



ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು-೫೭೦ ೦೦೬

KARNATAKA STATE OPEN UNIVERSITY

Muktha Gangotri, Mysore-570 006

ಎಂ.ಎ. (ಅಂತಿಮ)
ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ



ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ

ಕರಾಮುವಿ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ
ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ
ಮಾನ್ಯತೆ



- ❖ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ಜೂನ್ ೧, ೧೯೯೬ ರಂದು ಸರ್ಕಾರಿ ಅದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ : ED1/UOV/dated 12- February 1996 (Karnataka State Open University Act - 1992) ರ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅನುಮೋದನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು. ರಾಜ್ಯದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ 'ದೂರ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ'ಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮತ್ತು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವನ್ನು ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- ❖ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೯೨ ರಂತೆ ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಒಳಗೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು, ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ, ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಮಾನ್ಯತೆ ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅಗತ್ಯವಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಿನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.
- ❖ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಎಲ್ಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು 'ದೂರ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂಡಳಿ' (DEC), ಮಾನವಸಂಪನ್ಮೂಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಚಿವಾಲಯ (MHRD), ನವದೆಹಲಿಯ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.
- ❖ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ೧೯೯೯ರಿಂದ ನವದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ಭಾರತೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಸಂಘ'ದ (AIU) ಖಾಯಂ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ❖ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ೧೯೯೯ರಿಂದ 'ಕಾಮನ್‌ವೆಲ್ತ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಸಂಘ' (ACU), ಲಂಡನ್, ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಮ್‌ನ ಶಾಶ್ವತ ಸದಸ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಸದಸ್ಯತ್ವದ ಸಂಖ್ಯೆ : ZKASOPENUINI.
- ❖ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ೧೯೯೯ ರಿಂದ 'ಏಷಿಯಾದ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಸಂಘ' (AAOU), ಬೀಜಿಂಗ್, ಚೀನಾ - ಇದರ ಶಾಶ್ವತ ಸದಸ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.
- ❖ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು 'ಕಾಮನ್‌ವೆಲ್ತ್ ಆಫ್ ಲರ್ನಿಂಗ್' (COL) ಕೆನಡ, ಇದರ ಸಹಯೋಗವನ್ನು ೨೦೦೩ ರಿಂದ ಹೊಂದಿದೆ. 'ಕಾಮನ್‌ವೆಲ್ತ್ ಆಫ್ ಲರ್ನಿಂಗ್' ಎನ್ನುವುದು ದೂರ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಕಲಿಕಾ ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಹಂಚುವಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕಾಮನ್‌ವೆಲ್ತ್ ದೇಶಗಳ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರ್ಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.

ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲೆಡೆ



ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು-006.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ

ಎಂ.ಎ. (ಅಂತಿಮ)

ಪತ್ರಿಕೆ - 8 : ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ

ಬ್ಲಾಕ್ : 1	ಪರಿಚಯ	ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ
ಘಟಕ - 1	ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ : ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ವಿಕಾಸ, ಕೌಟಿಲ್ಯ, ಮೊಘಲರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೊಡುಗೆ	1 - 11
ಘಟಕ - 2	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಸಂವಿಧಾನ ಚೌಕಟ್ಟು	12 - 19
ಘಟಕ - 3	ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದ ರಚನೆ	20 - 28
ಘಟಕ - 4	ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಸವಾಲುಗಳು (ವಿಭಜನೆಯಿಂದ ಉದಾರೀಕರಣ, ಖಾಸಗೀಕರಣ ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣದವರೆಗೆ)	29 - 36
ಬ್ಲಾಕ್ : 2	ಭಾರತದ ನಾಗರೀಕ ಸೇವೆಗಳು	
ಘಟಕ - 5	ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರೀಕ ಸೇವೆಗಳು : ರಚನೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳು	37 - 44
ಘಟಕ - 6	ನೇಮಕಾತಿ - ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳು	45 - 53
ಘಟಕ - 7	ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಪಾತ್ರ	54 - 61
ಘಟಕ - 8	ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆ	62 - 67
ಬ್ಲಾಕ್ : 3	ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು	
ಘಟಕ - 9	ನಾಗರೀಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಚಿವರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ - ನಾಗರೀಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು	68- 74
ಘಟಕ - 10	ನಾಗರೀಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಣೆಯಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು	75 - 83
ಘಟಕ - 11	ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು : ವಿಕಾಸ, ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ವಿಧಗಳು	84 - 92
ಘಟಕ - 12	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಉದಾರೀಕರಣ, ಖಾಸಗೀಕರಣ ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣ ನೀತಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಪಾತ್ರ	93 - 100

ಬ್ಲಾಕ್ : 4 ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ

ಘಟಕ - 13 :	ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು	101 - 108
ಘಟಕ - 14 :	ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಇರುವ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಹಾಗೂ ಶಾಸನೀಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳು	109- 116
ಘಟಕ - 15 :	ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಸಾಧನಗಳು - ಲೋಕಪಾಲ್, ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಿ.ಬಿ.ಐ.	117 - 122
ಘಟಕ - 16 :	ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಪಾತ್ರ	123 - 127

ಬ್ಲಾಕ್ : 5 ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ

ಘಟಕ - 17 :	ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳು	128 - 133
ಘಟಕ - 18 :	ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತಿ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ	134 - 141
ಘಟಕ - 19 :	ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರಾಡಳಿತ	142- 148
ಘಟಕ - 20 :	ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತ	149- 154

ಬ್ಲಾಕ್ : 6 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಯೋಜನೆ

ಘಟಕ - 21 :	ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ - ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ	155- 160
ಘಟಕ - 22 :	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ರಚನೆ, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪಾತ್ರ	161 - 167
ಘಟಕ - 23 :	ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು	168 - 175
ಘಟಕ - 24 :	ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಯೋಜನೆಯ ಪರಿಣಾಮ	176 - 182

ಬ್ಲಾಕ್ : 7 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆ

ಘಟಕ - 25 :	ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆ - ಅಗತ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು	183- 187
ಘಟಕ - 26 :	ಸ್ವತಂತ್ರ ನಂತರದ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆ - ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತು ಪಾಲ್-ಅಪೆಲ್‌ಬಿ ವರದಿ	188- 191
ಘಟಕ - 27 :	ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ವರದಿ	192- 195
ಘಟಕ - 28 :	ಇತ್ತೀಚಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಮೊಯ್ಲಿ ಸಮಿತಿ-2006	196 -199

ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿ

ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಜಿ. ಕೃಷ್ಣನ್
ಕುಲಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಪ್ರೊ. ಎಸ್.ಎನ್. ವಿಕ್ರಂ ರಾಜೇ ಅರಸ್
ಡೀನ್ (ಶೈಕ್ಷಣಿಕ) ಸಮಾವೇಶಕರು
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಡಾ. ಟಿ.ಡಿ. ದೇವೇಗೌಡ
ಡೀನ್(ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ) ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗ
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ,
ಮೈಸೂರು - ೬

ಜಗದೀಶ್ ಬಾಬು ಹೆಚ್.ಕೆ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ,
ಮೈಸೂರು - ೬

ಪತ್ರಿಕೆ - ೧ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ನಿರೂಪಕರು

ಡಾ. ಸದಾನಂದ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ
ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಶಿವಮೊಗ್ಗ

ಬ್ಲಾಕ್ 1.	ಘಟಕಗಳು 1 ರಿಂದ 4
ಬ್ಲಾಕ್ 2.	ಘಟಕಗಳು 5 ರಿಂದ 8
ಬ್ಲಾಕ್ 3.	ಘಟಕಗಳು 9 ರಿಂದ 12
ಬ್ಲಾಕ್ 4.	ಘಟಕಗಳು 13 ರಿಂದ 16
ಬ್ಲಾಕ್ 5.	ಘಟಕಗಳು 17 ರಿಂದ 20
ಬ್ಲಾಕ್ 6.	ಘಟಕಗಳು 21 ರಿಂದ 24
ಬ್ಲಾಕ್ 7.	ಘಟಕಗಳು 25 ರಿಂದ 28

ಕ.ರಾ.ಮು.ವಿ., ನಿಲಯದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, 2014

ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾದಿರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಪ್ಪಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗವಾಗಿ ಪುನರ್ ಮುದ್ರಿಸಬಾರದು.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕೋರ್ಸ್‌ಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು - 6 ಇಲ್ಲಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಪತ್ರಿಕೆ - 8

ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ - ಪರಿಚಯ

ಪ್ರಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ

ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮೊಗಲರು ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಬಂದ ನಂತರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಇಂದಿನವರೆವಿಗೂ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಬಗೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ನಾಗರೀಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಅವರ ಸೇವೆ ಹಾಗೂ ಎದುರಾಗುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ತಜ್ಞರುಗಳು, ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರುಗಳೊಡನೆ ಇವರ ಸಂಬಂಧ-ನಾಗರೀಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಆಡಳಿತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜಗದೀಶ್ ಬಾಬು ಹೆಚ್. ಕೆ.

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ ಮೈಸೂರು - 6

ಬ್ಲಾಕ್ - 1 ರ ಪರಿಚಯ

ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಎದುರಾಗಿರುವುದು ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಬ್ಲಾಕ್ ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ ಅಂದು ಹಾಗೂ ಇಂದು ಇದ್ದುದರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವಿಕಾಸ ಇದ್ದ ಬಗೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕೌಟಿಲ್ಯ, ಮೊಗಲರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಗೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಎರಡನೆ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ಚೌಕಟ್ಟು ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ ಸ್ವರೂಪ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ, ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಮತ್ತು ನಾಗರೀಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅವನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು, ಅವರ ಚುನಾವಣಾ ವಿಧಾನ, ಶಾಸಕಾಂಗ, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರ ಇದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಸವಾಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಸೂಚನೆ ಮತ್ತು ದೇಶದ ವಿಭಜನೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಇದರ ಮೇಲೆ ಉದಾರೀಕರಣ, ಖಾಸಗೀಕರಣ ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣದ ಪರಿಣಾಮ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್ - 2 ರ ಪರಿಚಯ

ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಎರಡನೆಯ ಬ್ಲಾಕ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳಿದ್ದು ಭಾರತದ ನಾಗರೀಕ ಸೇವೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಘಟಕ ಐದರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರೀಕ ಸೇವೆಗಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿ. ಅದು ರಚನೆಗೊಂಡಿರುವ ವಿಧಾನಗಳು ಹಾಗೂ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಆರರಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಸೇವೆಗಳು-ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸೇವೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ವಿವರಣೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಇವರುಗಳ ನೇಮಕಾತಿಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಏಳರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರು (ಮಂತ್ರಿಗಳು)ಗಳಿಗೆ ಸೇವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗ ಸಲಹೆ, ಸಹಾಯವನ್ನು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಎಂಟರಲ್ಲಿ ನಾಗರೀಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದವರ ನೇಮಕಾತಿ, ತರಬೇತಿ ಹಾಗೂ ಬಡ್ಡಿ, ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಲಿರುವ ಸೇವೆ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಸೇವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ವಾದ ವಿವಾದಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್ - 3 ರ ಪರಿಚಯ

ಈ ಬ್ಲಾಕ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳಿದ್ದು ವಿವಿಧ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಘಟಕ ಒಂಭತ್ತರಲ್ಲಿ ನಾಗರೀಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಚಿವರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇವರಿವರ ಸಂಬಂಧ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಬೀರಲಿರುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ನಾಗರೀಕ ಸೇವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೂ ಸಂಸತ್ತಿಗೂ ಇರುವಂತಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ನೇಮಕವಾಗುವ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಎಡರು ಮತ್ತು ತೊಡರುಗಳು ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ

ಹನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ವಿಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಹನ್ನೆರಡರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ, ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಮೇಲೆ ಉದಾರೀಕರಣ, ಖಾಸಗೀಕರಣ ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣ ನೀತಿಗಳು ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್- 4 ರ ಪರಿಚಯ

ಈ ಬ್ಲಾಕ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳಿದ್ದು ಘಟಕ ಹದಿಮೂರರಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಘಟಕ ಹದಿನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಇರುವ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಹಾಗೂ ಶಾಸನೀಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಹದಿನೈದರಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲ್, ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಿ.ಬಿ.ಐ.ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಹದಿನಾರರಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್- 5 ರ ಪರಿಚಯ

ಈ ಬ್ಲಾಕ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳಿದ್ದು, ಘಟಕ ಹದಿನೇಳರಲ್ಲಿ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಹದಿನೆಂಟರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯಿತಿ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ನಗರಾಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರ ಇದೆ. ಘಟಕ ಇಪ್ಪತ್ತರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್- 6 ರ ಪರಿಚಯ

ಈ ಬ್ಲಾಕ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಘಟಕ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ರಚನೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಇಪ್ಪತ್ತೂರರಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಯೋಜನೆಯ ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್- 7 ರ ಪರಿಚಯ

ಈ ಬ್ಲಾಕ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳಿದ್ದು ಘಟಕ ಇಪ್ಪತ್ತೈದರಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆ-ಅಗತ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಇಪ್ಪತ್ತಾರರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ವರದಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟರಲ್ಲಿ ಮೊಯ್ಲಿ ಸಮಿತಿ ವರದಿ-2006ರ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜಗದೀಶ್ ಬಾಬು ಹೆಚ್. ಕೆ.

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ ಮೈಸೂರು - 6

ಘಟಕ - 1 : ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ - ಸ್ವತಂತ್ರ ಪೂರ್ವದ ವಿಕಾಸ, ಕೌಟಿಲ್ಯ ಮೊಘಲರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೊಡುಗೆ

ರಚನೆ

- 1.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 1.1 ಪರಿಚಯ
- 1.2 ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ
- 1.3 ವೇದಗಳ ಕಾಲದ ನಂತರಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ
- 1.4 ಕೌಟಿಲ್ಯದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ
 - 1.4.1 ಸಪ್ತಾಂಗ ಸಿದ್ಧಾಂತ
 - 1.4.2 ಷಡ್ಗುಣ ಸಿದ್ಧಾಂತ
 - 1.4.3 ಮಂಡಲ ಸಿದ್ಧಾಂತ
- 1.5 ಮೊಘಲರ ಕಾಲದ ಆಡಳಿತ
- 1.6 ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಭಾವ
- 1.7 ಸಾರಾಂಶ
- 1.8 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 1.9 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 1.10 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

1.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯ ರಚನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಸ್ವತಂತ್ರಪೂರ್ವದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಮುಖಾಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಮೊಘಲರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.

1.1 ಪರಿಚಯ

ಆಡಳಿತ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಗಳು ಎಷ್ಟು ಹಳೆಯದೋ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳದ್ದೇ ಆದ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಯಾದ ಸಿಂಧೂ ಬಯಲಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ವೇದಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ವೇದಗಳ ನಂತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಜರುಗಳ ಅಳ್ಳಿಕೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದು, ಆ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಒಂದು ಹಂತದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಹಂತಕ್ಕೆ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ವೇದಗಳು, ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತ, ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ.

1.2 ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಭಾರತ ಆಡಳಿತ

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವು(Monarchy) ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾದರಿ ಸರ್ಕಾರವಾಗಿದ್ದಿತು. ವೇದ ಕಾಲದ ರಾಜನ್ ಪುರಾತನ ಅಲೆಮಾರಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದು. ತನ್ನ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸಹವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದು. ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪುರುಷರು 'ಸಭಾ' ಮತ್ತು 'ಸಮಿತಿ'ಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಕುಲ', 'ಗ್ರಾಮ', 'ವಿಶ್' ಮತ್ತು 'ಜನ' ಇವುಗಳು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಘಟಕಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕುಟುಂಬ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹಲವು ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಮೂಹವೇ ಗ್ರಾಮವಾಗಿತ್ತು. 'ಗ್ರಾಮೀಣಿ' (Gramini)ಗ್ರಾಮದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ. ಗ್ರಾಮದ ಆಗುಹೋಗುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ರಾಜನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದು ಗ್ರಾಮೀಣಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಹಲವು ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ವಿಶ್ ಎಂದೂ, ವಿಸ್ಪ್ರಿಯು ಅದರ ವಿಸ್ಪ್ರಿಯು ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ವಿಸ್ಪ್ರಿಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣಿಯೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂತಹ ಅನೇಕ ವಿಶ್ಗಳ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಜನಪದ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನಪದದ ಮುಖಂಡವನ್ನು ರಾಜನ್ ಅಥವಾ ಗೋಪ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

13 ವೇದಗಳ ಕಾಲದ ನಂತರಲ್ಲಿನ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ

ವೇದಗಳ ನಂತರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಗಳ ಉದಯದಿಂದಾಗಿ ರಾಜರುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು. ರಾಜನಿಗೆ ಪುರೋಹಿತ, ಸೇನಾಧಿಪತಿ, ಗ್ರಾಮಿಣಿ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹಣಕಾಸು ಅಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಯು ಅಂತರ್ ರಾಜ್ಯ ಅಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜದೂತ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಜನಿಗೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗಿದ್ದು ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿ, ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತ, ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಆಡಳಿತದ, ನ್ಯಾಯಾಂಗೀಯ ಹಾಗೂ ಅಂತರ್‌ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತಗಳ ಮೇಲೆ ನೇರ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ರಾಜ ಒಬ್ಬ ಮಹಾ ಸಮ್ಮತನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ರಾಜನು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಗ್ರಾಮಿಣಿ, ಸ್ಥಪತಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಇತರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಆಡಳಿತದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉಲ್ಲೇಖಗಳೂ ಕೂಡ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

14 ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಲ್ಲಿ ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿಯಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೌಟಿಲ್ಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂರು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ

- ಸಪ್ತಾಂಗ ಸಿದ್ಧಾಂತ
- ಷಡ್ಗುಣ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ
- ಮಂಡಲ ಸಿದ್ಧಾಂತ

1.4.1 ಸಪ್ತಾಂಗ ಸಿದ್ಧಾಂತ

ಕೌಟಿಲ್ಯ ರಾಜ್ಯದ ಆಂತರಿಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಯಾವುವು, ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಪ್ತಾಂಗ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಸವಿವರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥ ಆಡಳಿತ ಯಾವ ರೀತಿ ಇರಬೇಕು, ಅದಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯಾಂಶಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಏಳು ಅಂಗಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ

• ಸ್ವಾಮಿ(ರಾಜ)

ಸಪ್ತಾಂಗ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯದ ಆತ್ಮದಂತಿದ್ದು ರಾಜನೇ ಸರ್ಕಾರದ ಮೂಲ ಹಾಗೂ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜನಾದವನು ಸಾವಾನ್ಯ ಜನತೆಗಿಂತ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಅವನು ಉತ್ತಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನಾಗಿರಬೇಕು, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಸದಾ ರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುವಂತಹ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಉತ್ತಮ ನಡತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕೌಟಿಲ್ಯನು ರಾಜನಿಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜನು ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೌಟಿಲ್ಯನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆಂತರಿಕ ಹಾಗೂ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ರಾಜನ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು

ಕಾಪಾಡಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ರಾಜ ಹೊಣೆಯಾಗಿವೆ. ಇದನ್ನು ರಕ್ಷಣಾ ಅಥವಾ ಪಾಲನಾ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪಗಳು, ಕಳ್ಳಕಾರರು, ದರೋಡೆಕೋರರು, ವಂಚಕರು ಮುಂತಾದ ಸಮಾಜ ಘಾತಕ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೌಟಿಲ್ಯನು ರಾಜನಿಗೆ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವುದು ರಾಜನ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ರಾಜನು ಮತ್ತೊಂದು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮ ಆಧಾರಿತ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ರಾಜನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಣವು/ವರ್ಗವು ವೈದಿಕ ಸಮಾಜದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆಯೂ, ಇತರ ವರ್ಣದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅವಯಸ್ಕರನ್ನು, ವೃದ್ಧರನ್ನು, ದುರ್ಬಲರು, ಆಶಕ್ತರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದೂ ಸಹ ರಾಜನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದ ಪರಕಲ್ಪನೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯವು ಪೋಲೀಸ್ ರಾಜ್ಯವು ಅಲ್ಲ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ರಾಜ್ಯವೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಲು ರಾಜನು ದಂಡಧರನಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳು ದಂಡದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವುದರಿಂದ ದಂಡವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೌಟಿಲ್ಯ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಾಜಕತೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಮತ್ತು ದುರ್ಬಲರನ್ನು ಬಲಿಷ್ಠರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ದಂಡದ ಪ್ರಯೋಗ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವೆಂದು ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ದಂಡವನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ದಂಡದ ದುರ್ಬಳಕೆಯಾದರೆ ರಾಜನು(ದಂಡಧರನು) ಪ್ರಜೆಗಳ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

• **ಅಮಾತ್ಯ**

ಸಪ್ತಾಂಗ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ನಂತರದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಮಾತ್ಯನಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಅಮಾತ್ಯ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವನಾಗಿದ್ದು ಇವನ ಆಯ್ಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ಅಮಾತ್ಯನ ನಿಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೇಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಪ್ರಕಾರ ಮಂತ್ರಿಯ ರಾಜನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಕಿವಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಮಂತ್ರಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ರಾಜನು ಮಂತ್ರಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಸದಾ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರಬೇಕು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಂತ್ರಿಯಿಂದಲೇ ರಾಜನು ಪ್ರತಿದಂಗೆ ಅಥವಾ ಅಪಾಯವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಂತ್ರಿಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಇಲಾಖಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಧೀನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗುವ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕೆಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

• **ಜನಪದ**

ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಪ್ರಕಾರ ಜನಪದ ಎಂದರೆ ಭೂ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸ್ಥಾನವಾನ ಆ ರಾಜ್ಯ ಹೊಂದಿರುವ ಭೂ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ

ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭೂ ಪ್ರದೇಶ ಉತ್ತಮವಾದ ಅರಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು, ನದಿ, ಸರೋವರಗಳು ಹಾಗೂ ಕೃಷಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಫಲವತ್ತಾದ ಹಾಗೂ ಸಮತಟ್ಟಾದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯವಂತರಾಗಿದ್ದು ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸದಾ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಜನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

• ದುರ್ಗ

ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗ ಅಥವಾ ಕೋಟೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಬಲವಾದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ರೀತಿಯ ಕೋಟೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಜಲದುರ್ಗ, ವನದುರ್ಗ, ಗಿರಿದುರ್ಗ, ಬಯಲದುರ್ಗ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದು, ಆ ರಾಜ್ಯ ಹೊಂದಿರುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳೇನುಗುಣವಾಗಿ ಸೂಕ್ತವಾದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯದ ಜನತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಜನತೆಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಬಾಹ್ಯದಾಳಿಗಳಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಕೋಟೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಅತಿ ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ.

• ಕೋಶ

ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೋಶವೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಖಜಾನೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಸಮೃದ್ಧಿಯು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಖಜಾನೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಖಜಾನೆ ಸದಾ ತುಂಬಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಸಲಹೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ರಾಜನಾದವನು ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಸದಾ ತುಂಬಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಕಡಿತಗೊಳಿಸುವುದಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಅನಗತ್ಯ ಹಾಗೂ ಹೊರೆಯಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತದ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ರಹಸ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಅಪರಾಧಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ನಿರ್ಮಿಸಿದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೂಡ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

• ಬಲ

ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಸೈನ್ಯದ ಅಗತ್ಯತೆಯಿದ್ದು ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ರಾಜನದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ರೀತಿಯ ಸೇನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಕಾಲ್ದಳ, ಆಸ್ವದಳ, ಗಜದಳ, ರಥದಳವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮಣಿಸಲು ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ದಳಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಎದುರಾಳಿಯನ್ನು ಸದೆಬಡಿಯಬೇಕೆಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸೇನೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇಡೀ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ದಂಡನಾಯಕನಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರೀತಿಯ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ತುಕಡಿಗಳಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ನಾಯಕರುಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದು ರಾಜ್ಯದ ಸೈನ್ಯ ಸದಾ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಿರುವಂತೆ ಸಂಘಟಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

• ಮಿತ್ರ

ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದ್ದು ರಾಜನಾದವನು ತನ್ನ ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜರುಗಳ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ನೀತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗೂಡಾಚಾರರುಗಳ ಮೂಲಕ ಸದಾ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಪಾಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

• ಷಡ್ಗುಣ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ

ಸಪ್ತಾಂಗ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲದಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಆಂತರಿಕ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಏಳು ಅಂಗಗಳ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದವನು ಯಾವ ರೀತಿಯ ತಂತ್ರಾಂಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಷಡ್ಗುಣ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಆರು ತಂತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ: ಸಂಧಿ(ಒಪ್ಪಂದ), ವಿಗ್ರಹ(ಯುದ್ಧ), ಯಾನ(ಪ್ರದರ್ಶನ), ಸಂಶಯ, ಆಶ್ರಯ, ದ್ವೈವೀಭವ ಎಂಬ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅದ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನುಗುಣವಾಗಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಸವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

1.43 ಮಂಡಲ ಸಿದ್ಧಾಂತ

ಕೌಟಿಲ್ಯ ತನ್ನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್‌ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದ್ದು ಒಬ್ಬ ರಾಜನಾದವನು ಅಂತರ್ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು, ಹೇಗೆ ಹೊಂದಿರಬೇಕು, ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಜೊತೆಯೊಂದಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ರಾಜ್ಯಗಳ ವೃತ್ತದೊಂದಿಗೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದು ಶತ್ರುವಿನ ಶತ್ರು ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದು ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯ ಯಾವಾಗಲೂ ಶತ್ರುರಾಜ್ಯವಾಗಿಯೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಂಡಲ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಅಂತರ್ ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಶಸ್ವಿ ರಾಜನಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸೂಕ್ತ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲದೆ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಸವಿವರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದು ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ, ಕೇಂದ್ರ ಆಡಳಿತ, ಮಂತ್ರಿ ಪರಿಷತ್ತು, ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತ, ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಯಾಣಾಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹದಿನೆಂಟು ರೀತಿಯ ಇಲಾಖಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದು ಈ ಇಲಾಖಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇಲಾಖಾವಾರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದು ಆಡಳಿತವು ಇಲಾಖಾವಾರು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂತ್ರಯವಾರು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ತತ್ವದಡಿಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡಿದ್ದು ಜನತೆಯ ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ.

2. ಕೌಟಿಲ್ಯದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖಾಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

15 ಮೊಘಲರ ಕಾಲದ ಆಡಳಿತ

ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರಮುಖ ರಾಜಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ರಾಜಮನೆತನವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ ಅವಧಿಗಳ ನಡುವಿನ ಒಂದು ಸಂಪರ್ಕ ಕೊಂಡಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

- ಮೊಘಲ್ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ಆಡಳಿತ ಸೈನ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತಗಳ ನಡುವೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಮನಸಬ್ ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯು ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವೆ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಹಕಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿತು.
- ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ ಪ್ರಭುತ್ವ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದು ರಾಜನೇ ಆಡಳಿತದ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗಿದ್ದು ಶಾಸನೀಯ, ಕಾರ್ಯಾಂಗೀಯ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು.
- ಮೊಘಲರ ಆಡಳಿತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.
- ಮೊಘಲ್ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದು ರಾಜನಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಂತ್ರಿ ಪರಿಷತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿ ದಿವಾನ್, ಮೀರಬಕ್ಷಿ, ಖಾಜಿ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಭಿನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಬೃಹತ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಕ್ಷರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಆಡಳಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸುಭೇದಾರ, ಪ್ರಾಂತೀಯ ದಿವಾನ್, ಭಕ್ಷಿ, ಕೊತ್ತಾಲ ಇವರುಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

- ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತವಿದ್ದು ಅಕ್ಷರನ ಆಡಳಿತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 105ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಪೌಜುದಾರರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು.
ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕರಗಣ ಅಥವಾ ಮಹಲ್ ಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಷೇಕ್‌ದಾರ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು.
- ಮೊಘಲ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳೇ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಸುಸಂಗಟಿತವಾದ ಪೋಲೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಇದ್ದುದರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

1.6 ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಭಾವ

ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಕೈಗೊಂಡ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಮೊದಲಗೊಂಡಂತೆ 1773 ರೆಗ್ಯುಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್, 1813ರ ಕಂಪನಿಯ ಚಾರ್ಟರ್ ಆಕ್ಟ್, 1853ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಆಕ್ಟ್, 1858ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯಿದೆ, 1861ರ ಇಂಡಿಯಾ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಕ್ಟ್, 1892ರ ಇಂಡಿಯಾ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಕ್ಟ್, 1909ರ ವರ್ಲ್ಡ್‌ಮಿಂಟೋ ಸುಧಾರಣೆಗಳು, 1919ರ ಮಾಂಟೆಗೊ ಚಲುವಸ್ ಪರ್ಡ್ ಸುಧಾರಣೆಗಳು, 1935ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಕಾಯಿದೆ ಹಾಗೂ 1946 ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಿಷನ್ ವರದಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ದ್ವಿಸದನ ಶಾಸಕಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು 1935ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

- ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಸಂಸದೀಯ ಪದ್ಧತಿ ಸರ್ಕಾರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತವಾಗಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಾರತದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಸಾಮೂಹಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ನಾಮಮಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನೈಜ ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಚಿವಾಲಯದ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು 1919ರ ಕಾಯಿದೆಯನ್ವಯ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ.
- ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ಪದ್ಧತಿಯು ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ರಚನೆ, ನೇಮಕಾತಿ, ತರಬೇತಿ, ಅವರ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ.

- ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಸಂಯುಕ್ತ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯು 1955ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿದ್ದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಕೂಡ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿದೆ.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನೌಕರ ಶಾಹಿಯ ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅದು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಹಾಗೂ ವಿಭಾಗವಾರು ನೌಕರ ಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು ಕೂಡ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿದೆ.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಏಕೀಕೃತ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆದ ಲಾರ್ಡ್‌ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದು ಅದೇ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್, ರಾಜ್ಯ ಹೈಕೋರ್ಟ್, ಜಿಲ್ಲಾ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು, ಮುನ್ಸೀಫ್ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳೆಂಬ ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿದೆ.
- ಇಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದು ಅದೇ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್, ರಾಜ್ಯಹೈಕೋರ್ಟ್ F, ಜಿಲ್ಲಾಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು, ಮುನ್ಸೀಫ್ ಕೋರ್ಟುಗಳೆಂಬ ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿದೆ.
- ಇಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪ್ಪನ್ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.
- ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಿನ ಆದಿಪತ್ಯ ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದು ಶಾಸಕಾಂಗ, ಕಾರ್ಯಾಂಗ, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಇವುಗಳು ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಿ ಎಂಬುದು ಈ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಜಾಲನೆ ನೀಡಿದುದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದು ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಭಾರತೀಯ ಅಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಮೊಘಲರ ಕಾಲದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

2. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸಿ.

1.7 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಲೀ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಯಿದೆಯಿಂದಾಗಲೀ ರೂಪಿತಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವು ಸಿಂಧೂ ಬಯಲಿನ ಹರಪ್ಪ-ಮೆಹಂಜೋದಾರೋ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ವೇದಗಳ ಕಾಲ, ವೇದೋತ್ತರ ಕಾಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ಮಗದ, ಮೌರ್ಯ, ಗುಪ್ತ, ವಿಜಯನಗರದಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೊಘಲರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಕ್ಷರಣ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಮೊಘಲ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ನಂತರ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತವು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಗಣನೀಯವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದ್ದು ಪ್ರಸ್ತುತದ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರತಿಫಲನದಂತಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

1.8 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

ವಿಷ್: ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಘಟಕ

ಸಪ್ತಾಂಗ: ಏಳು ಅಂಗಗಳು

ಷಡ್ಗುಣ್ಯ: ಆರು ಗುಣಗಳು

ಮಂಡಲ: ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗುಂಪು

1.9 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R.Maheshwari	-	Indian Administration
R.B.jain	-	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K.Arora and Goyal	-	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ.ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	-	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	-	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು

1.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 1.1
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 1.4

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 2

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 1.5
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 16

ಘಟಕ - 2 : ಭಾರತ ಆಡಳಿತದ ಸಂವಿಧಾನ ಚೌಕಟ್ಟು

ರಚನೆ

- 2.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 2.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 2.2 ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಸಂಸದೀಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರಭಾವ
- 2.3 ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತಪದ್ಧತಿಯ ಪಾತ್ರ
- 2.4 ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ
- 2.5 ಸಾರಾಂಶ
- 2.6 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 2.7 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 2.8 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

2.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಸಂವಿಧಾನಕ ಚೌಕಟ್ಟು
- ಸ್ವತಂತ್ರಪೂರ್ವದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಮುಖಾಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಮೊಘಲರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.

2.1 ಪರಿಚಯ

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಸಂವಿಧಾನದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವೂ ಕೂಡಾ 1950ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಭಾರತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಶಾಸನೀಯ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಒದಿಸಿದ್ದು, ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಸ್ವರೂಪ, ರಚನೆ, ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪಟ್ಟಿ, ರಾಜ್ಯನೀತಿ ನಿರ್ದೇಶಕಿ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪಟ್ಟಿ, ರಾಜ್ಯನೀತಿ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು ಹಾಫು ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನದ 4ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯನೀತಿ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಒಂದು ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನವು ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗಗಳಾದ ಶಾಸಕಾಂಗ, ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯಾಂಗಗಳ ರಚನೆ, ಅಧಿಕಾರ, ಕಾರ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಮಿತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದು ಅವುಗಳು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

2.2 ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಸಂಸದೀಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರಭಾವ

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 1950ರಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದು, ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಸದೀಯ ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಪಾರದರ್ಶಕ ಆಡಳಿತವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ನಿರ್ಣಯಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಾಸಕಾಂಗವಾದ ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಾದ ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಣಯಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಾಸಕಾಂಗವಾದ ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಾದ ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಣಯವಾಗುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿಗಿಂತ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಹಾಗೂ ನೌಕರಶಾಹಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

- ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಪರಮಾಧಿಕಾರವಿದೆ. ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನೂ ಕೂಡ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.
- ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ ಸಾಮೂಹಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗಿದ್ದು, ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯ ನೀತಿಗಳು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್(ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ)ನಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

- ಸ್ವತಂತ್ರ ಖಾತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯೂ ತನ್ನ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಚರಣೆಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೀಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ.
- ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.
- ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ವಿಧೇಯತೆಯಿಂದ ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸರ್ಕಾರಿ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- ಸಚಿವರೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ತಮ್ಮ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಕೊಡಲು ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರಿಗಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ.
- ರಾಜಕೀಯ ತಾಟಸ್ಥತೆ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತತೆ ಮತ್ತು ಅನಾಮಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವುದು.

2.3 ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತಪದ್ಧತಿಯ ಪಾತ್ರ

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಒಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ಮಾದರಿಯ ಸರ್ಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದೆ. ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಂದರೆ ಅದು ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

- ಎರಡು ರೀತಿಯಾದ ಸರ್ಕಾರಗಳಿರಬೇಕು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು.
- ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಲಿಖಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಬೇಕು.
- ಎರಡೂ ಸರ್ಕಾರಗಳೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಸ್ವಯಂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.
- ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉದ್ಭವಿಸುವ ವಿವಾದಗಳು ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ನ್ಯಾಯಂಗದಿಂದ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಬೇಕು.

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಮೇಲೆ ನಮೂದಿಸಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಈ ಎರಡೂ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ, 7ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಂತೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹಂಚಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅನುಸೂಚಿಯಂತೆ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ 3ಪಟ್ಟಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

• ಕೇಂದ್ರಪಟ್ಟಿ

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 97 ವಿಷಯಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.

• **ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿ**

ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 66 ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಯ್ದೆ ರೂಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗಿದೆ.

• **ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿ**

ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 47 ವಿಷಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಂತೆ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಇದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ್ದು ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಯ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ವಿವಾದಗಳೇನಾದರೂ ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ ಕೇಂದ್ರದ ಕಾಯ್ದೆಯು ಮೇಲುಗೈ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ವಯ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ.

• ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ 249ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು ಬಹುಮತವನ್ನು ಪಡೆದು, ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ನಿರ್ಣಯವು ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

• ಸಂವಿಧಾನದ 248ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾಯ್ದೆ ರೂಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ. ಆದರೆ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಇಂತಹ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು 250 ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.

• ಸಂವಿಧಾನದ 252ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾಯ್ದೆ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಳಿದಾಗ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತಹ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಬಹುದು.

• ಸಂವಿಧಾನದ 252ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ಸಮ್ಮೇಳನ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಅಂತಿಮಿಸಿದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾನೂನು ರಚಿಸುವಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.

• ಸಂವಿಧಾನದ 200 ಮತ್ತು 201ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ವಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಬಹುದು. ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಬಹುದು ಅಥವಾ ತಡೆ ಹಿಡಿಯಬಹುದು ಅಥವಾ ಪುನರ್ ಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ಮತ್ತೆ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಆದೇಶ ನೀಡಬಹುದು. ಅಂತಹ ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು 6 ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಮತ್ತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸಬಹುದು. ಅಗಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯು ದೊರೆಯದಿರಬಹುದು.

• 312(1)ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು ಬಹುಮತದಿಂದ ಹೊಸ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದಾಗ, ಸಂಸತ್ತು ಅಗತ್ಯವಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದು. 1963ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಇಂತಹ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್, ಮೆಡಿಸಿನ್ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮೂರು

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿತು. ಬಹುತೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಅರಣ್ಯ ಸೇವೆಯು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಿತು.

● 256ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವಾಗ ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಬಲ್ಲದು. 257ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವಾಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಾರದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನ ಕೊಡಬಹುದು. 256 ಮತ್ತು 257ನೇ ವಿಧಿಗಳು ಫೆಡರಲ್ ತತ್ವವನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಗಳು ಕೇಂದ್ರದ ಅಧೀನಕ್ಕೊಗ್ಗುವಂತೆ ಮಾಡಿವೆ. ಕೇಂದ್ರದ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೇ ಇರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಘೋಷಿಸಲು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು 26ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

● 26ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ತಲೆದೋರುವ ಜಲವಿವಾದಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಕಾಯ್ದೆರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕಿದೆ.

● 20ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಅಂತರ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿವಾದಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಬಹುದು. ಉದಾ: ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ಮಂಡಲಿ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮಾರಾಟ ತರಿಗೆ ಮಂಡಲಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಮಂಡಳಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

● 345ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಆಂತರಿಕ ಅಥವಾ ಹೊರ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಹೊಣೆಯು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವು ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದಾಗ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಿತಕರ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವು ನಡೆಯದಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕಿದೆ.

● 353ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೂಚನೆ ಕೊಡಬಲ್ಲರು.

● ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರವು ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಭದ್ರತೆಯು ಕುಸಿದಾಗ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯವು ವಿಫಲಗೊಂಡಾಗ ಹಾಗೂ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕುಂದು ಉಂಟಾದಾಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಏಕಾತ್ಮಕ ರಾಜ್ಯದಂತೆ ತನ್ನ ಸಾಧ್ವಿತ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

● ಭಾರತೀಯ ಒಕ್ಕೂಟ ಸರ್ಕಾರದ ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ: ರಾಜ್ಯಗಳ ಏಕರೂಪೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಯಾವುದೇ ಶಾಶ್ವತವಾದ ರೂಪರೇಷೆಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ 3ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಒಳನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಪುನರ್ರಚನೆ, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು, ಯಾವುದೇ

ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದು, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು, ಇವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ದೇಶದ ಸಮಗ್ರತೆ ಹಾಗೂ ಸಮಗ್ರತೆ ಹಾಗೂ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ.

2.4 ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ

ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದನ್ವಯ ಆಡಳಿತದ ನೈಜ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಮಂತ್ರ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ದರ್ಜೆಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಸಹಾಯಕ ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವರು ಮತ್ತು ಉಪಸಚಿವರುಗಳು ಎಂಬ ಮೂರು ದರ್ಜೆಯ ಸಚಿವರುಳಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದನ್ವಯ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ.

- ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಹಾಗೂ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತೀರ್ಮಾನ.
- ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು.
- ವಿದೇಶಗಳೊಡನೆ ಸಂಧಿ ಒಪ್ಪಂದ, ವ್ಯಾಪಾರ ಒಪ್ಪಂದ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸುವುದು.
- ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶ ಕರೆಯುವುದು, ಮುಂದೂಡುವುದು ಅಥವಾ ಲೋಕಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆಗೊಳ್ಳುವುದು.
- ಹೊಸದಾಗಿ ಕಂಪನಿ ಅಥವಾ ನಿಗಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವುದು.
- ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ನಿಯೋಗಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ.
- ವಿಚಾರಣಾ ಆಯೋಗಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ಅವುಗಳು ಮಂಡಿಸಿದ ವರದಿಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು.
- ಯಾವೊಂದು ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು.
- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ತರಬಹುದಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ತೀರ್ಮಾನ.
- ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ರೂಪಿಸಿದ ಯೋಜನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ತನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಹೂಡಲ್ಪಟ್ಟ ತಕರಾರು-ಅಪಾದನೆಗಳನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವುದು.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಸಂಸದೀಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ.

2. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

3. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2.5 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತದ ಸಂಯುಕ್ತತೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಯತ್ತತೆ ಮತ್ತು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಗ್ರತೆ ಹಾಗೂ ಬಲಿಷ್ಠ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇವೆರಡರ ನಡುವಿನ ಆಜೀವಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯದಂತಿದ್ದರೆ, ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮಕ ರಾಜ್ಯದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಅದಾಗ್ಯೂ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಂವಿಧಾನದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸಮರ್ಥ ಹಾಗೂ ತ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯು ದೇಶದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಯೋಜನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅದರ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳು ಅದರ ಅಂಗಗಳಾಗಿ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (352ನೇ ವಿಧಿ) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಲಾಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ನಿರ್ದೇಶನಗಳ ಪಾಲನೆಯು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಕರ್ತವ್ಯ ಹಾಗೂ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು ಇದು ರಾಜ್ಯ ಸೇವಾವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ.

2.7 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

1. ಸಂಸದೀಯ ಮಾದರಿ - ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಶಾಸಕಾಂಗದಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ.
2. ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ - ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆ.
3. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ - ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗುವ ವಿಪತ್ತು.
4. ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಾತ್ಮಕ ತತ್ವಗಳು - ಆಡಳಿತಾಂಗಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು

2.8 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- S.R. Maheshwari : India Administration
- R.B.Jain : Contemporary Issues in Indian Administration.
- R.K.Arora and Goyal : Indian Public Administration.
- ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ : ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ

2.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 2.2
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 2.3
3. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 2.4

ಘಟಕ - 3 : ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದ ರಚನೆ

ರಚನೆ

- 3.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 3.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 3.2 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಶಾಸನೀಯ ಆಡಳಿತ
- 3.3 ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಡಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ
- 3.4 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತದ ಸ್ವರೂಪ
- 3.5 ರಾಜ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಣಕಾಸು ಆಡಳಿತ
- 3.6 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಣಕಾಸು ಆಡಳಿತ
- 3.7 ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯ ರಚನೆ
- 3.8 ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವಾಲಯದ ರಚನೆ
- 3.9 ಸಾರಾಂಶ
- 3.10 ಮುಖ್ಯಪದಗಳು
- 3.11 ಉಪಯುಕ್ತಗ್ರಂಥಗಳು
- 3.12 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

3.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸನೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಣಕಾಸು ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.

3.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಆಧುನಿಕ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸಂಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಏಕಾತ್ಮಕ ಸರ್ಕಾರಗಳೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರದ ವಿತರಣೆ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ವರ್ಗೀಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಏಕಾತ್ಮಕ ಸರ್ಕಾರದ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಫ್ರಾಂಶೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವೇ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಕೇಂದ್ರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರದ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಗಳಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಎರಡೂ ಸರ್ಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನವು ಅಮೇರಿಕಾ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿನ ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರದ ತತ್ವಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿನ ಏಕಾತ್ಮಕ ಸರ್ಕಾರದ ತತ್ವಗಳೆರಡನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆ. ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 1ನೇ ವಿಧಿ ಭಾರತವು ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಕ್ಕೂಟ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರದ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲವಾದರೂ ಸಂವಿಧಾನವು ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂವಿಧಾನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ 28 ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು 7 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇವೆ. ಇವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಭಾರತವು ಒಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಸಂಮಿಶ್ರಣ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

3.2 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಶಾಸನೀಯ ಆಡಳಿತ

ಈ ಮೊದಲಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಸಂವಿಧಾನದ ಅನುಸೂಚಿ(7ನೇ ಅನುಸೂಚಿ)ಯನ್ವಯ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು 3 ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ-1, ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿ 2. ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿ ಮತ್ತು 3. ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿ. ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 97 ವಿಷಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಯಾವುದೇ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಗಳೆಂದರೆ ರಕ್ಷಣೆ, ವಿದೇಶಾಂಗ ವ್ಯವಹಾರ, ನೋಟುಗಳ ಮುದ್ರಣ, ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಪೌರತ್ವ, ಅಣುಶಕ್ತಿ, ರೈಲಿ, ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ, ಜೀವವಿಮೆ, ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ, ಜುನಾವಣೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ.

ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 66 ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಉದಾ: ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಸ್ತು ಪರಿಪಾಲನೆ, ಪೊಲೀಸ್, ಕೃಷಿ, ನೀರಾವರಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಬಂಧೀಖಾನೆಗಳು, ಮೀನುಗಾರಿಕೆ, ಭೂಕಂದಾಯ, ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು, ಸಂಚಾರ ಸಾಧನಗಳು, ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ತೆರಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 47 ವಿಷಯಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳೆಂದರೆ-ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕಾನೂನು, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಯೋಜನೆ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ವಿವಾದಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ, ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸದೇ ಹಾಗೆ ಉಳಿದಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ರಚಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾನೂನುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಘರ್ಷಣೆಯು ಉಂಟಾದರೆ ಕೇಂದ್ರದ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

3.3 ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ

ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು ಬಹುಮತದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಮಾಡುವಂತೆ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಇಂತಹ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಬಹುದು. ಇಂತಹ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸದರಿ ವಿಷಯ ಅಥವಾ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಬೇರೆ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಬಹುದು. ಇದು ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳು, ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಕೋರಿಕೊಂಡಾಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಆ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಕಾನೂನುಗಳು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗಿದೆ. ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ಸಮ್ಮೇಳನ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಾದ್ಯಮತ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಯಾವುದಾದರೂ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆ ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಕಾನೂನು ರಚಿಸುವುದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಸೇರಿದೆ.

ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾದ ಆಡಳಿತವು ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದಂತೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗುವುದು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗಿದೆ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಿಗಿಂತ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ವಾದುದೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಬಹುದು. ಅದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಪುರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ

ಮನರ್ ಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲು ಆದೇಶ ನೀಡಬಹುದು. ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಅದೇ ಮಸೂದೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪಡಿಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯು ದೊರೆಯದಿರಬಹುದು. ಅಂದರೆ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ಅನುರೂಪತೆಗೊಳಿಸುವ ಅವಿಚಾರಣಾ ಅಧಿಕಾರವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಇದೆ. ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಿಗೆ ಮಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೊದಲಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಕಾನೂನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಿಂಹಪಾಲು ಸೇರಿರುವುದು.

3.4 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತದ ಸ್ವರೂಪ

ಶಾಸನೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳಂತೆಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಂದ್ರದ ಮೇಲುಗೈ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಣ ಆಡಳಿತ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ 11ನೇ ಭಾಗದ 2ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕೆಲವು ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಮುಖ ಆಡಳಿತ ಸಂಬಂಧಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವಾಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಬಲ್ಲದು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವಾಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಆಡಳಿತ ಅಥವಾ ಧಕ್ಕೆ ತರಬಾರದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಬಹುದು. ರಾಜ್ಯಗಳು ಕೇಂದ್ರದ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರವೊಂದಕ್ಕೆ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಾಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜ್ಯದ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಸದರಿ ಸಾರಿಗೆ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ನಿರ್ವಾಣ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಕೇಂದ್ರವು ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು.

ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ರೈಲು ಸಾರಿಗೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನ ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು, ಕೇಂದ್ರದ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಕೇಂದ್ರದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ರಾಜ್ಯವು ತನಗೆ ಸೇರಿದ ಆಡಳಿತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದು. ಅಂತರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಜಲವಿವಾದಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾನೂನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಉದ್ಭವಿಸುವ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ರಚಿಸಿದ ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಂಡಳಿಯು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಬಹುದು.

ಅಖಿಲಭಾರತೀಯ ಸೇವೆಗಳಾದ ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಐ.ಪಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್. ಸೇವೆಗಳ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸೇವೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವು ಸಹಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕಿದೆ. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕವಾಗಿ ಗಲಭೆಗಳು ಉಂಟಾದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದರೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಗಲಭೆಗಳುಂಟಾದರೆ ಅಂತಹ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಗಿರಿಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರವು ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದು.

ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು ಕಾಪಾಡುವುದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನ ಮೀಸಲು ಪೋಲೀಸ್ ಮತ್ತು ಗಡಿಭದ್ರತೆ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಗಲಭೆಯಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವುದು. ಅನುದಾನವನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಘಳಿಗೆ ನೀಡುವುದೊಂದು ಕೇಂದ್ರದ ನಿಯಂತ್ರಣವಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಹೊಂದದಿರುವಾಗ ಅವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಹಣದ ನೆರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅನುದಾನದ ನೆರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ನಿಬಂಧನೆಗಳೊಡನೆ ಮಂಜೂರು ಮಾಡುವುದು.

3.5 ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರದ ನಿಯಂತ್ರಣ

ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ಕೇಂದ್ರದ ನಿಯೋಗಿಯೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು. ಇವರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸುವರು. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯೊಂದನ್ನು ನೇಮಿಸಬಹುದು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಕೂಡ ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕಿಸಲು ಕೆಲವು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿವೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಜ್ಯ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅಧಿಕಾರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿ, ಪಕ್ಷದ ಸಮ್ಮೇಳನ, ವಾರ್ಷಿಕ ಮತ್ತು ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ರಚನೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರುಗಳ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಬಯಸುತ್ತಿವೆ. ಅವು ತಮಗೆ ನೀಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಬಹಳ ಮಿತವಾದವು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂವಿಧಾನವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪುನಃ ಸಂವಿಧಾನದ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿಸಿದೆಯೆಂದು ರಾಜ್ಯಗಳು ಭಾವಿಸಿದ್ದು. ಆಡಳಿತದ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸಿನ ಅಧಿಕಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಬಲವಾಗಿ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಕೇಂದ್ರದ ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರವು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜಲನೆ ದೊರೆಯಿತು. ಈ ಚಳುವಳಿಯ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಜಮ್ಮು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಸೇರಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವು ಅಸರ್ಕಾರಿಯ ಆಯೋಗವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿತು. ಮಾಜಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಾದ ಎನ್.ಸಂಜೀವ ರೆಡ್ಡಿಯವರು ಸಹ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ವಾದಿಸಿದರು. ಈ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿತು. ಮಾಜಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯವರು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರಿಂದ ದೇಶದ ಐಕ್ಯತೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದುದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ನಾಯಕರು ಬಲಿಷ್ಠ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿದ್ದರೆ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಗಂಡಾಂತರ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾರತದ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮಕ ಪದ್ಧತಿ ಸರ್ಕಾರವು ಸಮರ್ಪಕವಾದುದಲ್ಲವೆಂದು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು.

3.6 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಣಕಾಸು ಆಡಳಿತ

ಭಾರತದ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಣಕಾಸಿನ ಸಂಬಂಧವು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ 1935ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನುವಾಗುವಂತೆ ರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ 12ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳು ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಆದಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಂವಿಧಾನದ 7ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಸುಂಕ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಭಾರತದ ಸಮುಚ್ಚಯ ನಿಧಿಗೆ ಜಮಾ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ತೆರಿಗೆಗಳೆಂದರೆ-ಸ್ವಾಂಪ್ ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಬಕಾರಿ ತೆರಿಗೆ, ಔಷಧಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತಕ್ಕೂಲಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿದ ಈ ರೀತಿಯ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ರುದ್ರ ಸರ್ಕಾರವೇ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವುದು. ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವೇ ವಿಧಿಸಿ, ತಾನೇ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಅದರಿಂದ ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಂಚುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ರೈಲು ದರ ಹಾಗೂ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆ, ಅಥವಾ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಅಥವಾ ವಿಮಾನ ಸಾರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದವರಿಂದ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯಾಣ ದರ, ಹಾಗೂ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ಟೆರ್ಮಿನಲ್ ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ ಆಸ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಡ್ಯೂಟಿ ಹತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮಾರಾಟ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಜಾಹಿರಾತುವಿನ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಾರಾಟ ತೆರಿಗೆ.

ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವೇ ವಿಧಿಸಿ, ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ವರಮಾನ ತೆರಿಗೆ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವೇ ವಿಧಿಸಿ, ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ, ಬಂದ ಹಣದ ಕೆಲ ಭಾಗವನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವೇ ವಿಧಿಸಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ತಾನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಉದಾ: ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ ವೈರ್‌ಲೆಸ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ತೆರಿಗೆ, ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಇತ್ಯಾದಿ.

3.7 ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯದ ರಚನೆ

ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯವು ವಿವಿಧ ಮಂತ್ರಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಇಲಾಖೆಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಸಚಿವರು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆತನು ಹೊಂದಿರುವ ಖಾತೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದರೆ, ಆತನಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ರಾಜ್ಯಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಉಪಮಂತ್ರಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಖಾತೆಗೆ ಮಂತ್ರಿಯು ರಾಜಕೀಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಖಾತೆಯು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು. ಬೃಹತ್ ಖಾತೆಗಳಾದ ಗೃಹ, ಕೃಷಿ, ರಕ್ಷಣಾ, ಹಣಕಾಸು, ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇಲಾಖೆಯು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದು, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿರುವ ಒಬ್ಬ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಇಲಾಖೆಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಆಡಳಿತ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ಮಂತ್ರಾಲಯದಲ್ಲಿ (ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ) ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯನ್ನು ಖಾತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲು, ಇತರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಿಗಿಂತ ಉಚ್ಚ ಅಥವಾ ವರಿಷ್ಠ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಗುವುದು. ಅಂತಹ ವರಿಷ್ಠ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಅಥವಾ ಮಹಾಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಒಂದು ಖಾತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಸಮಾನ ವೇತನ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ

ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನ ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಂತರಿಕ ಸಂಘಟನೆಯು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಖಾತೆಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಅನೇಕ ವಿಭಾಗಗಳು ಅಥವಾ ಖಂಡಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಭಾಗವನ್ನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಸಚಿವಾಲಯದ ಶ್ರೇಣಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದು ಅದನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

- ಇಲಾಖೆ-ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ/ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ/ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
- ಶಾಖೆ(ವಿಂಗ್)-ಜಂಟಿ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
- ವಿಭಾಗ(ಡಿವಿಜನ್)- ನಿರ್ದೇಶಕರು/ ಉಪಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
- ಬ್ರಾಂಚ್(ಶಾಖೆ) - ಅಧೀನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
- ಭಾಗ(ಸೆಕ್ಷನ್)-ಶಾಖಾಧಿಕಾರಿ(ಸೆಕ್ಷನ್ -ಆಫೀಸರ್)

ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಖಾತೆಗೆ ಅನೇಕ ಇಲಾಖೆಗಳು, ಶಾಖೆಗಳು, ವಿಭಾಗಗಳು ಇದ್ದು, ಇವು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಯೋಜನೆಯೊಂದಿಗೆ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

3.8 ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವಾಲಯದ ರಚನೆ

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವೂ ಕೂಡ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಚಿವಾಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದರೆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವವರು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಇಲಾಖೆಗಳೆಂಬ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಣಿತಿಯುಳ್ಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲು ವಿಭಿನ್ನ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖೆಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಜಂಟಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಉಪಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಅಧೀನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಸಹ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಹಾಗೂ ಸೆಕ್ಷನ್ ಆಫೀಸರ್‌ಗಳೆಂಬ ಏಣಿ-ಶ್ರೇಣಿಯಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವಾಲಯದ ರಚನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರಲಿಪಿಗಾರರು, ಬೆರಳಚ್ಚುಗಾರರು ಪ್ರಥಮ ಹಾಗೂ ದ್ವಿತೀಯ ದರ್ಜೆಯ ಸಹಾಯಕರುಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಗತಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

3.9 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತ ಒಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ಮಾದರಿಯ ಸರ್ಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನವು ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿ, ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿ, ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಗಳೆಂಬ ವಿಷಯವಾರು ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಆಡಳಿತ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸೂಚನೆ ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಷಯವಾರು ಸಚಿವಾಲಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

3.9 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | | |
|------------------|---|--|
| 1. ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿ | - | ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪಟ್ಟಿ |
| 2. ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿ | - | ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪಟ್ಟಿ |
| 3. ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿ | - | ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪಟ್ಟಿ |
| 4. ಸಚಿವಾಲಯ | - | ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಆಡಳಿತ ಸಂಘಟನೆ |

3.10 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- | | | |
|----------------------|---|---|
| S.R. Maheshwari | : | Indian Administration |
| R.B. Jain | : | supreme courtContemporary Issues in Indian Adminstration. |
| R.K. Arora and Goyal | : | Indian Public Adminstration |
| ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ | : | ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ |

3.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 3.2 ಮತ್ತು 3.3
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 3.4 ಮತ್ತು 3.5
3. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 3.7 ಮತ್ತು 3.8

ಘಟಕ - 4 : ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಸವಾಲುಗಳು(ವಿಭಜನೆಯಿಂದ ಉದಾರೀಕರಣ, ಖಾಸಗೀಕರಣ ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣದವರೆಗೆ)

ರಚನೆ

- 4.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 4.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 4.2 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕುಸಿತ
- 4.3 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷ
- 4.4 ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ
- 4.5 ಪ್ರಾಂತೀಯ ವಾದ
- 4.6 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆ
- 4.7 ಪಕ್ಷ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ
- 4.8 ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯೇತರ ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳ ನಡುವಿನ ಘರ್ಷಣೆ
- 4.9 ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಮತ್ತು ತಜ್ಞರ ನಡುವಿನ ವಿವಾದ
- 4.10 ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿ
- 4.11 ರಾಜಕೀಯ ಅಪರಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ
- 4.12 ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ವಿಫಲತೆ
- 4.13 ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ
- 4.14 ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿನ ವಿಫಲತೆ
- 4.15 ಜಾತೀಯತೆ
- 4.16 ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಜಾಗತೀಕರಣದ ಪ್ರಭಾವ
- 4.17 ಸಾರಾಂಶ
- 4.18 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 4.19 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 4.20 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

4.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಸವಾಲುಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಜಾಗತೀಕರಣದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.
- ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

4.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಆಡಳಿತವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವು ಕೂಡಾ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆಡಳಿತವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತ 1950ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ರಚನಾತ್ಮಕ, ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ನಿರ್ದೇಶನಾತ್ಮಕವಾದ ಹಲವಾರು ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸದ ಹೊರತು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಒಂದು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಆಡಳಿತವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

4.2 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕುಸಿತ

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಕಲ್ಯಾಣ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿನ ನೈತಿಕ ನಡವಳಿಕೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತ ನೈತಿಕತೆ ಎಂದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರು ಪಕ್ಷಾತೀತತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆ, ರಾಜಕೀಯ ತಾಟಸ್ಥ್ಯತೆ, ಗೌಪ್ಯತೆ, ಶುದ್ಧಚಾರಿತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಸ್ವಜನಪಕ್ಷಪಾತ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಉದಾಸೀನತೆ ಹಾಗೂ ಪಕ್ಷಪಾತಗಳು ನೌಕರಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಂದ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕುಸಿತದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

3.3 ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಒಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತವು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿ, ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳು ಯಾವ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿರ್ದರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಶಾಸನ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ರಚಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಘರ್ಷ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಬಹಳಷ್ಟು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಏಕ ಪಕ್ಷೀಯ ಆಡಳಿತ ಧೋರಣೆ ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದು ಅದು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ನೇಮಕಾತಿ ಮತ್ತು ವಜಾ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮಗಳು, ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿರುವ ಪಕ್ಷದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ

ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು, ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಕೇಂದ್ರವು ತನ್ನ ಮೀಸಲು ಪಡೆಯನ್ನು ಬಳಸುವುದು, ರಾಜ್ಯದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅನುಮೋದನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸುವುದು, ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಣಕಾಸನ್ನು ವಿತರಿಸುವಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತೋರುವುದು, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸುವುದು, ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅತಿಕ್ರಮಣ ನಡೆಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಘರ್ಷಣೆ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ನೈಜ ಸವಾಲಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ.

4.4 ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂತರ್‌ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ರಚಿಸಿರುವ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಲೋಕ್ ಪಾಲ್ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲವಾಗಿದ್ದು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಒಂದು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ.

4.5 ಪ್ರಾಂತೀಯ ವಾದ

ಭಾರತ ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದು ಬಹುಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದೆ. ಭಾರತ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಒಂದೇ ರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಸಹ ಭಾಷೆ, ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತವಾದ ಪ್ರಾಂತೀಯತಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮನೋಭಾವ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ತೊಡಕಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

4.6 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆ

ಭಾರತ ಒಂದು ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುಗಮಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳಾದ ಐ.ಎ.ಎಸ್., ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್., ಐ.ಪಿ.ಎಸ್.ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೂ ಕೂಡಾ ರಾಜ್ಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯಾವ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಯಾವ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗ ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಕೇಂದ್ರ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವೆ ಘರ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ದ್ವಂದ್ವತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದು ಕೂಡಾ ಒಂದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

4.7 ಪಕ್ಷ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ

ಭಾರತ ಒಂದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದು ಬಹು ಪಕ್ಷ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬಹು ಪಕ್ಷ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೊಂದಿರುವುದರ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಗಳ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದು ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿಯ ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಗಳ ಆಡಳಿತವಿರುವುದು ಪಕ್ಷಗಳ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಿರುವುದು ಕೂಡಾ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.

4.8 ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯತರ ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳ ನಡುವಿನ ಘರ್ಷಣೆ

ಭಾರತೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನೌಕರಶಾಹಿ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಎಂಬ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಚುನಾಯಿತ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ರಾಜಕೀಯತರ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ನೌಕರಶಾಹಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಈ ಎರಡೂ ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳ ಸಂಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದ್ದು ಆಡಳಿತದ ಸಮರ್ಥತೆ ಇವೆರಡರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನೌಕರಶಾಹಿ ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸಂಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಸಹಕಾರದ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ವೇಗ ಹಾಗೂ ಗುಣಮಟ್ಟ ಕುಸಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ಸಂಬಂಧ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯತೆ ಹಾಗೂ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸೇವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯು ನೀಡುವ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪರ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಜನಪರ ಕಾಳಜಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ನೌಕರಶಾಹಿ ಸ್ಪಂದಿಸದೇ ಇರುವುದು ಕೂಡಾ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಇದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನೌಕರಶಾಹಿಯ ನಡುವಿನ ಅಸಹಕಾರ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

4.9 ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಮತ್ತು ತಜ್ಞರ ನಡುವಿನ ವಿವಾದ

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಉದ್ದಿಮೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು, ಆ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ಹಾಗೂ ತಾಂತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲು ತಜ್ಞರುಗಳ ಸೇವೆಯ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತಜ್ಞರುಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವೆ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಘರ್ಷಣೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಇಲಾಖೆಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗಲು ಅವಕಾಶಗಳಿದ್ದರೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ತಜ್ಞರಿಗೆ ಒಂದು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಇಲಾಖೆಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ತಜ್ಞರುಗಳ ನಡುವಿನ ಘರ್ಷಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದು ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅವರುಗಳ ವೇತನ, ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು, ತಜ್ಞರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದ್ವಂದ್ವತೆಗಳು ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ಸವಾಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

4.10 ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿ

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಅನಗತ್ಯ ವಿಳಂಬತೆಯನ್ನು ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ನೌಕರ ಶಾಹಿಯ ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯಾಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ

ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಂದಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ನೌಕರ ಶಾಹಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಲೋಪವಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಸಕ್ರಿಯತೆಗೆ ಒಂದು ತೊಡಕಾಗಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

4.11 ರಾಜಕೀಯ ಅಪರಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ

ಇಂದು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಕಲುಷಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇಂದು ಪ್ರಜಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿ ಆಯ್ಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹಣ, ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ತೋಳ್ಬಲದಂತಹ ಅಂಶಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಕರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಹಲವಾರು ಅಪರಾಧಿ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿ ಬಂದ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ಪ್ರಮುಖರುಗಳು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಶಾಹಿಯ ಮೇಲೆ ನೇರವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುವ ಮೂಲಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತದ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಧಕ್ಕೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕೂಡಾ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

4.12 ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ವಿಫಲತೆ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತವೆಂದೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತವೆಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರು, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು, ಅಂಗವಿಕಲರು ಇತ್ಯಾದಿ ದುರ್ಬಲರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಡತನ, ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತ ಶೋಷಣೆ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಇವುಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತದ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

4.13 ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಯಶಸ್ಸು ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕರು ಹೊಂದಿರುವ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಅ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ರೈತ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಯುವ ಜನತೆಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಯಾವ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ನಿರಂತರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುತ್ತವೆಯೋ ಅಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಪಾರದರ್ಶಕವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಅನಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ತೊಡಕಾಗಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಸವಾಲಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

4.14 ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿನ ವಿಫಲತೆ

ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆ ಅಥವಾ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪರಿವರ್ತನೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಬದಲಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾ ಸಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದುವರೆಗೆ ಬಾಜ್ ಪೈ ಸಮಿತಿ, ಕಸ್ತೂರಬಾ ಲಾಲಾ ಬಾಯ್ ಸಮಿತಿ, ಎನ್.ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಸಮಿತಿ, ಪಾಲ್ ಎಚ್.ಅಪಲ್ ಬಿ.ಸಮಿತಿ, ವಿ.ಟಿ.ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿ ಸಮಿತಿ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣಾ ಸಮಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಆ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಿತಿಗಳು ನೀಡಿರುವ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಪುನಃ ಎಂ.ವೀರಪ್ಪ ಮೊಯ್ತಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿರುವುದು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ವಿಫಲತೆ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

4.15 ಜಾತೀಯತೆ

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಒಂದು ಜಾತ್ಯಾತೀತ ರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂದು ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತ ಇಂದು ಕೋಮುವಾದದಂತಹ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ನೇರವಾದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಆಚರಣೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜಾತಿ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಜನ ಪಕ್ಷಪಾತದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿರುವುದು ಪಾರದರ್ಶಕ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಸವಾಲಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

4.16 ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಜಾಗತೀಕರಣದ ಪ್ರಭಾವ

ಜಾಗತೀಕರಣ, ಉದಾರೀಕರಣ ಮತ್ತು ಖಾಸಗೀಕರಣಗಳು ಸಮಕಾಲೀನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ಸರ್ಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ವಿಫಲಗೊಂಡಿರುವುದೇ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿನ ಏರಿಕೆ, ಹಣ ದುಬ್ಬರ ಹಾಗೂ ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಪೂರೈಕೆಯಲ್ಲಿನ ವಿಫಲತೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ನಷ್ಟದ ಮುಂದುವರಿಕೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಇವುಗಳು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗೀಕರಣ ಬೆಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷ ಕಾರಣಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಖಾಸಗೀಕರಣವೆಂದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಒಡೆತನದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗೀ ಆಡಳಿತ ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಾಂತರಗೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಕುಸಿಯುತ್ತಿದ್ದು ಖಾಸಗಿ ಆಡಳಿತ ವಲಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸಹಯೋಗಿಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಒಂದು ದೌರ್ಬಲ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳ ಹಿಂತೆಗೆದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿದ್ದು ಸೌಮ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ಯಮಗಳು ಖಾಸಗೀಕರಣಗೊಂಡಿರುವುದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಜಾಗತೀಕರಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ರಾಜ್ಯದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿ ಖಾಸಗಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿವೆ. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ರಾಜ್ಯದ

ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕಡಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವೂ ಕೂಡ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಕುಸಿಯುತ್ತಾ ಸಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರದ ಜಲಾವಣೆ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾದ ಬಹುರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಂಪೆನಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಜಾಗತೀಕರಣ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಶಾಹಿಯ ಗಾತ್ರವನ್ನು ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಕಡಿತಗೊಳಿಸಲು ಒಂದು ಪರೋಕ್ಷ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕೇವಲ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ದೋಷವಾಗಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಭವಿಷ್ಯದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ.

2. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಜಾಗತೀಕರಣ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ.

4.17 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಆಡಳಿತವು ಬದಲಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಎದುರಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿನ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಹಲವಾರು ತಜ್ಞರುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳ ವರದಿಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಾರದರ್ಶಕ ಹಾಗೂ ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಪರ ಆಡಳಿತವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

4.18 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | | |
|------------------|---|-------------------------------|
| 1. ಜಾತೀಯತೆ | - | ಜಾತಿ ಜಾತಿಗಳ ನಡುವಿನ ತಾರತಮ್ಯ |
| 2. ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತ | - | ಜನರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಆಡಳಿತ |
| 3. ಆಡಳಿತ ನೈತಿಕತೆ | - | ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ರಹಿತ ಆಡಳಿತ |
| 4. ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿ | - | ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಅನಗತ್ಯ ವಿಳಂಬತೆ |

4.19 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- | | | |
|------------------|---|--|
| S.R. Maheshwari | : | Indian Administration |
| R.B. Jain | : | Contemporary Issues in Indian Administration |
| ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ | : | ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ |

4.20 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 4.2 ರಿಂದ 4.15
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 4.16

ಘಟಕ - 5 : ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳು - ರಚನೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳು

ರಚನೆ

- 5.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 5.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 5.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಉಗಮ
- 5.3 ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯ ವಿಧಗಳು
 - 5.3.1 ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಸೇವೆಗಳು
 - 5.3.2 ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು
 - 5.3.3 ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳು
- 5.4 ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯ ಸೇವೆಗಳು
- 5.5 ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು
- 5.6 ಭಾರತೀಯ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ನೇಮಕಾತಿ
 - 5.6.1 ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆ
 - 5.6.2 ಸಂದರ್ಶನ
 - 5.6.3 ಜೇಷ್ಠ ಪಟ್ಟಿ
- 5.7 ಸಾರಾಂಶ
- 5.8 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು
- 5.9 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 5.10 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

5.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಉಗಮವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕೇಂದ್ರ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.

5.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಸರ್ಕಾರದ ಎಲ್ಲಾ ನೌಕರರನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯೆನ್ನುವರು. ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಒಂದು ದಳ, ವರ್ಗ ಅಥವಾ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗವೆನ್ನುವರು. ಆದರೆ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಎನ್ನುವ ಅಂಗಭಾಷಾ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಸೈನಿಕೇತರ ನೌಕರರಿಗೆ ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸುವರು. ಡಾ.ಫೈನರ್ ಎಂಬುವವನು ಖಾಯಂ ಸೇವಾವಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ, ವೇತನ ಪಡೆಯುವ, ತಜ್ಞತೆ ಅಥವಾ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವೃತ್ತಿಪರ ನೌಕರ ವರ್ಗವನ್ನು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿರುವನು. ಯಾವುದೇ ದೇಶದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಯೋಜನೆಗಳು, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಗತಿ, ಒಟ್ಟಾರೆ ಸರ್ಕಾರದ ಯಶಸ್ಸು ನೌಕರ ವರ್ಗದ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ.

5.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಉಗಮ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ ಎಂಬ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಬ್ರಿಟಿಷರ್ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನೌಕರರನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಕರು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲಿಸ್ ರವರು ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ಉನ್ನತ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಳಹಂತದ ಸೇವೆಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿದ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲಿಸ್‌ರವರನ್ನು ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳು ಕೇವಲ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಆದರೆ 1919ರ ಕಾಯಿದೆಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೂ ಕೂಡ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.

5.3 ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯ ವಿಧಗಳು

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

- ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಸೇವೆಗಳು
- ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು
- ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳು

5.3.1 ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಈ ವರ್ಗವು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಪೋಲೀಸ್ ಸೇವೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇವು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಸಮನಾಗಿದೆ. ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಸೇವೆಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಅಂದಿನ ಸರ್ಕಾರಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತವು. ಅವು ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಫೆಡರಲ್ ಮಾದರಿಯ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದ್ದು, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಆಡಳಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಖಿಲಭಾರತ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯಿದೆ. ಡಾ.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ರಚನೆಗಾಗಿ ನೀಡಿರುವ ಅಸಾಧಾರಣ ಸವಲತ್ತುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಈ ರೀತಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ದ್ವಂದ್ವ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ್ಯೂ ದ್ವಂದ್ವ ಸೇವೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಅಪವಾದವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಹುದ್ದೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಅಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವು ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕವಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಡಳಿತ ಗುಣಮಟ್ಟವು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮದೇ ಆದ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೌಕರರ ಪದವಿಗನುಗುಣವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳದಿರಲು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅಖಿಲ ಭಾರತದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಅರ್ಹತೆ ಮತ್ತು ಸಮಾನ ವೇತನ ಶ್ರೇಣಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

5.3.2 ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು

ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸೇವಾ ವರ್ಗವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಭಾರತದ ವಿದೇಶಾಂಗ ಸೇವೆ, ರೈಲ್ವೆ ಸೇವೆ, ಅಂಚೆ ಸೇವೆ, ಸುಂಕ ಮತ್ತು ಅಬಕಾರಿ ಸೇವೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಸೇವೆ, ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ ಸೇವೆ, ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಸೇವೆ ಇವುಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ಈ ಸೇವಾ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರು ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳ ಎ ಮತ್ತು ಬಿ ಗುಂಪಿನ ಗೆಜೆಟೆಡ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂದರ್ಶನದ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ನಾನ್ ಗೆಜೆಟೆಡ್ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಆಯ್ಕೆ ಆಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

5.3.3 ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳು

ರಾಜ್ಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳು ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೊಳಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಭೂಕಂದಾಯ, ಕೃಷಿ, ಅರಣ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಪೋಲೀಸ್, ನೀರಾವರಿ, ವಿದ್ಯುತ್, ಸಾರಿಗೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಪೋಲೀಸ್ ಸೇವೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೇವೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಂದ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವರು. ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ರಾಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವು

ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂದರ್ಶನದ ಮೂಲಕ ಈ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಪತ್ರಾಂಕಿತ ಮತ್ತು ಪತ್ರಾಂಕಿತ ರಹಿತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತದೆ.

5.4 ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯ ಸೇವೆಗಳು

ಈ ಮೊದಲಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದ ಮೂರು ವರ್ಗದ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಾದ ಸೇವೆಯೊಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯ ಸೇವೆಗಳೆನ್ನುವರು. ಇದನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯೇಟ್ ಸರ್ವಿಸಸ್ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತಹ ಕಛೇರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಲು 1950ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇದು ನಾಲ್ಕು ದರ್ಜೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಉದಾ:ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಅಧೀನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಅಥವಾ ತತ್ಸಮವಾದುದು. ದ್ವಿತೀಯ ದರ್ಜೆ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್; ತೃತೀಯ ದರ್ಜೆ: ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆ ದರ್ಜೆ: ಸಹಾಯಕ ನಂತರ ಹೊಸದಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ದರ್ಜೆಯೊಂದನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಡುವಂತೆ ಸೇರಿಸುವುದು ಉದಾ: ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತತ್ಸಮಾನವಾದಿ ಹುದ್ದೆ ಈ ಪ್ರಥಮ ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯ ದರ್ಜೆಯ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಸೇವಾ ಹಿರಿತನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಬಡ್ಡಿಕೊಟ್ಟು ತುಂಬಲಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಮೂರನೇ ದರ್ಜೆಯ ಶೇ.50 ಭಾಗದಷ್ಟು ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಗುಮಾಸ್ತ ದರ್ಜೆಯಿಂದ ಬಡ್ಡಿಕೊಟ್ಟು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು.

ನೌಕರರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಅಲ್ಲದೆ, ರೈಲ್ವೆ ಸೇವಾ ಆಯೋಗವೊಂದಿದ್ದು ಅದು ಭಾರತೀಯ ರೈಲ್ವೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಸನ ವಿಧಿತ ನಿಗಮಗಳಾದ ಜೀವವಿಮಾ ನಿಗಮ, ಡಿ.ವಿ.ಸಿ. ಇಂಡಿಯನ್ ಏರ್‌ಲೈನ್ಸ್ ನಿಗಮ ಮುಂತಾದವು ಸಹ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ತಾವೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗವನ್ನು ಕೇವಲ ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆಳದರ್ಜೆಯಿಂದ ಬಡ್ಡಿಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

5.5 ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗವು ಹಲವಾರು ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

• 1. ಶ್ರೇಣೀಕರಣ

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರಶಾಹಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಿಂತ ನೀತಿ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧ್ಯಾನತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಶ್ರೇಣಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೇಲಿನ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಆದೇಶಗಳಂತೆ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳು ವೇತನ, ಬಡ್ಡಿ ಇವುಗಳೂ ಕೂಡಾ ಶ್ರೇಣೀಕೃತವಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

• **2. ವೃತ್ತಿನಿರತ ವರ್ಗ**

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ವೃತ್ತಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಗುಮಾಸ್ತನವರೆಗೂ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಹಲವಾರು ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗವು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

• **3. ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿಯ ಪದ್ಧತಿ**

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ಜನತೆಯೊಂದಿಗೆ ನೇರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಜನರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಜನರಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಾಸಕಾಂಗವಲು ರೂಪಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ವಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ನೀಡಿದ ಸೂಚನೆಯನ್ವಯವೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಏಣಿ-ಶ್ರೇಣಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಆದೇಶ ಬರದೆ ಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಪದ್ಧತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದ ಅಂತಿಮ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಂತ್ರಿಯೇ ಹೊರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

• **4. ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತತೆ**

ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗವು ಸಂವಿಧಾನವು ಸೂಚನೆಯಂತೆ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸರ್ಕಾರದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಹತ್ವವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅನಾಮಧೇಯರಾಗಿ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ತಟಸ್ಥ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಆಡಳಿತದ ನೀತಿ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೇವಲ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದಲ್ಲದೆ ದಕ್ಷತೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ.

• **5. ಏಕರೂಪತೆ**

ಆಖಿಳ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಏಕ ರೂಪತೆಯನ್ನು ತರಲು ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

• **6. ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಿಗೆ ಅವಕಾಶ**

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಭಾಷೆ, ಕೋಮುವಾದ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮರೆತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

5.6 ಭಾರತೀಯ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ನೇಮಕಾತಿ

ಭಾರತೀಯ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ನೇಮಕಾತಿಯಲ್ಲಿ 2 ವಿಧಗಳಿವೆ. 1. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳಿಗಾಗಿ ನೇಮಕ ಮತ್ತು 2. ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳಿಗಾಗಿ ನೇಮಕ. ಮೊದಲನೆಯ ನೇಮಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ, ಐ.ಪಿ.ಎಸ್

ಮತ್ತು ಇತರ ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಈ ನೇಮಕವು ಯೂನಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್ ಮೂಲಕ ಏರ್ಪಡುವುದು. ಈ ಆಯೋಗವು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಎರಡನೆ ನೇಮಕವು ಭಾರತೀಯ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮತ್ತು ಗಣಕ ಸೇವೆಗಳು ಭಾರತೀಯ ಅಬಕಾರಿ ಮತ್ತು ಕಸ್ಟಂಸ್ ಸೇವೆಗಳು, ಭಾರತೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೇವೆಗಳು, ಭಾರತೀಯ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ ಸೇವೆ, ಭಾರತೀಯ ಅಂಚೆ ಸೇವೆ, ಭಾರತೀಯ ರೈಲ್ವೆ ಅಕೌಂಟ್ಸ್ ಸೇವೆ, ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯ ಸೇವೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. 21 ರಿಂದ 24 ವರ್ಷಗಳು ವಯಸ್ಸಾಗಿರಬೇಕು. ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಮಾಹೆ ಕೊನೆವಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪದವೀಧರರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ಪೊಲೀಸ್ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಲು ಬಯಸುವವರಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ 20 ಮತ್ತು ಗರಿಷ್ಠ 24 ವಯಸ್ಸಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂರಲು ಒಬ್ಬ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗೆ ಎರಡು ಅವಕಾಶಗಳು ಮಾತ್ರ.

5.6.1 ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆ

ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಪ್ರೌಢಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಬಿ.ಎ. ಅಥವಾ ಆನರ್ಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ತತ್ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪ್ರಬಂಧ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ಜನರಲ್ ನಾಲೆಡ್ಜ್ ಪ್ರತಿ ಪತ್ರಿಕೆಗೂ 150 ಅಂಕಗಳನ್ನು ಇಡಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಆಧುನಿಕ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಮೂರನ್ನು ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಐ.ಪಿ.ಎಸ್.ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಎರಡು ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ 200 ಅಂಕಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಐ.ಎ.ಎಸ್ ಮತ್ತು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ 1050 ಅಂಕಗಳು ಮತ್ತು ಐ.ಪಿ.ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ 850 ಅಂಕಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಅಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ.50 ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಪಠ್ಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಶೇ.40 ಅಂಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಆಹ್ವಾನ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

5.6.2 ಸಂದರ್ಶನ

ಇದರಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯು ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ದೃಢತೆ ಮತ್ತು ಆತನು ಸೇರಬಯಸುವ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಹಿಂದೆ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯು ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸುವಂತೆ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯು ಕನಿಷ್ಠ ಶೇ.33 ಅಂಕಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿದ್ದರೆ ಆತನು ನಾಪಾಸಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈಗ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯು ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಅಂಕಗಳನ್ನು ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಅಂಕಗಳಿಗೆ ಕೂಡಿಸಿ ಜೇಷ್ಠತಾ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಸಂದರ್ಶನದ ಅವಧಿ 20 ರಿಂದ 30 ನಿಮಿಷಗಳು. ಸಂದರ್ಶನದ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆಯೋಗದ ಎರಡು ಸದಸ್ಯರು ಒಬ್ಬ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸದಸ್ಯರು (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಪಕುಲಪತಿ) ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಸೇವಾ ವರ್ಗಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಸಂದರ್ಶನ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಅರ್ಥ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಠ್ಯ ವಿಚಾರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಹೊಳೆದ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವ ಮೂಲಕ ಸಂದರ್ಶನ ನಡೆಯುವುದು.

5.6.3 ಜೇಷ್ಠ ಪಟ್ಟಿ

ಪರೀಕ್ಷೆಯೆಲ್ಲಾ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಿ ಅದರಿಂದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯು ಗಳಿಸಿದ ಅಂಕಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಜೇಷ್ಠ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಆಯೋಗವು ತಯಾರಿಸುವುದು. ಸದರಿಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಆಯೋಗವು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವುದು.

ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಹುದ್ದೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಪಂಗಡದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಜೇಷ್ಠ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಬಹುದು. ಆಯೋಗವು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವು ನಡೆದಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬಂದರೆ ಸರ್ಕಾರವು ಅದನ್ನು ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶಿಸಬಹುದು.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗಗಳ ವಿಧಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

5.7 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತವು ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹಾಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಸಂವಿಧಾನವು ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಬರುವ ವಿಷಯಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗಗಳ ರಚನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಏಕ ರೂಪತೆ, ದಕ್ಷತೆ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತತೆ ಹಾಗೂ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

5.8 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | | |
|-------------|---|--------------------|
| 1. ಐ.ಎ.ಎಸ್ | - | ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ |
| 2. ಐ.ಪಿ.ಎಸ್ | - | ಭಾರತೀಯ ಪೊಲೀಸ್ ಸೇವೆ |

3. ಐ.ಪಿ.ಎಸ್ - ಭಾರತೀಯ ಅರಣ್ಯ ಸೇವೆ
4. ಯು.ಪಿ.ಎಸ್.ಸಿ - ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ

5.9 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ

5.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 5.3
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 5.5

ಘಟಕ - 6 : ನೇಮಕಾತಿ - ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳು

ರಚನೆ

- 6.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 6.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 6.2 ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ
- 6.3 ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು
- 6.4 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನ
- 6.5 ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ತರಬೇತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ
- 6.6 ಬಡ್ಡಿ ನೀಡುವ ವಿಧಾನ
- 6.7 ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡತೆ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು
- 6.8 ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗ
- 6.9 ಸಾರಾಂಶ
- 6.10 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 6.11 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 6.12 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

6.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ನೇಮಕಾತಿಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ನೇಮಕಾತಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಕೇಂದ್ರ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ತರಬೇತಿಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

6.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನವು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳೆಂಬ ಮೂರು ರೀತಿಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಸಂವಿಧಾನದ 312ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಹೊಸ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನವು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ನೀಡಿದೆ. ಈ ವಿಧಿಯ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯು 2/3ರಷ್ಟು ಬಹುಮತದಿಂದ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಬಹುದು. ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಅರಣ್ಯ ಸೇವೆ, ಭಾರತ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆ, ಭಾರತ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ನೇಮಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದು ಅವರುಗಳನ್ನು ಇಲಾಖೆಗಳಿಂದ ಇಲಾಖೆಗೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

6.2 ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಪದ್ಧತಿಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವಾಗ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷ ಪಂಗಡಗಳ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಒತ್ತಾಯವಿರದಂತೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್ ಎಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸಮಿತಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ದಕ್ಷರೂ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರು, ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವವರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರತೆ ಇರುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ನಿರಾಶಂಕವಾಗಿ ಅವರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜಕೀಯ ಒತ್ತಾಯ ಇಲ್ಲವೆ ಶಾಸಕಾಂಗದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯಿಂದ ಅನ್ಯಾಯವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಯ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಸ್ವತಂತ್ರವೂ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾದದ್ದೂ ಆದ ಆಯ್ಕೆಯ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈಗ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ವಿವಿಧ ಮಟ್ಟದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. 1919ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯಿದೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಕಾರ್ಯಗತವಾಗಲಿಲ್ಲ. 1924ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಸೈಮನ್ ಕಮೀಷನ್‌ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ 1935ರ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನವು 315 ರಿಂದ 323ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಇಚ್ಛಿಸಿದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಂದೇ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು.

6.3 ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು

ಸಂವಿಧಾನದ 320ನೇ ವಿಧಿಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳಿಗಾಗಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿವರಿಸಿದೆ:

- ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸೇವೆಗಳಿಗಾಗಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು.
- ಎರಡು ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅವುಗಳ ಸೇವೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನೊದಗಿಸಲು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು.
- ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು:
 - ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಸೇವೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು.
 - ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸುವಾಗ, ಬಡ್ತಿ ನೀಡುವಾಗ ಮತ್ತು ವರ್ಗ ಮಾಡುವಾಗ ಯಾವ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು.
 - ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಶಿಸ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ತಕರಾರುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವುದು.
 - ಸರ್ಕಾರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಖಿಚ್ಚಿ ನಡೆದಾಗ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸರ್ಕಾರವು ಮಾಡುವ ವೆಚ್ಚದ ಬಗ್ಗೆ ಬರುವ ತಕರಾರುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವುದು.
- ಸಂಸತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಮಂಡಳವು ರಾಜ್ಯ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದು, ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿರುವವರ ಬಡ್ತಿ ವರ್ಗ, ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಶಿಸ್ತಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅವರಿಗೆ ಅಪಘಾತ ಉಂಟಾದಾಗ ನೀಡಬೇಕಾಗುವ ಪರಿಹಾರ ಧನ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ನ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಕಮೀಷನ್‌ಗೆ ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಿಸಬಾರದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟಲು ಜನಾರಂಗದವರಿಗೆ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದಿಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ನ ಸಲಹೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. 1961ರ ಒಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಪ್ರಕಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೌಕರರನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು. ಅಥವಾ ಅವರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ನ ಅವಧಿಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಮಂಡಲಗಳು ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು. ಶಾಸನದ ಮೂಲಕ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್‌ಗಳ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರೀ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಕಮೀಷನ್‌ನ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತರಬಹುದು.

6.4 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನ

ಇಂಡಿಯನ್ ಎಡ್ವಿನ್ಸ್ಟೇಟೀವ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಪೋಲೀಸ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಅದು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಡಿಗ್ರಿ ಪಡೆದವರು ಮತ್ತು 21 ರಿಂದ 24 ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದವರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಲ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂಡುವಂತಿಲ್ಲ.

ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆಯುವುದು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನದ ಪೇಪರುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೂ 150 ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಸುಮಾರು 27 ಇತರ ವಿಷಯಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್.ಗೆ ಕೂಡುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಐದು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎ.ಪಿ.ಎಸ್.ಗೆ ಕೂಡುವರು ಎರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎ.ಪಿ.ಎಸ್.ಗೆ ಕೂಡುವರು ಎರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೂ 200 ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 40% ಮತ್ತು ಒಟ್ಟಾರೆ 50% ರಷ್ಟು ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರನ್ನೂ ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕರೆಯಲಾಗುವುದು.

ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್ನಿನಿಂದ ನೇಮಿತವಾದ ಅನುಭವಿಗಳ ಬೋರ್ಡು ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಾಗುವುದು. ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ತಾಸಿನವರೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯು ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಲಿಖಿತ ಮತ್ತು ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಗುಣಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮಾಂಕದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರವು ಕ್ರಮಾಂಕದ ಪ್ರಕಾರ ತನಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಜನಾಂಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಪಟ್ಟಿಯೊಂದನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುವುದು. ಸರ್ಕಾರವು ಕೇಂದ್ರ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್ನಿನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತದೆ. ಐ.ಎ.ಎಸ್.ಗೆ ಸೇರಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಗೃಹಖಾತೆಯ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಅವರನ್ನು ಒಂದು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬಹುದು. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವರ್ಗಾಯಿಸಬಹುದು. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರ ಗೃಹ ಶಾಖೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನುರಿತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ದೊರಕುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅನುಭವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇದರ ಲಾಭ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಖಾತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬಾ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆಯನ್ನು ಅವರು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಪ್ರದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ.

6.5 ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ತರಬೇತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ಗಳ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದವರಿಗೆ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಅನುಭವವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಯ್ಕೆಯಾದವರು ಉತ್ತಮ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವಂತರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಅವರು ಆಡಳಿತದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಶಿಕ್ಷಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲು ಹಲವು ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ಮಾರ್ಚ್ 1947ರಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಸ್ಕೂಲನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಐ.ಎ.ಎಸ್.ಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದವರಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು, ಇಂಡಿಯನ್ ಪೀನಲ್ ಕೋಡ್, ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಪ್ರೊಸೀಜರ್ ಕೋಡ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಎವ್ವಿಡೆನ್ಸ್ ಆಕ್ಟ್, ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವ ವಿಪಾಸನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ತರಬೇತಿಯ ನಂತರ ಅವರು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್ನಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಯೊಂದಿಗೆ ಕೂಡ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಸಾದವರನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಲು ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಡಳಿತವು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಂತೆ ಐ.ಎ.ಎಸ್.ಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವರ ಸಂಖ್ಯೆ 50 ರಿಂದ 130ಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ದೆಹಲಿಯ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರವು ಸಣ್ಣದಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸುಮಾರು 10 ವರ್ಷಗಳ ಸೇವೆಯ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಸೌಲಭ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ದೆಹಲಿಯ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು 1959ರಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಮಸ್ಕೂರಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಆಕಾಡೆಮಿ ಆಫ್ ಎಡ್ಮೆನ್ಸಿಟೇಶನ್ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಈಗ ಲಾಲ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಆಕಾಡೆಮಿ ಆಫ್ ಎಡ್ಮೆನ್ಸಿಟೇಶನ್ ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಲಾಗಿದೆ.

ಮಸ್ಕೂರಿಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಐದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅನುಭವದ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಚೆ, ಆದಾಯಕರ, ಆಡಿಟ್, ಮತ್ತು ಆಕೌಂಟ್ಸ್, ಕಸ್ಟಮ್ಸ್, ಎಕ್ಸೈಸ್, ರಕ್ಷಣೆ, ರೈಲ್ವೆ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಈ ಅವಧಿಯ ನಂತರ ಅವರವರ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಸ್ಕೂಲುಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸುವುದು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ಅವಧಿಯ ನಂತರ ಮುಂದಿನ ಏಳು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಮಸ್ಕೂರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿನ ತರಬೇತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು 1909ರಲ್ಲಿ ಬದಲಿಸಲಾಯಿತು. ಐ.ಎ.ಎಸ್. ದವರು ಮೊದಲ ಆರು ತಿಂಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ನಂತರ ಲಾಜ್ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಆಕಾಡೆಮಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಮತ್ತೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ, ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸ, ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಾರಲ್ಲದೆ, ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮತ್ತು ದೈಹಿಕ ವ್ಯಾಯಾಮವು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿದೆ. ಗೃಹಖಾತೆಯು ಈ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಇಂಡಿಯನ್ ಫಾರಿನ್ ಸರ್ವಿಸ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮೊದಲು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಮಸ್ಕೂರಿಯ ಆಕಾಡೆಮಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ದೆಹಲಿಯ ಇಂಡಿಯನ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಇಂಟರ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಸ್ಟಡೀಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದು ಮುಂದಿನ

ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ವಿದೇಶ ವ್ಯವಹಾರ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ರಕ್ಷಣಾ ಖಾತೆಯಲ್ಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ ಸಂಚಾರವು ತರಬೇತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಹೀಗೆ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದ ನಂತರ ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಕಳಿಸಲಾಗುವುದು. ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭಾರತದ ರಾಯಭಾರಿ ಕಛೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಲಾಗುವುದು.

ಇಂಡಿಯನ್ ಪೊಲೀಸ್ ಸರ್ವಿಸ್‌ಗೆ ಸೇರಿದವರಿಗೆ ವೌಂಟ್ ಅಬುದಲ್ಲಿ 1948ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಪೊಲೀಸ್ ಆಕಾಡೆಮಿಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕಾಯಿದೆ, ಎವಿಡೆನ್ಸ್ ಕಾಯಿದೆ, ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಡ್ರಿಲ್ ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದರ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಮಿಲಿಟರಿ ಯುನಿಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತರಬೇತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವರ್ಷದ ಇಂತಹ ತರಬೇತಿಯ ನಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತರಬೇತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಸೂಪರಿಂಡೆಂಡೆಂಟ್ ಆಫ್ ಪೊಲೀಸ್ ಆಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಇಂಡಿಯನ್ ಆರ್ಮಿ ಮತ್ತು ಆಕೌಂಟ್ಸ್ ಸರ್ವಿಸ್‌ಗೆ ಸೇರಿದವರಿಗೆ ಸಿವ್ಲಾದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳ ತಪಾಸಣೆ, ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳನ್ನಿಡುವುದು, ಕಾಯಿದೆ, ಸಂವಿಧಾನ, ಅಕೌಂಟ್ ಕೋಡುಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಅಕೌಂಟ್ ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಟ್ರೆಜರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಲಾಗುವುದು.

ಆದಾಯಕರ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಾಗಪುರದಲ್ಲಿ ಒಂದುವರೆ ವರ್ಷಗಳ ತರಬೇತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ರೈಲ್ವೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ರೈಲ್ವೆ ಬೋರ್ಡು, ಬರೋಡಾದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲೇಜನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಟ್ ಸರ್ವಿಸ್‌ಗೆ ಸೇರಿದವರಿಗೆ ದೆಹಲಿಯ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಟ್ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತರಬೇತಿಯ ನಂತರ ಅವರನ್ನು ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುವುದು.

6.6 ಬಡ್ಡಿ ನೀಡುವ ವಿಧಾನ

ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹುದ್ದೆಗೆ ಬಡ್ಡಿ ನೀಡುವಾಗ ಜೇಷ್ಠತೆಗೆ ಮತ್ತು ನಿಪುಣತೆಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಜೇಷ್ಠತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಜೇಷ್ಠತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೇಷ್ಠತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಬಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಬಡ್ಡಿ ನೀಡುವುದು ಲಾಭಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಿರಿಯ ಹುದ್ದೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ನಿನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಬಡ್ಡಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಬಡ್ಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರವೋಶನ್ ಕಮಿಟಿ ಅಥವಾ ಬೋರ್ಡುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಮಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ನದ ಸದಸ್ಯರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಮಿಟಿಯ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಬಡ್ಡಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಐ.ಎ.ಎಸ್.ಗೆ ಕೆಲವು ಸಲ ಬಡ್ಡಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯ ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಮಿಟಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಕೇಂದ್ರ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ನಿಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಐ.ಎ.ಎಸ್.ಗೆ ಬಡ್ಡಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

6.7 ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡತೆ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು

ಸರ್ಕಾರದ ಕೆಲಸಗಳು ಸುಗಮವಾಗಿಯೂ, ದಕ್ಷತೆಯಿಂದಲೂ ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ನಡತೆ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಡತೆಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಡನೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಒಳ್ಳೆ ನಡತೆಗಳನ್ನು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಕೂಡದು ಎಂಬ ನಿಯಮಗಳಿವೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅನೇಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಲಕ್ಷ್ಯ ಹಾಕದಿರುವುದು, ಆಲಸ್ಯತನ, ಅಸಡ್ಡೆ, ಅದಕ್ಷತೆ, ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಕೊಡದಿರುವುದು, ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯದ ಸೇವನೆ, ಅನೈತಿಕ ವ್ಯವಹಾರ, ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮಗಳು ಹಲವಾರು ಇವೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದು, ಅವನ ಬಡತಿಯನ್ನು ತಡೆ ಹಿಡಿಯುವುದು, ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು, ಕೆಳಗಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸುವುದು, ಸಸ್ಟೆಂಡ್ ಮಾಡುವುದು, ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವುದು ಮುಂತಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಕೈಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸಂವಿಧಾನದ 311ನೇ ವಿಧಿಂಚು ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಸ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಯಾವ ನಿಯಮಗಳನ್ನನುಸರಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವಾಗ ಅವರನ್ನು ಯಾರು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗಿಂತ ಕೆಳಗಿನವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಇತರ ಬಗೆಯ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಬೇಕು. ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಖಿಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವರು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅವರನ್ನು ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಮೊದಲು ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆ ನೀಡಲು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಅಧಿಕಾರಿಯು ವಿತರಣೆ ಕೊಡದಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲವೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿವರಣೆ ಸರಿ ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಅಧಿಕಾರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಅವನ ತಪ್ಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬೇಕು, ಪುರಾವೆಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ಸಸ್ಟೆಂಡ್ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ತನ್ನ ತಪ್ಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವನಿಗೆ ಆಸ್ಪದ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ನಂತರ ತಪ್ಪುಗಳು ನಿರ್ಧಾರವಾದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವುದು, ಅವನು ಅಪೀಲ್ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದ್ದರೆ ಆಸ್ಪದ ನೀಡುವುದು, ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಅಪೀಲ್ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ವರ್ತನೆ ತಪ್ಪು ಎಂದು ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಅವನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ಇರುತ್ತದೆ.

6.8 ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಇತರ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್‌ಗಳಿದ್ದಂತೆಯೇ ಇದೆ.

ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಒಂದನೇ ವರ್ಗ, ಎರಡನೇ ವರ್ಗ, ಮೂರನೇ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ವರ್ಗ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೇ ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಗೆಜೆಟ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಸೆಕ್ರೆಟರಿಗಳು, ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮೀಷನರು, ತಹಶೀಲ್ದಾರರು, ಎಕ್ಸಿಕ್ಯೂಟಿವ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್, ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ಜನರುಗಳು, ಒಕ್ಕಲುತನ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಶಾಖೆಯ ತತ್ಸಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ಡೈರೆಕ್ಟರು ಮತ್ತು ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳು ಗೆಜೆಟ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಫೀಸ್ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡರು, ಕಾರಕೂನರು, ಸ್ಟೆನೋಗ್ರಾಫರರು ಮುಂತಾದವರು ನಾಲ್ಕನೇ ವರ್ಗದ ನೌಕರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲನೇ ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೂರನೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನೌಕರರನ್ನು ಕೆಲವು ಸಲ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ನದ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲವೇ ಆಯ್ಕೆಯ ಸಮಿತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು ಇಲಾಕೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರೇ ನಾಲ್ಕನೇ ವರ್ಗದ ನೌಕರರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮೂರನೇ ವರ್ಗದಿಂದ ಎರಡನೇ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ವರ್ಗದಿಂದ ಒಂದನೇ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಬಡತಿ ನೀಡುವಾಗ ಜೇಷ್ಠತೆಯೇ ಆಧಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ನಿನ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಬಡತಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ನೌಕರರ ನಡತೆ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತಿನ ನಿಯಮಗಳು ರಾಜ್ಯ ನೌಕರರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಲೋಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೇಮಕಾತಿಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

6.9 ಸಾರಾಂಶ

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ನೇಮಕಾತಿಗ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ ನೇಮಕಾತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆ ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಯಾ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಅರ್ಹ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನೇರ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂದರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರ

ವೃತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಡಳಿತ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ವೇತನ, ಬಡ್ಡಿ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದ್ದು ತಪ್ಪಿತಸ್ಥ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಸ್ತು ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಕೂಡಾ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

6.10 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | | |
|-----------------|---|---|
| 1. ಬಡ್ಡಿ | - | ಇರುವ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪದೋನ್ನತಿ |
| 2. ಶಿಸ್ತು ಕ್ರಮ | - | ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೆಸಗಿದವರ ವಿರುದ್ಧ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮ |
| 3. ಜೇಷ್ಠತೆ | - | ಸೇವಾ ಹಿರಿತನ |
| 4. ಕೆ.ಪಿ.ಎಸ್.ಸಿ | - | ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ |

6.11 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- | | | |
|----------------------|---|--|
| S.R. Maheshwari | : | Indian Administration |
| R.B. Jain | : | Contemporary Issues in Indian Administration |
| R.K. Arora and Goyal | : | Indian Public Administration |
| ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಪಾಲಪ್ಪ | : | ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ |

6.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 6.2 ಮತ್ತು 6.3
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 6.4

ಘಟಕ -7 : ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಪಾತ್ರ

ರಚನೆ

- 7.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 7.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 7.2 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ
- 7.3 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿಯ ಪಾತ್ರ
- 7.4 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ
- 7.5 ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ಸುಧಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿನ ಪಾತ್ರ
- 7.6 ಸಾರಾಂಶ
- 7.7 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 7.8 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 7.9 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

7.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ನೌಕರರ ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿನ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.

7.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತವು ಒಕ್ಕೂಟವಾಗಿದ್ದು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸರ್ಕಾರಗಳಿವೆ. ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗವು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ವರ್ಗವೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರೊಡನೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ವರ್ಗವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ರಕ್ಷಣೆ, ವಿದೇಶ ಸಂಬಂಧ, ರೈಲ್ವೆ, ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ, ಆದಾಯಕರ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಕೇಂದ್ರ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಫಾರಿನ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಆಡಿಟ್ ಅಂಡ್ ಅಕೌಂಟ್ಸ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಕಸ್ಟಮ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಎಕ್ಸೈಸ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ರೈಲ್ವೆ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಪೋಸ್ಟಲ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಕಮ್‌ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇವು ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಸೇವೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ವರ್ಗವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಭೂ ಕಂದಾಯ, ಒಕ್ಕಲುತನ, ಅರಣ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ ಮುಂತಾದವು ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಹುದ್ದೆಗಳಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಹುದ್ದೆಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತದ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಹುದ್ದೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಣಯಗಳ ಮೇಲೆ ನೇರ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ.

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕತೆಗೆ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದಂತೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಸ್ವಜನಪಕ್ಷ ಪಾತ ರಹಿತ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಭಾರತ ಒಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆಡಳಿತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಈ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದವರು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳೆರಡಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಒತ್ತಡ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೇ ರಾಜ್ಯ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗಕ್ಕೆ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಆಡಳಿತ ಕುಸಿದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದಾಗ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥತೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ನಿರ್ದೇಶನದೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು

ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳು, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಇಲಾಖೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಅವರ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅನುಭವವು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅನುಭವವು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

7.3 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿಯ ಪಾತ್ರ

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸೇವೆಗಳ ನೌಕರರಿಗೂ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಮಾನವನ ಪ್ರಯತ್ನದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ನೌಕರರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾರತವು ವಿಭಜನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನಾಗರಿಕ ನೌಕರರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದು ಮುಖ್ಯ ವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ನೌಕರರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಈ ರೀತಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ. ನೌಕರರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಸೂಕ್ತ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದರಿಂದ ಅವರ ಆಡಳಿತ ದಕ್ಷತೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತಹ ತರಬೇತಿಯು ಬೇಕಾಗುವುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖೆಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಸೇವೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸರಿ ಹೊಂದುವ ನಂತರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನೌಕರರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುವುದೇನೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ.

ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರಿಗೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಆಡಳಿತದ ಗುರಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಗೌರವಕೊಟ್ಟು ನೇಮಕಾತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಭಾರತದಂತಹ ದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ದೇಶದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದ ಬದಲಾವಣೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರಿಗೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಥವಾ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ನೌಕರರಿಗೆ ಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವಂತಹ ನೌಕರರಿಗೆ ತರಬೇತಿಯು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಆಳುವವರ ಮತ್ತು ಆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರ ನಡುವೆ ಇರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಂದಕಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು ಪಾಲನೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಉತ್ತಮ ತರಬೇತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರವೂ ಭಾರತದ ಹೊಸ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ನೌಕರರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಮನಗಾಣಲಾಯಿತು. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಲು ಯೋಚಿಸಲಾಯಿತು. ಅದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಮನಗಂಡು ದೆಹಲಿಯ ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಟ್ರೈನಿಂಗ್, ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ ಸ್ಟಾಫ್ ಕಾಲೇಜಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿವಿಧ ಸೇವೆಗಳಿಗೂ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲು

ಸಲಹೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ತರಬೇತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಡೈರೆಕ್ಟರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಆಯೋಗವು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ಶ್ರೀ.ಎ.ಕೆ. ಚಂದರವರು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವರು.

ನೌಕರನು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ತರಬೇತಿ ನೀಡಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದರಿಂದ ಕಾಲದ ಅಪವ್ಯಯವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು. ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಎಂಬ ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ತರಬೇತಿಯು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರಿಗೂ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ತರಬೇತಿಯು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಭಾಗವು ಮೂಲ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಅದು ಉನ್ನತ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಮುಖ ತತ್ವಗಳು, ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರ ಪಾತ್ರ, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಧನಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ತತ್ವಗಳು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ವಿಧಾನಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತೀಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅರಿವು ಮೂಡುವಂತೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ.

ವಿಶೇಷ ತರಬೇತಿಯ ಭಾಗವು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸೇವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳು, ಇಲಾಖಾ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಐ.ಎ.ಎಸ್. ತರಬೇತಿಯ ಅವಧಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಭಾಗಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಪರಿಶೋಧನಾ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ ಇಲಾಖೆ, ರೈಲ್ವೆ ಇಲಾಖೆ ಮುಂತಾದ ವಿಭಾಗಗಳ ನೌಕರರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಗಳೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಇಂತಹ ತರಬೇತಿಗಳು ವಿಶೇಷ ತರಬೇತಿ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಅನುಭವಿ ನೌಕರರನ್ನು ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು, ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸುವಾಗ 6 ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಭಾಗದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಬಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಮ್ಮಿಲನತೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಸೇವಾ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು.

• ಐ.ಪಿ.ಎಸ್.ತರಬೇತಿ

ಭಾರತೀಯ ಪೊಲೀಸ್ ಸೇವೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ವೃತ್ತಿ ತರಬೇತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದೆ. ಸದರಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಸೌಂಟ್ ಅಬುವಿನ ಕೇಂದ್ರಿಯ ಪೊಲೀಸ್ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಇವರಿಗೆ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್. ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಏಷ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆ, ಭೌಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದು. ತರಬೇತಿ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ವಿದೇಶಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿಯ ತರಬೇತಿಯ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಯ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

7.4 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಆಡಳಿತವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿರ್ವಹಣಾಂಗದ ಮಾನವ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದಂತಹ ತ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿದೆ. ಇದರು ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಉತ್ಪಾದನಾ

ತಂಡವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹಾಗೂ ಜನರ ಸದಿಚ್ಛೆಯ ಬೆಂಬಲ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯ, ನೀತಿ ನಿಯಾಮಾವಳಿಯೊಂದಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಚನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯವು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯ ದಕ್ಷತೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಾಯಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಯುದ್ಧ ದಕ್ಷತೆಯ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಾದಂತಹ ಸಂಖ್ಯೆ, ಯುದ್ಧಾಸ್ತ್ರಗಳು, ತರಬೇತಿ ಮತ್ತೆ ಉನ್ನತ ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಶತ ಎಪ್ಪತ್ತೈದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯವೇ ನೀಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ನೆಪೋಲಿಯನ್ ಭಾವಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತವು ಮಾನವಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ನಡವಳಿಕೆ, ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಉದ್ಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪೂರ್ಣ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ತೋರಿದಾಗ ಅವನನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಅವನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯವು ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಎಲ್.ಡಿ.ವೈಟ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯವು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯವು ಸಾಮಾಜಿಕ-ಮಾನಸಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮನೋವೃತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಬಲ ವೃದ್ಧಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ತಾವು ನಿರತರಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ಹೃದಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಹ ಸ್ವಯಂ ಉದ್ದೇಶನ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇದು ಇವರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಮನೋಭಾವನೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಇದು ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯ ನೀಡುತ್ತದೆ. ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯವು ಅಗೋಚರ ಭಾವನೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಅಂತರಿಕ ರಮ್ಯತೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮತ್ತು ಗುಂಪುಗಳ ಮನಸ್ಸು ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಗುಂಪು ದೃಢವಾಗಿ ಹಾಗೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯವೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಈ ನಂತರ ಕಾಣಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಪ್ರತೀಕ ಅಥವಾ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ-ನಾವೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಅಥವಾ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅನನ್ಯತೆ, ಸಹಕಾರಿ ಅಥವಾ ತಂಡ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಮನೋಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆಯ ಗುರಿ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರ ಹಾಗೂ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನ.

ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆ ಹಾಗೂ ಮನೋಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಂತರವಿರುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬ ಗೊಂದಲಮಯ ಭಾವನೆ ಕೆಲಸವರಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಚೋದನೆ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು. ಇದು ಓರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಇದನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಫಲಿತಾಂಶಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮನೋಭಾವನೆ ಎಂದರೆ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದ್ದು ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಗುಂಪಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೆ ತೊಡಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯವು, ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿಯ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ ಹಾಗೂ ಮನೋಭಾವನೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

7.5 ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ಸುಧಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿನ ಪಾತ್ರ

ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ನಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಸೇವಾ ಮನೋಭಾವ ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಯು ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ರಾಜ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ

ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಿಷ್ಠೆ ತೋರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇತ್ತು. ಈ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಸೇವೆಯಿಂದ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಥವಾ ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಅಥವಾ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮೃತ್ಯುದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದು ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಷ್ಠೆ ತೋರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಜನರಿಗೆ ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಅಚಾರ ಸಂಹಿತೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ಉದ್ಯೋಗಿಯ ಪ್ರಥಮ ಹಾಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದರೆ ತನ್ನ ಹುದ್ದೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಹಾಗೂ ದೇಶದ ಕಾಯ್ದೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಾಗಿದೆ.

ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಆದೇಶವನ್ನು ಅದು ಕಾನೂನಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿರದಷ್ಟು ಕಾಲ ಪಾಲಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅವರ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೀಡಿದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರು ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರನು ಯಾವುದೇ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆ ಹುದ್ದೆಯ ಖಾತೆಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮ ಅಥವಾ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಆದೇಶ ಪಾಲಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ನಿಯಮ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಕೇವಲ ಕಾನೂನು ಹಾಗೂ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಕು ಹಾಗೂ ತನ್ನ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಮತವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ, ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರನು ತಮ್ಮ ಕಛೇರಿಗೆ ಬರುವ ಮತ್ತು ಹೋಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಸಂಯಮ ತೋರಬೇಕು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಶಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ನಿಯೋಜಿತ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸತ್ಯವಾದಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ದೇಶದ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ರವಾನಿಸಬಾರದು. ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು. ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಚೇರಿಯ ಒಳಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ನಡತೆ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹವಾಗಿದ್ದರೆ ಕೂಡ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಸಾರ್ವಜನಿಕರೊಡನೆ ವರ್ತಿಸುವಾಗ ವಿನಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಅಗೌರವ ಅಥವಾ ಅವಮರ್ಯಾದೆಯ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಅವಿಲ್ಲವಾದರೆ ಹುದ್ದೆಯ ಪ್ರಿಷ್ಟೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅವನಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಉದ್ಯೋಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನಾವುದೇ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಸರಕಾರೀ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ನಿಯಮಗಳು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ವತ್ರ ನೆಲೆಸಿರುವ ಬೆದರಿಕೆಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಧೀನತೆ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಠೆ ಪಡೆಯುವುದು ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಇವು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಧರ್ಮ ಇದ್ದಂತೆ. ಇವು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ವರೂಪದ ಉಗಮವಾಗುವಂತಹ ಆಜ್ಞೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿ ಹೊಂದಿವೆ. ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತುಂಬ ಒರಟು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ನಾಜೂಕಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇವು ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕ ಭಾವನೆ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂತಹ ವಿಧಾನವಾಗಿದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

- ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.
2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

3. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

7.6 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಗಳಿಸಿವೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಯಶಸ್ಸು ಗಳಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು, ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ಎಂಬ ಮೂರು ರೀತಿಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ಸೇವೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಲು ನೇಮಕಾತಿಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಸಂವಿಧಾನಿಕವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದರೆ ಅವರುಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಸ್ತು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜರುಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪಾರದರ್ಶಕಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

7.6 . ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | | |
|-------------|---|----------------------------|
| 1. ಐ.ಪಿ.ಎಸ್ | - | ಭಾರತೀಯ ಪೊಲೀಸ್ ಸೇವೆ |
| 2. ತರಬೇತಿ | - | ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷಣ |

3. ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯ - ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಹೊಂದಿರುವ ಮಾನಸಿಕ ಶಕ್ತಿ
4. ಐ.ಸಿ.ಎಸ್ - ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ

7.8 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ

7.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 7.2
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 7.3
3. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 7.4

ಘಟಕ - 8 : ಅಖಿಲ ಭಾರತದ ಸೇವೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆ

ರಚನೆ

- 8.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 8.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 8.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ
- 8.3 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ
- 8.4 ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ
- 8.5 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆ
- 8.6 ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಭಾವ
- 8.7 ಸಾರಾಂಶ
- 8.8 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 8.9 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 8.10 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

8.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.

8.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಯಶಸ್ಸು ಹೊಂದಬೇಕಾದರೆ ಅದು ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಂತಹ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬಹು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಜನತೆಯ ಮೂಲಭೂತ ಅಗತ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಡಳಿತ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗಗಳದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎರಡು ರೀತಿಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಕೇಂದ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವೆ ದ್ವಂದ್ವತೆ ಇದ್ದು ಅದು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಹಿನ್ನಡೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಆ ದ್ವಂದ್ವತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

8.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರೀಯ ಸೇವೆಗಳು, ವರ್ಗ I ಮತ್ತು II, III ಮತ್ತು IV ಕೇಂದ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ 209ನೇ ವಿಧಿಯಿಂದ 314ನೇ ವಿಧಿಯ ವರೆಗೆ ಭಾರತ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ರಚನೆ, ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ 11ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಗತ್ಯಕನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಸ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

8.3 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ಪ್ರಬಲ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಐ.ಎ.ಎಸ್., ಐ.ಪಿ.ಎಸ್., ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್., ಐ.ಇ.ಎಸ್. ಇತ್ಯಾದಿ ಸೇವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕೇವಲ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿಯಂತ್ರಿಸದೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೂ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು

ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಏಕಾತ್ಮಕ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಸಹಕಾರವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವನೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಪಕ್ಷಪಾತ ರಹಿತವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ನೇಮಕಾತಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅರ್ಹ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಯ್ಕೆಯಾದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಲಾಖಾ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಲಾಖಾ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸೂಕ್ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಆಡಳಿತ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಗುಣಮಟ್ಟ ಆಡಳಿತವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

8.4 ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಗ I ಮತ್ತು IIನ್ನು ಪತ್ರಾಂಕಿತ ಹುದ್ದೆಗಳೆಂದು ವರ್ಗ III ಮತ್ತು IV ನ್ನು ಪತ್ರಾಂಕಿತ ರಹಿತ ಹುದ್ದೆಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಪೋಲೀಸ್ ಸೇವೆ, ನ್ಯಾಯಾಂಗೀಯ ಸೇವೆ, ಸಹಕಾರ ಸೇವೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಸೇವೆ, ಅರಣ್ಯ ಸೇವೆ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆ, ಕೃಷಿ ಸೇವೆ, ಪಶುಸಂಗೋಪನ ಸೇವೆ, ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಸೇವೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮುಖ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಈ ಸೇವೆಗಳು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಂತಹ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ, ಅಧೀನ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬಡ್ತಿಯಾಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ನೇಮಕಾತಿಯು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದ್ದು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ 1957ರ ನೇಮಕಾತಿ ಕಾಯಿದೆಯನ್ವಯ ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನೇಮಕಾತಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ನೇರ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯವಾರು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮೀಸಲಾತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ವಯ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

8.5 ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆ

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ವರ್ಗೀಕರಣವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವೆ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದ್ವಂದ್ವತೆಗಳು ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಅಂತವುಗಳೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಇಲಾಖೆಗಳಾದ ಕೃಷಿ, ನೀರಾವರಿ, ಆರೋಗ್ಯ, ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ, ಗೃಹ ಇಲಾಖೆ, ಹಣಕಾಸು ಇತ್ಯಾದಿ ಇಲಾಖೆಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅಧೀನ ಮತ್ತು ಸಹಾಯಕ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರುಗಳ ನೇಮಕ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇವರು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಿತಗೊಂಡ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ನೌಕರರುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ

ನಿಷ್ಠೆಯು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಚರಣೆಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ತೊಡಕಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಕೇಂದ್ರ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾಧಿಕಾರಗಳ ಸೇವೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತಮಿಳು ನಾಡಿನಂತಹ ರಾಜ್ಯಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಸಹ ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳಾದ ಐ.ಎ.ಎಸ್ ಮತ್ತು ಐ.ಪಿ.ಎಸ್. ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗವನ್ನು ನೇಮಿಸುವುದರಿಂದ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಭಾರತ ಬಹುಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದು ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಕೂಡಾ ಅವರುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವೇತನ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವೇ ಭರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಸ್ತು ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಅವರುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಇಲಾಖೆಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಮಾತ್ರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಇದೆ. ಈ ರೀತಿ ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದು ಕೇಂದ್ರ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳ ಸಮಾನ ದರ್ಜೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸೇವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವೆ ಆಡಳಿತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾದ ವಿವಾದ ಹಾಗೂ ಘರ್ಷಣೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆಗೆ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

8.6 ಸಾರಾಂಶ

ಬಹುಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಭಾರತದಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು ಉಳಿದ ಇತರೆ ಎಲ್ಲಾ ಸೇವೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಐ.ಎ.ಎಸ್., ಐ.ಪಿ.ಎಸ್., ಹಾಗೂ ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್. ಸೇವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಪರೋಕ್ಷವಾದ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಈ ನಿಯಂತ್ರಣ ಭಾರತದ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತೊಡಕನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಟೀಕೆಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ಭಾರತೀಯ ಏಕತೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಪಾತ್ರ ಬಹಳಷ್ಟು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮುಖ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

8.7 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ	:	ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆ
ಏಕಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ	:	ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ
ಪತ್ರಾಂಕಿತ ಹುದ್ದೆ	:	ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳು
ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ	:	ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆಯೋಗ

17.7 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ

8.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 8.2
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 8.5

ಘಟಕ - 9 : ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಚಿವರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ - ನಾಗರಿಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು

ರಚನೆ

- 9.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 9.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 9.2 ನಾಗರಿಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು
 - 9.2.1 ಪರೋಕ್ಷ ಸಂಬಂಧ
 - 9.2.2 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಂಬಂಧ
- 9.3 ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ
- 9.4 ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಸಂಬಂಧ
- 9.5 ಸಾರಾಂಶ
- 9.8 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 9.9 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 9.10 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

9.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯ ರಚನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.
- ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗದ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.

9.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಪ್ರಪಂಚದ ಎರಡು ಜಾಗತಿಕ ಸಮರಗಳು ಉಂಟಾದ ನಂತರ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರವು ಸಹ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರವೇ ಆಗಲಿ ಅದು ತಾನು ಆಳುವ ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಹ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಗತಿಪರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯ ಯೋಜನೆಗಳು ಸಹ ದೇಶದ ಸಂಘಟಿತ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ದೇಶದ ಜನರ ನಡುವಣ ಮುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಸ್ವೀಕೃತ ಭಾಗೀತ್ವದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿರಬೇಕು. ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಡುವ ಸೂಕ್ತವಾದ ವ್ಯಾಪಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಹಕಾರ ಹಾಗೂ ಸಕ್ರಿಯವಾದ ಪಾತ್ರ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ಚಕ್ರವು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಘರ್ಷಣೆಗೆ ಅಥವಾ ಗೊಂದಲಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಸುಲಲಿತವಾಗಿ, ಸರಳವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಹ ಬಾಳ್ವೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ನಡೆಯಬಲ್ಲದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

9.2 ನಾಗರಿಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು

ಭಾರತದ ಶಾಸಕಾಂಗವನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಶಾಸಕಾಂಗದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಂಬಂಧಗಳು ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿದ್ದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

9.2.1 ಪರೋಕ್ಷ ಸಂಬಂಧ

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ನೌಕರ ಶಾಹಿಗೂ ಮತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ನೇರವಾದ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಖಾತೆಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಶಾಸಕಾಂಗದೊಡನೆ ಹೊಂದಿರುವರು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅನೇಕ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಠೆ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ನೌಕರರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮುಂದ್ರಾದೀಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯ ಎಂ.ಸಿ.ಜಾಗ್ಗರವರು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವರು. ಅಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ದಕ್ಷ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಠವಂತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಯ ಮಂತ್ರಿಯು ಜವಾಬ್ದಾರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಮಂತ್ರಿಯು ಅಧೀನಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಹೊಣೆಗಾರಿಕಾ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧ: ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಇಲಾಖೆಯ ನೌಕರರ ಕ್ರಮಗಳಿಗಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯು ಪೂರ್ಣ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊರಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಂತ್ರಿಯ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯು ಬಹು ಕ್ಲಿಷ್ಟಕರವಾದುದು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಮಂತ್ರಿಯಿಂದ ಕ್ರಮವೊಂದು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಆತನ ಅಧೀನಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಆ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಆ ನೀತಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರಿ ನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಲು ವಿಫಲವಾದರೆ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದರೆ ಮಂತ್ರಿಯು ಆ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಅವಾನತೃಗ್ಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬಹುದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಮಂತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಅಧೀನಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೈಗೊಂಡು ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೊಣೆಗಾರನಾಗಿರಬೇಕೆ ವಿನಃ ಅಧೀನಾಧಿಕಾರಿಗಳು ತನ್ನ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮುಂತಾದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಎಂ.ಸಿ. ಚಾಗ್ಲಾರವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವರು. ಅದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತಮ ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತವಾದ ಶಾಸಕಾಂಗವು ತಾನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ಕಾನೂನಿಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ತಟಸ್ಥತೆಯಿಂದ ಜನತೆಯ ಸೇವೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮನವಿಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವುದರಲ್ಲಿ ನಾಗರೀಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗವು ಬದ್ಧರಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದಾದ ಅನ್ಯಾಯ ಅಥವಾ ನ್ಯೂನತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಯಾವುದೇ ಸದಸ್ಯನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ನಿಲುವಳಿ ಸೂಚನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗೊಳಪಡಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಯು ಉತ್ತರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಆಡಳಿತದ ಕುಸಿತಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಯನ್ನು ಆಶೋಧನಾ ದೀಪವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವರು.

9.2.2 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಂಬಂಧ

ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗವು ಶಾಸಕಾಂಗದೊಡನೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಯು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ದೈನಂದಿನೋದೋರಣೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಶಾಸಕಾಂಗದಿಂದ ರಜನೆಗೊಂಡ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದೆ ಹಾಜರಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಂತಹ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಮಿತಿಗಳು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಉದಾ: ಅಂದಾಜು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಸಮಿತಿ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಂತಹ ಸಮಿತಿಗಳ ವಿಚಾರಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರವು ವ್ಯಾಪಕವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಿತಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲಾಖಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಆದೇಶ ನೀಡಬಹುದು. ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಂಜಸವಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಮತ್ತು ಅಧಿಕೃತವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದೆ ಹಾಜರಾಗಲು ತಯಾರು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು. ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳು ಅಥವಾ ಕಡತಗಳನ್ನು ತಮ್ಮೊಡನೆ ತರಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಮಿತಿಯು ಕೇಳಿದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.

ಅಮೇರಿಕಾ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ಅನೇಕ ಸಮಿತಿಗಳ ಮುಂದೆ ಆಡಳಿತ ನಿಯೋಗಗಳ ಪರವಾಗಿ ಹಾಜರಾಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಉದಾ: ವಿನಿಯೋಗ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಸಮಿತಿಗಳು,

ವೇಸ್ ಅಂಡ್ ಮೀನ್ಸ್ ಸಮಿತಿ, ವಿದೇಶಿ ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಆರ್ಮ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಇತ್ಯಾದಿ. ವಿನಿಯೋಗ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದೆ ಆಡಳಿತದ ನಿಯೋಗದ ಪರವಾಗಿ ನಿಯೋಜಿತ ಅಯವ್ಯಯ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಸಮವರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇತರ ಸಮಿತಿಗಳ ಮುಂದೆಯೂ ಸಹ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ವಿಚಾರನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಮಂಜಸವಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ನೌಕರರು ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೇಲ್ಕಂಡವುಗಳಲ್ಲದೆ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ನೀಡುವ ವಿಚಾರಣೆಗಳು, ದೂರುಗಳು ಅಥವಾ ಕೋರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರ ವರ್ಗವು ಸಮಂಜಸವಾದ ಉತ್ತರ ನೀಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಸದಸ್ಯರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವಾಗ ನೌಕರರು ಜಾಗೃತರಾಗಿರಬೇಕು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳಿಂದ ಬಂದ ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರಣೆ ಅಥವಾ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರೇ ಖುದ್ದಾಗಿ ಹಾಜರಾಗಬೇಕು. ಮತ್ತು ಆದಷ್ಟು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಕೂಡಲೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ದೂರು ಪತ್ರಗಳು ತಲುಪಿದುದಕ್ಕೆ 24 ಗಂಟೆಯೊಳಗೆ ಸ್ವೀಕಾರ ಪತ್ರವನ್ನೂ ಕಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ಕೋರಿಕೆಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಉತ್ತರವು ಸಮಂಜಸವಾಗಿರಬೇಕು. ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರಬೇಕು. ಕರಾರುವಕ್ಕಾದ ಹಾಗೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿರಬೇಕು. ಅದು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಬಾರದು. ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಬಂದ ಕೋರಿಕೆ ಪತ್ರಗಳ ವಿಷಯವು ಸಮಂಜಸವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿರಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಅದು ಕಾನೂನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವಂತಾಗಿರಬೇಕು. ಕೋರಿಕೆಗಳು ಕಾನೂನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂತವುಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕು.

ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ನಿತ್ಯ ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಮಿತಿಮೀರಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಅನಾರೋಗ್ಯಕರವಾದವು. ಆದಾಗ್ಯೂ ತಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಗಡಿಯೊಳಗೆ ಅತಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವುದು ಶಾಸನಾ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಹುಟ್ಟುಗುಣವಾಗಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ನೌಕರರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಮತ್ತು ತೀರ್ಮಾನಗಳ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಗೊಂದಲಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಪಕ್ಷಪಾತಗಳು-ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ದೋಷಾರೋಪಗಳು ತಲೆದೋರಿ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇಂತಹ ಘಟನಾವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮುಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಯಾವ ಶಾಸಕರೇ ಆಗಲಿ ಬಡ್ಡಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಪರಿಣಿತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅದೇ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ನೌಕರರಿಗೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿರುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಪರಿಣತಿ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲ್ದಿಕ್ಕಾರಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಂತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ ಅವಧಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗವು ಕಳೆದು ಹೋದರೂ ಸಹ ಮಂತ್ರಿಯು ಆ ಖಾತೆಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಎದರುವುದುಂಟು. ಹೀಗಾಗಿ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಅರ್ಥಹೀನವಾದ ಸಂಬಂಧವು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಶಾಸಕರ ನಡುವಣ ಆಳವಾದ ಕಂದಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ಶಾಸಕರಿಗೆ ಆಡಳಿತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

9.3 ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತದ ಯಶಸ್ಸು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ನೌಕರ ಶಾಹಿಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ

ಅಥವಾ ಸ್ಥಳೀಯ ನೌಕರ ಶಾಹಿಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ವಿಶ್ವಾಸ ಹಾಗೂ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕು. ಶಾಸಕಾಂಗ ಮಂಡಳಿಗಳು ಜನರ ನಿಜವಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ನೌಕರ ಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ನೀಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಜನರೂ ಸಹ ಸರ್ಕಾರವು ತಮ್ಮದೂ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮಂತ್ರಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಮಂತ್ರಾಲಯಗಳಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಚುನಾಯಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ, ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆ ಇಲಾಖಾ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರುಗಳಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಇವರುಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರಯುತ ಸಂಯೋಜನೆ ಇದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಸಕ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ.

9.4 ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಸಂಬಂಧ

ಪ್ರಜೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಮರಸ್ಯವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಆರೋಗ್ಯಕರ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧವು ಅವಶ್ಯಕ ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸಂಬಂಧ ಈ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಕೇವಲ ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಸೇವಕರ ನಡುವೆ ಇರುವಂತಹ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು. ಅಂದು ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹೊರಡಿಸುವ ಆಜ್ಞೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಜ್ಞಾಪನೆಗಳನ್ನು ಮೂಕರಂತೆ ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಯಾವುದೇ ವಿಧವಾದ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜೆ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಗಾರರ ನಡುವೆ ಮಾನವೀಯತೆಯು ಗೌಣವಾಗಿತ್ತು. ಆಡಳಿತಗಾರರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಭಯಭಕ್ತಿಗಳಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಅತಿಕ್ರಮಣವು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಉದಯವು ಹಳೆಯ ಪೋಲೀಸ್ ಮಾದರಿ ಸರ್ಕಾರದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಹೊಸ ಸುಖಿ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಉದಯಗೊಂಡಿದೆ. ಇಂದು ಪ್ರಪಂಚದ ನಾನಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸುಖಿ ರಾಜ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜನರ ನಿರಾತಂಕ ಜೀವನದ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೂ ಸಹ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದೆ ದಿವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಶ್ರಮಿಸುವಾಘ ಅವುಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು, ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಭಾರವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತವೆ.

ಈ ರೀತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಸ ಕಲ್ಪನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾವಣೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಭಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು ಮತ್ತು ಜೊತೆಗೆ ಅದರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಸಹ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕ್ರಮೇಣ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸೌಲಭ್ಯವು ಜನರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕರೂ ಸಹ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತರಾದರು. ಆಡಳಿತಗಾರರು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಮೂಕರಂತೆ ಪರಿಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸುವ ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಮನೋಭಾವವು ಜನರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾದ ವಾತಾವರಣವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.

ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಜನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸಕಾಂಗವು ರಚಿಸಿದ ಯೋಜನೆಗಳು ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಡಳಿತಗಾರರನ್ನು ಕ್ಷೀಪ್ರವಾಗಿ, ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪ್ರಜೆಯ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ

ಸೇವೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಅಂತಹ ಕಷ್ಟಕರವಾದುದೇನಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವಣ ಸಮನ್ವಯತೆಯು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವಣ ಪರಸ್ಪರ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯುಳ್ಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಮ್ಮೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ದಿವಂಗತ ನೆಹರೂವರು ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರು ಯಾವುದೇ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅದು ಸಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುಖ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ನೀವು ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದ ಮಧ್ಯೆಯಿರುವ ಗೋಡೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತಹ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ದುಡಿಯುವ ಮನೋಭಾವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಾವೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವರು ಉಳಿದವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಲಸ್ಯಿಯು ಪ್ರವೀಣರ ಅಲ್ಪಜನಾಧಿಕಾರತ್ವ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವರು. ಅಂದರೆ ಒಂದು ಆಡಳಿತವು ಜನರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತಿರಬೇಕು ಅದು ಜನರು ಸಹಾನುಭೂತಿ ಮತ್ತು ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಆಡಳಿತಗಾರ ಅಥವಾ ಆಡಳಿತವು ಕುಸಿದುಬೀಳುವುದು.

“ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ” - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

9.5 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಂಗವನ್ನು ಅದರ ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗವಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜಕೀಯೇತರ ಅಥವಾ ನೌಕರಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಮರಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಹಕಾರ ಇದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೌಕರಶಾಹಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳ ನಡುವೆ ಅನಗತ್ಯ ಹಾಗೂ ನಿರಂತರ ಘರ್ಷಣೆಗಳು ವರದಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನೌಕರಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗ, ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಹಾಗೂ ಜನತೆಯ ನಡುವೆ ಸರಿಯಾದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹಾಗೂ ಸಂಯೋಜನೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

9.6 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

1. ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕತೆ	-	ಸಂವಿಧಾನದ ಬದ್ಧ ಆಡಳಿತ
2. ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ	-	ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯತೆ
3. ಸಂಸತ್ತು	-	ಭಾರತೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗ
4. ಅವಾನತ್ತು	-	ಸೇವೆಯಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಹೊರಹಾಕುವುದು

9.7 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು

9.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 9.2
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 9.4

**ಘಟಕ - 10 : ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ
ವಿಂಗಣಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು**

ರಚನೆ

- 10.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 10.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 10.2 ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ವರ್ಗೀಕರಣ
 - 10.2.1 ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಪದ್ಧತಿ
 - 10.2.2 ಕುಲೀನ ಪದ್ಧತಿ
 - 10.2.3 ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಪದ್ಧತಿ
- 10.3 ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ವಿಕಾಸ
- 10.4 ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ವರ್ಗೀಕರಣ
- 10.5 ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ವಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು
- 10.6 ಸಾರಾಂಶ
- 10.7 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 10.8 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 1.10 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

10.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ವಿಂಗಡಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.
- ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಆಯ್ಕೆಯ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.

10.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ನೌಕರರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ ಎಂಬುದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಎಂಬ ಪದದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವಾಗಿದೆ. ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ನೌಕರಶಾಹಿ, ಯೋಜನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಗಮಗೊಂಡಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತವು 1800ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕೆಲವೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತವು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಹಲವು ರೀತಿಯ ವರ್ಗೀಕರಣಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿದ ವೃತ್ತಿ ನಿರತ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಕ್ರಿಯಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೈಗೊಂಡಿತು.

10.2 ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತವರೆಗೆ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗವನ್ನು ಅದರ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

- ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಪದ್ಧತಿ
- ಕುಲೀನ ಪದ್ಧತಿ
- ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಪದ್ಧತಿ

10.2.1 ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಪದ್ಧತಿ

ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಎಂದರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಯುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕೆಟ್ಟ ಅರ್ಥವೇ ಬಂದಿದೆ. ಅದಕ್ಕತೆ, ದರ್ಪ, ಅಧಿಕಾರ ಮನೋಭಾವ, ಅಪವ್ಯಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಎಂದರೆ ವಿವಿಧ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಯಾವುದೇ ದೊಡ್ಡ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಹಲವು ಇಲಾಖೆಗಳು, ಶಾಖೆಗಳು, ವಿಭಾಗಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ದೊಡ್ಡ ಸಂಘಟನೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಧಿಕಾರ ಶಾಹಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ನೇರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಧಿಕಾರ ಶಾಹಿಯು ಹಲವು ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರ ಶಾಹಿ ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅಧಿಕಾರ ಶಾಹಿಯೇ ರೋಮನ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟನ್ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಗಳ ಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ದೂರವಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಇತರರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವರು ಎಂಬ ಮನೋಭಾವ ಅವರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಟ್ಟಹಾಸದ ಜೀವನವನ್ನು ಅವರು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವೇ ತಪ್ಪಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹೀನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಡಳಿತದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ತುತ್ತಾದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ, ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಸರಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾನೂನುಗಳು, ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಫೈಲುಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಮತ್ತು ಕೆಳಗಿಂದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಾರು ಸಲ ಓಡಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬಹು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಯಾವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊರದೆ ಇತರರ ಮೇಲೆ ಹೊಣೆ ಹೇರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸಕಾಂಗ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ದಾಹ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣವಿಲ್ಲದೆ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನೇ ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

10.22 ಕುಲೀನ ಪದ್ಧತಿ

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಭಾರತ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ವಿವಿಧ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆಡಳಿತದ ಅಂತಿಮ ಹೊಣೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದ ನೀತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು. ಖಾತೆಯ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು, ಆಡಳಿತದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಗಳು ಮತ್ತು ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಗಳು-ಇಂತಹ ಆಡಳಿತ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನು ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು ಇಲ್ಲವೆ ನೇರವಾಗಿಯೂ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು. ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೆಯ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಗಳ, ಪ್ರದೇಶದ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಐ.ಎ.ಎಸ್.ಗೆ ಸೇರಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇಂತಹ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಇಂತಹ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದುವವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರೂ, ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರು,

ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಇಂತಹ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುವುದು ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಾನಗಳು ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಮೂರನೆಯ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಇಂತಹ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು-ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕುಲೀನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರೂ, ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಕುಲೀನ ಪದ್ಧತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದ ಉನ್ನತ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೇಮಕವು ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, 24 ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವರು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಿಗೆ ಆಳವಾದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಅವರಿಗೆ ಕೈತುಂಬ ಸಂಬಳ; ನೌಕರಿಯ ಭದ್ರತೆ, ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿ, ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನ ಮುಂತಾದವುಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಈ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸೇವೆ ದೊರಕತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯದೆ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು ಇಂತಹ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಕುಲೀನ ಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುಭವವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಾಖೆಯ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಅವಶ್ಯವಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಈ ಪದ್ಧತಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕುಲೀನ ಪದ್ಧತಿಯು ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಮಾತ್ರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕಠಿಣವಾದ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನೇಮಕವಾದ ನಂತರ ಆಡಳಿತದ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜ್ಞಾನ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಇಲಾಖೆಗಳ ಅಡಳಿತವು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬುದ್ಧಿವಂತರಿಗೂ ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕುಲೀನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದವರಿಗಷ್ಟೇ ಅವಕಾಶಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

10.23 ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಪದ್ಧತಿ

ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಅಮೇರಿಕೆಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೀಗಿವೆ 18 ವರ್ಷದಿಂದ 45ನೇ ವರ್ಷಗಳೊಳಗಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಬಹುದು. ಸೇವಾ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಣವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದರೂ ಉನ್ನತ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುವ ಅಸ್ಪದವಿರುತ್ತದೆ. ಸೇರ್ಪಡೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನವಲಂಬಿಸದೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜ್ಞಾನವನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೇಮಿಸಲಾಗುವುದು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಬೇಕಾದಾಗ ಅವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಸೇರಬಹುದು. ಬೇಡವಾದಾಗ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿರುತ್ತದೆ.

ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವಾಗ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೇಮಿಸಲಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಹಲವು ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಭವವುಳ್ಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಲಹೆ ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಆಡಳಿತದ ಅನುಭವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತದ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಅವರು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಬ್ಯುರೋಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ಮೇಲೆ ಆಡಳಿತದ ಭಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದ ದಕ್ಷತೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನೇಮಕವಾದವರು ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಖಾಸಗಿ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ನೇಮಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತರಬೇತಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅಪಾರವಾದ ಹಾನಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

10.3 ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ವಿಕಾಸ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತವಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಾರತದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ನೇಮಕಗೊಂಡ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವಾರು ಪ್ರಮುಖ ಬದಲಾವನೆಗಳನ್ನು ತಂದನು. ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗವನ್ನು ಏಣಿಶ್ರೇಣಿ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಇವನ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನೀಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲದೆ ಸಂಬಳ ನೀಡಿಕೆ, ಭಡ್ಡಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ನೀಡಿಕೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವಾರು ಕಾನೂನಿನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದನು. ನಂತರ ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗವನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಐ.ಸಿ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ತರಬೇತಿ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಈ ಶಾಲೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಏಕೆಂದರೆ 1853ರ ಚಾರ್ಟರ್ಡ್ ಕಾಯಿದೆಯ ಅನ್ವಯ ಮುಕ್ತ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಮೂಲಕ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಗಳು ಕೇವಲ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ 1885ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೂ ಕೂಡ ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ 1886ರಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ಟ್ ಎಚಿಸನ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ನಂತರ 1893ರಲ್ಲಿ ಹೌಸ್ ಆಫ್ ಕಾಮನ್ಸ್ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಭಾರತಗಳೆರಡಲ್ಲೂ ಮುಕ್ತ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆ ಮಸೂದೆಯು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ 1918ರ ಮೌಂಟ್ ಬೇಟನ್ ವರದಿಯು ಭಾರತ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಶೇ.33ರಷ್ಟು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಭಾರತೀಯರೇ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ಈ ವರದಿಯನ್ವಯ 1919ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಕಾಯಿದೆಯನ್ವಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳ ಅಗತ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ 1923ರಲ್ಲಿ ಲೀ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೇ ನೇಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ಇದರನ್ವಯ 1935ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಕಾಯಿದೆಯು

ನಾಗರಿಕ ಇಲಾಖೆ, ಪೋಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಲೋಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತ ಒಂದು ಕಲ್ಯಾಣಾಡಳಿತ ತತ್ವವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯ ಒತ್ತಡ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗಿತು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಬಹುತೇಕ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ವಯಂ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ನೌಕರಶಾಹಿಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ನೌಕರರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ನೇಮಕಾತಿ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ನಂತರ ನೇಮಕಗೊಂಡ ನೌಕರಶಾಹಿಗೆ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಲು 1947ರಲ್ಲಿ ನವದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ ಟ್ರೈನಿಂಗ್ ಸ್ಕೂಲನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಉನ್ನತ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಲಾಯಿತು.

10.4 ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

- a. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗ
- b. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗ
- c. ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗ

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಎಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ ಸರ್ವಿಸ್ (ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಇಂಡಿಯನ್) ಪೋಲೀಸ್ ಸರ್ವಿಸ್ (ಐ.ಪಿ.ಎಸ್) ಮತ್ತು ಇಂಡಿಯನ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಸರ್ವಿಸ್ (ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್)ಗಳು ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆಡಳಿತಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. 1950ರಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಐ.ಪಿ.ಎಸ್. ಗಳೆರಡೇ ಸೇವಾ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗ, ಫಾರಿನ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಕಸ್ಟಮ್ಸ್ ಮತ್ತು ಎಕ್ಸೈಸ್ ಸರ್ವಿಸಸ್, ಆಡಿಟ್ ಅಂಡ್ ಅಕೌಂಟ್ಸ್ ಸರ್ವಿಸಸ್ ಮುಂತಾದವುರಲ್ಲಿ ಸೆಕ್ರೆಟೇರಿಯಟ್ ಸರ್ವಿಸಸ್ ಮತ್ತು ಕ್ಲೆರಿಕಲ್ ಸರ್ವಿಸಸ್ ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ. ಸೆಕ್ರೆಟೇರಿಯಟ್ ಸರ್ವಿಸಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಂಡರ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಅಥವಾ ಬ್ರಾಂಚ್ ಆಫೀಸರ್, ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಅಥವಾ ಸೆಕ್ರೆನ್ ಆಫೀಸರ್, ಆಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಕ್ಲೆರಿಕಲ್ ಸರ್ವಿಸಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪರ್ ಡಿವಿಜನ್ ಕ್ಲಾರ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಲೋವರ್ ಡಿವಿಜನ್ ಕ್ಲಾರ್ಕುಗಳು ಎಂಬ ಎರಡು ಶ್ರೇಣಿಗಳಿವೆ. ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಸೇವೆ, ಪೋಲೀಸ್ ಸೇವೆ ಮುಂತಾದ ಸೇವಾ ವರ್ಗಗಳಿವೆ.

10.5 ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ವಿಂಗಡಣೆಯಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 312ನೇ ವಿಧಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂರು ರೀತಿಯ ಸೇವಾ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ, ಭಾರತೀಯ ಪೋಲೀಸ್ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಅರಣ್ಯ ಸೇವೆ. ಈ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ನೇಮಿಸಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳ ಉದ್ಯೋಗಿ ವೃಂದವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಪ್ರತಿ ನಿಯೋಜನೆಯ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿ ನಿಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು

ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ ನಂತರ ಪುನಃ ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಯೋನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮೂರು ಸೇವೆಗಳು ವಿವಿಧ ಮಂತ್ರಾಲಯಗಳಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಯು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಮಂತ್ರಾಲಯದಿಂದ, ಭಾರತೀಯ ಪೊಲೀಸ್ ಸೇವೆಯು ಗೃಹ ಮಂತ್ರಾಲಯದಿಂದ,

ಭಾರತೀಯ ಅರಣ್ಯ ಸೇವೆಯು ಪರಿಸರ ಹಾಫೂ ಅರಣ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯದಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಜಂಟಿ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಯಾವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ನೇರ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವೇತನ ಮತ್ತು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವೇತನವನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳು ಭರಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಮೇಲಿನ ಶಿಸ್ತುಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ.

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವಿವಾದಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುಗಳಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಹೊಸ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ರಚನೆಗೆ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ ಸಹ ರಾಜ್ಯಗಳು ಅವುಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ತಮಿಳುನಾಡು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಜಮನ್ಸಾರ್ ಸಮಿತಿಯು ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಐ.ಪಿ.ಎಸ್. ಸೇವೆಗಳನ್ನು ರದ್ದತಿ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಭಾರತೀಯ ಸೇವೆಗಳ ವಿಂಗಡಣೆಯಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸೇವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ತಾಂತ್ರಿಕ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ಉದ್ಯೋಗಿ ವೃಂದದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ, ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ ವಿಧಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ.

2. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳ ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ವರ್ಗೀಕರಣ ಚರ್ಚಿಸಿ.

3. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣದಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

10.6 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತವು ಒಕ್ಕೂಟವಾಗಿದ್ದು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸರ್ಕಾರಗಳಿವೆ. ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವರ್ಗವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ವರ್ಗವೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರೊಡನೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವಾ ವರ್ಗವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ವರ್ಗವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ರಕ್ಷಣೆ, ವಿದೇಶ ವ್ಯವಹಾರ, ರೈಲ್ವೆ, ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ, ಆದಾಯಕರ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಕೇಂದ್ರ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಫಾರಿನ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಆಡಿಟ್ ಅಂಡ್ ಅಕೌಂಟ್ಸ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಕಸ್ಟಮ್ ಅಂಡ್ ಎಕ್ಸೈಸ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ರೈಲ್ವೆ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಪೋಸ್ಟಲ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಕಮ್‌ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ ಸರ್ವಿಸ್, ಇವು ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಸೇವೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಷನ್ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ವರ್ಗವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಭೂ ಕಂದಾಯ, ಒಕ್ಕಲುತನ, ಅರಣ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ ಮುಂತಾದವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸೇವೆಗಳ ಅಧಿಕಾರ, ಕಾರ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

10.7 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | | |
|-----------------|---|--------------------|
| 1. ಯು.ಪಿ.ಎಸ್.ಸಿ | - | ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವೆ |
| 2. ಐ.ಎ.ಎಸ್ | - | ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ |
| 3. ಐ.ಪಿ.ಎಸ್ | - | ಭಾರತೀಯ ಪೋಲೀಸ್ ಸೇವೆ |
| 4. ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್ | - | ಭಾರತೀಯ ಅರಣ್ಯ ಸೇವೆ |

10.8 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- | | | |
|----------------------|---|--|
| S.R. Maheshwari | : | Indian Administration |
| R.B.Jain | : | Contemporary Issues in Indian Administration |
| R.K. Arora and Goyal | : | Indian Public Administration |
| ಪ್ರೊ: ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ | : | ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ |

10.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 10.2
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 10.3 ಮತ್ತು 10.4
3. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 10.5

ಘಟಕ - 11: ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು: ವಿಕಾಸ, ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ವಿಧಗಳು

ರಚನೆ

- 11.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 11.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 11.2 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 11.3 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ವಿಧಗಳು
 - 11.3.1 ಸರ್ಕಾರದ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ
 - 11.3.2 ಇಲಾಖಾ ಉದ್ಯಮಗಳು
 - 11.3.3 ಶಾಸನ ವಿಧಿತ ನಿಗಮಗಳು
 - 11.3.4 ಸರ್ಕಾರದ ಕಂಪನಿಗಳು
 - 11.3.5 ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಗಳು
- 11.4 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ
- 11.5 ಸಾರಾಂಶ
- 11.6 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 11.7 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 11.8 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

11.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ವಿಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.

11.1 ಪರಿಚಯ

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಒಂದು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃವಾಗಿ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ಸರ್ಕಾರದ ಒಡೆತನ ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳೆಂದು ಮತ್ತು ಇವು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ/ವ್ಯಾಪಾರಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ವಿಮಾನ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಬಸ್ ಸಾರಿಗೆ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ತಯಾರಿಕೆ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಸ್ವಾಮ್ಯದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು/ವಿಮಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನಿಗಮ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

11.2 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಏಕ ಸೌಮ್ಯವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು, ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಸಂಪತ್ತಿನ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು, ಜನರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು, ಕಾರ್ಮಿಕರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳು ಮೇಲಿನ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

11.3 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ವಿಧಗಳು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಉದ್ದಿಮೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ 70ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉದ್ಯಮಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ 5 ವರ್ಗಗಳಾಗಿ 5 ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

113.1 ಸರ್ಕಾರದ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ

ಕೆಲವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉದ್ಯಮಗಳು ಸರ್ಕಾರದ ಇಲಾಖೆಗಳ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ರೈಲ್ವೆಯು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ರೈಲ್ವೆ ಮಂಡಳಿಯು ಒಬ್ಬ ಛೇರ್ಮನ್, ಮೂವರು ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ದ್ರವ್ಯಶಾಖಾ ಕಮೀಷನರ್‌ಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲರೂ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ದರ್ಜೆಯವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ರೈಲ್ವೆ ಇಲಾಖಾ ಮಂತ್ರಿಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವರು. ಈ ಇಲಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ರೈಲ್ವೆ ಮಂತ್ರಿಯ ಹೊಣೆಗಾರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

113.2 ಇಲಾಖಾ ಉದ್ಯಮಗಳು

ಇವು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪ್ತಿವುಳ್ಳವು ಆಗಿರಬಹುದು. ಉದಾ: ಅಂಚೆ ತಂತಿ ಇಲಾಖೆ ಅಥವಾ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಉದ್ಯಮಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಉದಾ: ರಕ್ಷಣಾ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಚಿತ್ತರಂಜನ್ ರೈಲ್ವೆ ಇಂಜಿನ್ ತಯಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಬೂರಿನ ರೈಲ್ವೆ ಜೋಗಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಇವು ರೈಲ್ವೆ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಉದ್ಯಮಗಳಾಗಿವೆ.

113.3 ಶಾಸನ ವಿಧಿತ ನಿಗಮಗಳು

ಇಂತಹವು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ 27 ಉದ್ಯಕಕಮಗಳಿವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಂಡಳಿ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುವರು. ಉದಾ: ತೈಲ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಅನಿಲ ಮಂಡಳಿ ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದರೆ, ಜೀವ ವಿಮಾ ಸಂಸ್ಥೆ, ಆಕಾಶವಾಣಿ, ಕೈಗಾರಿಕಾ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ, ಭಾರತೀಯ ವಾಯುಮಾನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಉದ್ಯೋಗಿ ರಾಜ್ಯ ವಿಮಾಸಂಸ್ಥೆ ಭಾರತೀಯ ಸ್ಟೇಟ್‌ಬ್ಯಾಂಕ್ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಶಾಸನವಿಧಿತ ನಿಗಮ ಒಂದು ಸಂಯೋಜಿತ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಒಂದು ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ರೂಪಿತವಾದುದು. ಇದು ತನ್ನದೇ ಆದ ನಿರೂಪಿತ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಹಣಕಾಸು ಇನ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಿಧದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಗಮವೊಂದು ಸ್ವಂತ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಸಂಸ್ಥೆ.

ಅನೇಕ ಜನರು ಕೂಡಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಾಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರೂಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯೇ ನಿಗಮ ಹಲವಾರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಈ ಗುಣವೇ ನಿಗಮದ ಮೂಲಭೂತ ಅಂಶವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು ಇದು ಸ್ವಂತ ಆಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ದೂರುಗಳು ಅಥವಾ ದಾವ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗಿರುವ ಇದರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಇಲಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಸ್ವಯಂ ಆಸರೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

113.4 ಸರ್ಕಾರದ ಕಂಪನಿಗಳು

ಸರ್ಕಾರದ ಕಂಪನಿಗಳು 1956ರ ಭಾರತೀಯ ಕಂಪನಿ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ರಚಿತವಾದವು. ಇವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಗಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಕಂಪನಿಗಳ ಹಿಂದಿನ ಅಥವಾ ಮುಂಬರುವ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಯವ್ಯಯಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಸರ್ಕಾರವು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಕಂಪನಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ 50ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಇವು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ

ಮತ್ತು ತಾವೇ ಖಾಸಗಿ ಎಂಬಂತೆ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಉದಾ: ಸಂಧಿ, ರಸಗೊಬ್ಬರ ಮತ್ತು ರಾಸಾಯನಿಕ (ಪ್ರೈ) ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಹೆವಿ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ (ಪ್ರೈ)ಲಿ, ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ್ ಮಿಷಿನ್ ಟೂಲ್ಸ್ (ಪ್ರೈ)ಲಿ, ಭಾರತ್ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಾನಿಕ್ಸ್ (ಪ್ರೈ)ಲಿ, ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ್ ಕೇಬಲ್ (ಪ್ರೈ)ಲಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉಪಕರಣ (ಪ್ರೈ)ಲಿ, ನಾಹಾನ್ ಪೌಂಡ್ರಿ (ಪ್ರೈ)ಲಿ, ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ್ ಹೌಸಿಂಗ್ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ (ಪ್ರೈ)ಲಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸರ್ಕಾರವು ಕಂಪನಿಯೊಂದರ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಷೇರನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು. ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಧೀನತ್ವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗವನ್ನು (ಶೇ.51) ಹೊಂದಿದ್ದು ಕಂಪನಿಯ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ಮುಂತಾದ ಹುದ್ದೆಗಳ ನೇಮಕದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ಸಹಯೋಗದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿರುವಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಹುದ್ದೆಗಳ ನೇಮಕದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ್ ಶಿಪ್ ಯಾರ್ಡ್ (ಲಿ) ಮತ್ತು ಸಿಂಧಿಯಾ ನೇವಿಗೇಷನ್ ಕಂಪನಿ(ಲಿ).

11.35 ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಗಳು

ಇವು ವಿವಿಧೋದ್ದೇಶ ನದಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಭಾಕ್ರನಂಗಲ್, ಹಿರಾಕುಡ್, ನಾಗಾರ್ಜುನ ಸಾಗರ್ ಮತ್ತು ಇದರ ಅಧಿಕ ಬಂಡವಾಳ ಹೂಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ದಾವೋದರ್ ಯೋಜನೆ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ವಿನ: ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲ.

ಈವರೆಗೆ ವಿವರಿಸಿದ ಸಂಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವಾದುದೆಂಬುದು ವಾದಗ್ರಸ್ತವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಎ.ಡಿ.ಗೋರ್ವಾಲರವರು ಎಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ನಿಗಮಗಳಿಗಿಂತ ಕಂಪನಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವರು. ಇವರು ವಾಣಿಜ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಗಮಗಳಿಗಿಂತ ಕಂಪನಿ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವರು. ಏಕೆಂದರೆ ಕಂಪನಿಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ನಮ್ಮತೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದ್ಯಮವು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವದೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಂಪನಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಗೋರ್ವಾಲರವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರ 1952ರಂದು ಪ್ರಥಮ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯು ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳ ಕಂಪನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಮಂಡಲಿಯ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಮೂಲಕ ನಡೆಸಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಲಾಯಿತು. 1956ರಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೆಂದೂ ಸಹ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳ ಕಂಪನಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತಾಯ ತರಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇಂದು ಕಂಪನಿಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಷಾದನೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದೆ. ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಭಾರತೀಯ ಕಂಪನಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಇಲಾಖೆಗಳ ವಿಸ್ತರಣಾ ಭಾಗಗಳಾಗಿವೆ. ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲಾಖೆಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಇಲಾಖೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿಗಮಗಳ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಂಪನಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಂಘಟನೆಯು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ಯಮಗಳ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಭಾರತೀಯ ಅಂದಾಜು ಸಮಿತಿಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉದ್ಯಮಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ನಿರ್ದರಿಸುವಲ್ಲಿ ರೂಪಿತ ಮೂಲತತ್ವಗಳ ನ್ಯೂನತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದಿದೆ. ಇದು ಏಪ್ರಿಲ್, 1960 ತನ್ನ 80ನೇ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ

ರಚನೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಮೂಲತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೇ ಇರುವುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ. ಉದಾ: ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಏರ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್‌ನ್ನು ಶಾಸನ ವಿಧಿತ ನಿಗಮವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಈಸ್ಟನ್ ಮತ್ತು ವೆಸ್ಟನ್ ಷಿಪಿಂಗ್ ನಿಗಮಗಳು ಸಾರಿಗೆ ಉದ್ಯಮಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಪನೆ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾರತ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಾನಿಕ್ಸ್ ಉದ್ಯಮವು ಮೂಲತಃ ರಕ್ಷಣಾ ಇಲಾಖೆಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಇಲಾಖೆಯ ಉದ್ಯಮಗಳಾಗಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡವು. ಇದು ಸಮರ್ಥನೀಯವಾದುದಲ್ಲವೆಂದು ಅಂದಾಜು ಸಮಿತಿಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಾಜು ಸಮಿತಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಶಾಸನ ನಿಗದಿತ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ವಿಶೇಷ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥನೆಗೊಳಗಾಗಿವೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲಾಖಾ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದೆ. ಉದಾ: ಡಿಫೆನ್ಸ್.

ಸಮಿತಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತಮ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡುವಂತಹ ತಜ್ಞರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಲಹೆ ಸಮಿತಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸರಿಹೊಂದುವಂತೆ ಅಥವಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿ ಆಡಳಿತವೆಂದು ಸಮಿತಿಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ. ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ನಿಯಮವು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಗೊಳ್ಳುವವು. ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ಯಮಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಬದಲಾವಣೆ ಆಗಬಾರದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಉದ್ಯಮಗಳ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳಿಗೆ ಆಡಚನೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅನಿವಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕ.

1961ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೋಸ್ಕರ ಸೂಕ್ತ ಸಂಘಟನೆಯ ರಚನೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ನಿಯಮವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ವಿಮರ್ಶಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಾಂಶವು ಇಂದು ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅವುಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರವು ಪರಿಗಣಿಸಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸರಳವಾದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಂಪನಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ವಿಧಿತ ನಿಗಮ ಪದ್ಧತಿಯ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇತರ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲಾಖಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿ ನಡೆಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

114 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮವೂ ಸಹ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿ ಮಂಡಳಿಗಳಾಗಿವೆ. ಅವು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ನಾವು ಕೆಲವು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ್ಯೂ ಸರ್ಕಾರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯು ಪಾಲಿಸಿ ಮಂಡಳಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಒಲವು ಹೊಂದಿದೆ.

1961ನೇ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗಳ ರಚನೆಯು ಆಡ್ ಹಾಕ್ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯು ಅದು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಗಳು ಹಾಗೂ ಉದ್ಯಮವು ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ರಚನೆಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸದಸ್ಯರು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಶಾಸನಸಭೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅಧಿಕಾರಯೇತರರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ವಿವಿಧೋದ್ದೇಶ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ

ಆಯಾ ಘಟಕಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಉದಾ: ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ್ ಸ್ಟೀಲ್‌ಪ್ಲಾಂಟ್ ಮತ್ತು ರಸಗೊಬ್ಬರದ ನಿಗಮ ಇತ್ಯಾದಿ. ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಅರೆಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ನವೆಂಬರ್ 10, 1961ರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಮೆನೆನ್ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರದ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗಳು ಪೂರ್ಣಾವಧಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪಾಲಿಸಿ ಮಂಡಳಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂದು ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಅರೆಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮಂಡಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಬದಲಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಮತ್ತು ಉದ್ಯಮದಿಂದಲೇ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪುನರ್ರಚಿಸಿತು. ಆ ರೀತಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸದಸ್ಯರು ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರದ ಈ ತೀರ್ಮಾನದನ್ವಯ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿನ ಮಂಡಳಿಗಳು ಪುನರ್ರಚನೆಗೊಂಡವು.

ನವೆಂಬರ್ 20, 1961ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ. ಛೇರ್ಮನ್ ಅಥವಾ ಮೇನೇಜಿಂಗ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರು ಮಂಡಳಿಯ ಪೂರ್ಣಾವಧಿಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮದ ಮಂಡಳಿಗೆ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ ಅಥವಾ ಇಲಾಖಾ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಮನ್ವಯದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದು. ಸಚಿವಾಲಯ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಯು 3 ಅಥವಾ 4ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿರುವಂತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಮೀಟಿಂಗ್‌ಗಳಿಗೂ ಹಾಜರಾಗಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಸಮ್ಮತಿಗಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಛೇರ್ಮನ್ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಗಮಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡಿವೆ. ಜೀವವಿನಾನಿಗಮ ಮತ್ತು ಏರ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಕಾಯ್ದೆಯ ನೇಮಕಾತಿಯ ಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾತ್ರವಿದ್ದು ಅದು ದಾಮೋದರ ಯೋಜನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಸ್ಟೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ರಿಸರ್ವ್‌ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಹಾಗೂ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಹಣಕಾಸಿನ ನಿಗಮ ಮಂಡಳಿಗಳ ನೇಮಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

ಸರ್ಕಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರು. ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಯ ಮಂತ್ರಿಯು ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಉತ್ತರ ನೀಡಬೇಕು.

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಿಸುವುದಾದರೆ ನೇಮಕಾತಿಗಿರುವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ನಿರಾಕರಣಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ದಾಮೋದರ ಕಣಿವೆ ಯೋಜನೆಯ ನಿಯಮದಲ್ಲಿರುವ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯನು ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿದ್ದರೆ ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು 1961ರಿಂದಲೇ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿನ ಅನರ್ಹತೆಯ ಸಾಧರಣ ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮಾನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಸ್ಟೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯದ ನಡುವೆಯೂ ಇಬ್ಬರು ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ನೇಮಕಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಅವರು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮತ್ತು ಮಿತವ್ಯಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಈವೊಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 8 ಜನರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಇಬ್ಬರಾದರೂ ಸಹಕಾರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಫೈನಾನ್ಸ್ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 5 ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ನೇಮಕಾತಿಯ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಾದವಿದೆ. ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯತ್ವದ ಅವಧಿಯು ಸದಸ್ಯರು ಹೊಂದಿರುವ ಕಾರ್ಯರೀತಿಯ ನಡತೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಕ್ಯಾಷಮೆನನ್ ಸಮಿತಿಯ ಸಲಹೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳು. ಇತರ ಸದಸ್ಯರ ಅವಧಿಯು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ದಾವೋದರ ಕಣಿವೆ ಯೋಜನೆ ನಿಗಮದ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯು 5 ವರ್ಷಗಳಾದರೆ, ಜೀವವಿಮಾ ನಿಗಮದ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿತ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಈ ಅವಧಿಯು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಇಚ್ಛೆಗನುಗುಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಮಂಡಳಿಗೆ ನೇಮಕವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯೊತ್ತರ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳ ನೇಮಕಾತಿಯ ಅವಧಿಯು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಶೆಗೆಯುವವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷತೆಯ ಪ್ರತಿಕೂಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಂದಾಜು ಸಮಿತಿಯ ಉನ್ನತ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸದಸ್ಯರ ಬದಲಾವಣೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಂಡಳಿಯ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಏಕತೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಉದ್ಯಮದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಪರಿಮಾಣವನ್ನಾಧರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕನಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಗರಿಷ್ಠ ಮಿತಿಯನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯ ಗಾತ್ರವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಿಂಡ್ರಿ ರಾಸಾಯನಿಕ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಂಪನಿಯ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಲಿಖಿತದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸುವರು. ಬಹುಪಾಲು ಕಂಪನಿಗಳ ಗಾತ್ರವು ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 7 ರಿಂದ 12 ಮಂದಿಯ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದುದು. ಆದರೆ ನಿಗಮಗಳ ಮಂಡಳಿಯ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವರೂಪಗಳಿಗೊಂಡ ನಿಗಮಗಳಾದಂತಹ ಸ್ಟೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್, ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಆರ್ಥಿಕ ನಿಗಮಗಳ ಮಂಡಳಿಗಳು 29,16 ಮತ್ತು 12 ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಏರ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್‌ಗಳು 9, ಜೀವ ವಿಮಾ ನಿಗಮ 15 ಮತ್ತು ಡಿ.ವಿ.ಸಿಯು 3 ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಭಾರತೀಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮಂಡಳಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಖಾಸಗಿ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮಾದರಿಯ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ವಿಧಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ.

2. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

115 ಸಾರಾಂಶ

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳಾಗಿದ್ದು ಇಲಾಖಾ ಸಾಮ್ಯದ ಉದ್ಯಮಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಗಮಗಳು, ಸರ್ಕಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಾಹಕ ಕಂಪನಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘಟನೆಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಇಲಾಖೆಗಳ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಇಲಾಖೆಗಲ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳು ಸರ್ಕಾರಿ ಇಲಾಖೆಗಳಿಂದ ಸಂಘಟಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಜಾಗತೀಕರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳೂ ಕೂಡ ಖಾಸಿ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಬಂಡವಾಳ ಹಿಂತೆಗೆದಂತಹ ಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಖಾಸಗೀಕರಣಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

116 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | |
|----------------|--------------------------------------|
| 1. ಛೇರ್‌ಮನ್ | - ಮಂಡಳಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ |
| 2. ಡೈರೆಕ್ಟರ್ | - ಕಂಪನಿಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯ |
| 3. ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ | - ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡ ಒಂದು ಸಂಘಟನೆ |
| 4. ಕಮೀಷನರ್ | - ಇಲಾಖಾ ಆಡಳಿತದ ಶಾಖಾ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ |

117 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- | | |
|----------------------|--|
| S.R. Maheshwari | : Indian Administration |
| R.B.Jain | : Contemporary Issues in Indian Administration |
| R.K. Arora and Goyal | : Indian Public Administration |
| ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ | : ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ |

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 11.3
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 11.4

ಘಟಕ - 12 : ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಉದಾರೀಕರಣ, ಖಾಸಗೀಕರಣ ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣ ನೀತಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಪಾತ್ರ

ರಚನೆ

- 12.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 12.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 12.2 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ
 - 12.2.1 ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣ
 - 12.2.2 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲಿನ ಹಣಕಾಸಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ
 - 12.2.3 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ನಿಯಂತ್ರಣ
 - 12.2.4 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ
- 12.3 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು
- 12.4 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲೆ ಜಾಗತೀಕರಣದ ಪ್ರಭಾವ
- 12.5 ಸಾರಾಂಶ
- 12.6 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 12.7 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 12.8 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

120 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಜಾಗತೀಕರಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.

121 ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕತೆಗಳನ್ನು ವಿದೇಶಗಳಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಕೈಗಾರಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮತ್ತು ಅವು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವರೆಗೂ ವಿದೇಶಿ ನೆರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯದ ಕೊರತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ವಿಷಯ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಯೋಜಿತ ಉದ್ಯಮಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗದೆ ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಉದ್ಯಮಗಳು ಕೇವಲ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎದುರಿಸದೆ, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಯಾವುವು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

ಭಾರತೀಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದು ಆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

12.2 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲಾಖಾ ಉದ್ಯಮಗಳಂತೆ ಇವು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಜವಾಬು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಇಲಾಖಾ ಉದ್ಯಮಗಳ ಕಾರ್ಯಾಂಗವು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಂಪನಿ ಅಥವಾ ನಿಗಮ ಮಾದರಿಯ ಉದ್ಯಮಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅವು ಬಹುವಾಗಿ ಸ್ವಯಮಾಧಿಕಾರವುಳ್ಳವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಒಂದು ವಿಚಾರವೆಂದರೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳಾಗಲಿ, ಯೋಜನಾ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ತತ್ವಗಳು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುವಂತೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಆರ್ಥಿಕ ಘಟಕಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಪ್ರಮುಖ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಹೊಸದಾಗಿ ಉದ್ಯಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸ್ಥಳ, ಬೆಲೆ ನೀತಿ, ಕಾರ್ಮಿಕ ನೀತಿ, ವೇತನಗಳ ನೀತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟುಗಳು ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

12.2.1 ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣ

ಉದ್ಯಮವೊಂದು ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಬೇಕಾಗುವ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಮಾರ್ಗ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಒಳೊಂಡ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಾಧನವೆನ್ನುವರು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ನಿರ್ದೇಶನಗಳೆಂದರೆ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಲೆ ನೀತಿಗಳು. ಉದಾ: ಬೆಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಬೆಲೆಯ ಸಮಾನತೆ, ಸುಂಕದ ಭಿನ್ನತೆಯ ನಿವಾರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ. ಭಾರಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಘಟಕಗಳ ಸ್ಥಾನೀಕರಣ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ನಿಯಮಗಳ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಹಂಚಿಕೆ, ಕ್ರಮೇಣ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉದ್ಯಮಗಳ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಚಿಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಮಾರ್ಗ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವರು. ಆದರೆ ಅವರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗಿರುವ ತಮ್ಮ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನೌಪಚಾರಿಕವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಒತ್ತಾಯಗಳನ್ನು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ನೀಡುವುದನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವರು. ಇದನ್ನು ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಮತ್ತು ಟಾನ್‌ಸೆಂಟ್ ಎಂಬವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಕೃತ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮಗಳು ಅಪರಿಮಿತ ಆರ್ಥಿಕ ಅಧಿಕಾರದ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣವುಳ್ಳವು. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅನೌಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದರೆ, ಅವರ ಕೃತ್ಯಗಳು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಏನು ನಡೆಯಿತೆಂಬ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರವು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಅವ್ಯವಹಾರವು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮಂಡಳಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದಾದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕ್ರಮಗಳು ಬಹು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದವು. ನಾಬ ಗೋಪಾಲ್ ದಾಸ್ ರವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಅನೌಪಚಾರಿಕವಾದ ಮೌಖಿಕ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ಒತ್ತಾಯಗಳನ್ನು ತರುವುದನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಕೆಲವು ಪಾಲಿಸಿ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು. ಉದಾ: ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ, ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಬಂಧ ಸ್ಟೋರ್ಸ್ ಪರ್ಚೇಸಸ್, ಪಾಲಿಸಿ (ಕಾರ್ಯನೀತಿ) ಇತ್ಯಾದಿ. ಅವರು ಶಾಸಕಾಂಗದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹದಗೆಡಿಸುವರು. ಮಂತ್ರಿಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಯ ಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೂ ನೇರವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಒಲವು ಮೂಡಬೇಕಾದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಅವರು ಉದ್ಯಮಗಳ ದಿನನಿತ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸದ ಹೊರತು ಉದ್ಯಮಗಳ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಇನ್ನೂ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಂತಹ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಷೇರು ಬಂಡವಾಳದಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉಂಟಾಗುವುದು. 1953ನೇ ನವೆಂಬರ್ 16ರಂದು ಸಿಂಧಿ ರಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಷೇರು ಬಂಡವಾಳದ ಬಗ್ಗೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿಕೊಡಲು ಕೇಳಿದಾಗ ಮಂತ್ರಿಯು ವಿವರಣೆ ನೀಡಲು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಿಯು ನೀಡಿದ ಹೇಳಿಕೆಯೆಂದರೆ, ಕಂಪನಿಯ ನೀತಿ ನಿಯಮಾವಳಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಷೇರು ಬಂಡವಾಳದಾರರಿಗೆ ಬದಲಾದ ವಿಷಯವು ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳು ಈ ರೀತಿಯ ಕಿರಿಕಿರಿ ಮತ್ತು ಅಶಾಂಭಂಗವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಿವೇಕತನದಿಂದ ಕೂಡಿದುದೆಂದು ಪ್ರೊ: ಹಾನ್ಸ್ ಹೇಳಿರುವರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಉದ್ಯಮ ಆಡಳಿತಗಳೆರಡರ

ನಡುವೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಉದ್ಯಮಗಳ ದಿನನಿತ್ಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವಿರಬೇಕು. ಉದ್ಯಮಗಳ ಆಡಳಿತ ಕುರಿತಂತೆ ವಿವರಣೆಯುಳ್ಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸದಸ್ಯ ಕೇಳಬೇಕು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಮತೋಲನವು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಹೊತ್ತ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೊದಲಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಮಂಡಳಿಗೆ ಫೇರ್ಟ್ ಅಥವಾ ಮೇನೇಜಿಂಗ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇತರ ಡೈರೆಕ್ಟರ್‌ಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಸಾಧನವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಸರ್ಕಾರದ ವಶದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಮಂಡಳಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಉದ್ಯಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಸರ್ಕಾರ ಹೊರಡಿಸುವ ಮಾರ್ಗ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾಳರಡು ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯ ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹವುಳ್ಳವರು. ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗೆ ಯಾರನ್ನೇ ಡೈರೆಕ್ಟರ್, ಫೇರ್ಟ್ ಅಥವಾ ಮೇನೇಜಿಂಗ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್‌ಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದು. ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರಮುಖ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಮೇಲ್ಕಂಡ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮಂಡಳಿ ನಡೆಸುವ ಸಭೆ ಮತ್ತು ಅದರ ವರದಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೂ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯವು ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮಂಡಳಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಜಮಾ ಖರ್ಚು ಪಟ್ಟಿ, ವರದಿಗಳು, ಪರಿಶೀಲನೆಗಳು, ಮಂಡಳಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಮಂತ್ರಿಗೆ ರವಾನಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿಯ ವರದಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಪತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಅಮೂಲ್ಯವಾದವು. ಇವು ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಕ ನಡುವೆ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಉತ್ತಮ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯ ಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಭೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಮೇನೇಜಿಂಗ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ಮೂಲಕ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಮಂಡಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡಬಹುದು.

12.2.2 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲಿನ ಹಣಕಾಸಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ

ನಿಯಂತ್ರಣವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉದ್ಯಮಗಳ ಈ ಮುಂದಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿ9 ಪಡೆದಿರಬೇಕು. ಒಂದು ನಿಲಿಯನ್ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚು ತಗಲುವಷ್ಟು ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು. ಷೇರು ಬಂಡವಾಳ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಷೇರು ನೀಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಡಿಬೆಂಚರ್ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ. ಬಂಡವಾಳ ಹೂಡಲು ರಕ್ಷಣೆ. ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಗೆ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳೂ ರೂ.2,225-00 ಗರಿಷ್ಟ ವೇತನ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ. ಲಾಭಾಂಶವನ್ನು ವಿತರಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಉದಾ: ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ಸ್ಟೀಲ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಈ ಉದ್ಯಮವು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು, ಹೊಸದಾಗಿ ಷೇರುಗಳನ್ನು ನೀಡಲು, ಬಂಡವಾಳದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಇಳಿಸಲು, ಕಂಪನಿ ಷೇರು ಬಂಡವಾಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಲು, ವಿಭಾಗಿಸಲು ಮತ್ತು ಉಪವಿಂಗಡಣೆ, ಹಣವನ್ನು ಒಯ್ಯಲು ಬೇಕಾದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು, ಬಾಂಡ್‌ಗಳು, ಡಿಬೆಂಚರ್, ಡಿಬೆಂಚರ್ ಸ್ಟಾಕ್ ಅಥವಾ ಇತರ ಸೆಕ್ಯೂರಿಟಿಗಳು, 40 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚ ತಗಲುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು

ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ, ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಾಗ, ಮಾಹೆಯಾನ ರೂ.2,225-00 ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇತನ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಯ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧಕರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಆಂತರಿಕ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿನ ಹಣಕಾಸಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಅರ್ಥ ಇಲಾಖೆಯಿಂದಲೇ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಣಕಾಸಿನ ಸಲಹೆಗಾರರಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಸಲಹೆಗಾರನು ಮೇ ನೇಜಿಂಗ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್‌ರವರ ಅಧೀನಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಇವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಉದ್ಭವಿಸಿದಾಗ ಅನಾರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿ ಉದ್ಯಮದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಪಾಯಶಸ್ಸು ಉಂಟಾಗುವುದು.

12.2.3 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ನಿಯಂತ್ರಣ

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲಾ ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೂಡಿದ ಬಂಡವಾಳದ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಸಹ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ದೃಢ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉದ್ಯಮಗಳ ಮಾಹಿತಿಯು ದೊರೆಯುವ ಮೂಲಗಳೆಂದರೆ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿ ಮತ್ತು ಜಮಾ ಖರ್ಚು ಪಟ್ಟಿಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸಲಾಗುವುದು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮಿತಿಗೊಳಪಟ್ಟ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ಯಮಗಳ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಬ್ಯುರೋದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಅಪ್ಪೇರ್ಸ್ ಇಲಾಖೆಗಳಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಟಿತ ವರದಿಯನ್ನು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಸಚಿವಾಲಯವು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ ಮುಂದೆ ಪರಾಮರ್ಶೆಯಾಗಿ ಮಂಡಿಸುವುದು. ಲೋಕಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಅನುಮತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ವರದಿಯ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಬಹುದು. 1964ರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಮಿತಿಯು ರಚನೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ಅಂದಾಜು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಲೆಕ್ಕ ಸಮಿತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.

12.2.4 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳ ವ್ಯವಹಾರ

ಸರ್ಕಾರದ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳು ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾಲೇಕ ಪರಿೀಕ್ಷಕರನ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತವೆ. ಏರ್ ಇಂಡಿಯಾ ಇಂಟರ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಮತ್ತು ಇಂಡಿಯನ್ ಏರ್ ಲೈನ್ಸ್ ನಿಗಮಗಳ ಶಾಸನವಿಧಿತ ನಿಗಮಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಏಕಮಾತ್ರ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾಲೇಖಾ ಪಾಲಕ (ಪರಿೀಕ್ಷಕ)ನಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಉಳಿದ ನಿಗಮ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾಲೇಕ ಪರಿಶೀಲಕನ ಸಲಹೆ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ಕಾರವು ನೇಮಿಸಿದ ವೃತ್ತಿ ನಿರತ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧಕರಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿರುವುದು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾಲೇಕ ಪರಿಶೋಧಕನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಇಲಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣ ಉದ್ಯಮಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಲೇಕ ಪರಿಶೋಧಕನು ಹೊಣೆಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾಲೇಖಾಪಾಲಕನು ಪುನರ್ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಈ ರೀತಿಯ ಪುನರ್ನಿರೀಕ್ಷೆಯು ಈಗಾಗಲೇ ಮೂರು (1962 ಮತ್ತು 1964) ಭಾರತ ನಡೆದಿದ್ದು ಅದರ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕ ಪರಿೀಕ್ಷಕನ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ವಿವಾದಾತ್ಮಕವಾದುದು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಯಾರು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಪರಿಶೀಲನೆಯನ್ನು ವಾಣಿಜ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನಡೆಸಬೇಕು. ಇಂದು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ವಿಧಾನವು ಉದ್ಯಮಗಳ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ

ಬದಲಾಗಿ ಉದ್ಯಮಗಳ ದಿನನಿತ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಪರಿಶೋಧನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮಟ್ಟ, ದಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೊರತೆಯಿರುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಪವ್ಯಯವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು.

12.3 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಅತಿಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಉದ್ಯಮಗಳ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಬಂಡವಾಳ ಹೂಡುವಿಕೆ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರಗತಿ ಹಾಗೂ ಓಟ್ಟಾರೆ ಯಶಸ್ವಿಯು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಗುಣಮಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಾಹಕರ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. 1963-64ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ, ಅಂದಾಜು ಸಮಿತಿಯು, 58 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ನೇಮಕಾತನಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿನ ವ್ಯವಹಾರ, ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ನೇಮಕ, ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಒಡಕುಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿನ ನಿರಂತರವಾದ ಕೊರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಶಂಕಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿನ ನೌಕರಶಾಹಿ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತ ನೌಕರರನ್ನು ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಎರವಲಾಗಿ ಬಂದಂತಹ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗವು ಉದ್ಯಮಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರದೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅಥವಾ ವಿಧಾನವು ಭಾವವುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮದಿಂದ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದ ಪಲಾಯನಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

12.4 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲೆ ಜಾಗತೀಕರಣದ ಪ್ರಭಾವ

ಜಾಗತೀಕರಣವೆಂದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಇತರೆ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಇತ್ತೀಚಿನ ಆಡಳಿತ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ನಿರಾಶಾದಾಯಕ ಆರ್ಥಿಕ ನಿರ್ವಹಣೆ, ರೋಗಗ್ರಸ್ತ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳ, ಬಹುರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಂಪನಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪೈಪೋಟಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿನ ವಿಫಲತೆ ಇವುಗಳು ಭಾರತೀಯ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಜಾಗತೀಕರಣದೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಲು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ಜಾಗತೀಕರಣದಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲೆ ನೇರ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ರೋಗಗ್ರಸ್ತ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುವ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಬಂಡವಾಳ ಹಿಂತೆಗೆದಂತಹ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಖಾಸಗೀಕರಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾರತ ಹಕ್ಕು ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬಿ.ಎಚ್.ಇ.ಎಲ್., ಓ.ಎನ್.ಬಿ.ಸಿ., ಐ.ಓ.ಸಿ., ಎಚ್.ಪಿ.ಸಿ.ಎಲ್., ಬಿ.ಪಿ.ಸಿ.ಎಲ್. ನಂತಹ ಲಾಭದಾಯಕ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಹಿತತೆ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಜಾಗತಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೇಲಿನ ವಿವಿಧ ನಿಯಂತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿನ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ.

12.5 ಸಾರಾಂಶ

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಏಕ ಸೌಮ್ಯವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು, ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಸಂಪತ್ತಿನ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು, ಜನರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು, ಕಾರ್ಮಿಕರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳು ಮೇಲಿನ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು ಶಾಸಕಾಂಗ, ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಹಾಗೂ ನೌಕರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದು 1990ರ ದಶಕದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಾಗತೀಕರಣವು ಭಾರತೀಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

12.6 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

1. ಓಎನ್.ಪಿಸಿ	-	ತೈಲ ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅನಿಲ ಆಯೋಗ
2. ಐಓಸಿ	-	ಭಾರತ ತೈಲ ನಿಗಮ ನಿಯಮಿತ
3. ಸೈಲ್	-	ಭಾರತ ಹಕ್ಕು ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ನಿಯಮಿತ
4. ಬಿಎಚ್.ಇ.ಎಲ್	-	ಭಾರತದ ಭಾರೀ ವಿದ್ಯುತ್ ನಿಯಮಿತ

12.7 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ

12.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1.

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 12.2
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 12.3
3. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 17.2.3

ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು

- 13.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 13.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 13.2 ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಅರ್ಥ
- 13.3 ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು
 - 13.3.1 ಜನತೆಯ ಮನೋಭಾವದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆ
 - 13.3.2 ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕುಸಿತ
 - 13.3.3 ದುಬಾರಿ ಜೀವನ ಕ್ರಮ
 - 13.3.4 ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳ ದುರುಪಯೋಗ
 - 13.3.5 ಪ್ರಪಂಚದ ಎರಡು ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳು
 - 13.3.6 ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ವಿಳಂಬತೆ
 - 13.3.7 ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣ
 - 13.3.8 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಸೇವಭದ್ರತೆ
- 13.4 ಉಪ ಸಂಹಾರ
- 13.5 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 13.6 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 13.7 ಪ್ರಗತಿಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು

13.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಹೆಚ್ಚುವಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.
- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.

13.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ ಪಿಡುಗು. ಇದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಇದ್ದದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯನು ತನ್ನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸರಕಾರಗಳ ಕಾರ್ಯ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ನಗರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಂದಿನ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ಕೂಡ ಸೀಮಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಂದು ಲಿಖಿತ ನಿಯಮಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಕೇಲವೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬಹುದು. ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದಿಂದಾಗಿ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ, ಬಂಗಾಲದ ನವಾಬನಿಗೆ ಬಲವಾದ ಧಕ್ಕೆ ತಗುಲಿತು. ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿ ಅಪಾರವಾದ ಧನಸಂಗ್ರಹಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು. ಬಂಗಾಲದ ಂಇಕರ ಬರಗಾಲದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಂಪನಿಯು ದಿವಾಳಿಯಾಯಿತು. ಕಂಪನಿಯ ಸಮಸ್ತ ನೌಕರ ವರ್ಗವು ಭ್ರಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಷ, ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವರ್ತನೆಯಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಾನೇ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದ ನಂತರವೂ ಲಂಚದ ಹಾವಳಿ ಮಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ನಿಯಮಾವಳಿ, ನಿಯಂತ್ರಣ, ಲೈಸೆನ್ಸ್ ನೀಡಿಕೆ, ಪರವಾನಿಗೆ, ನಿಯಂತ್ರಣ, ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದವು.

13.2 ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಅರ್ಥ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಹಲವು ರೂಪ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಅಥವಾ ಅರ್ಥ ನೀಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಥವಾ ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಯು ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಹುದ್ದೆ ಅಥವಾ ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ದುರುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ತಂದರೆ ಅದು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜೆ.ಎಸ್.ನೈ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಹಣಕಾಸಿನ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಅಧಿಕೃತ ಕರ್ತವ್ಯದಿಂದ ವಿಮುಖವಾಗುವುದೇ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಅಪರಾಧದಂಡ ಸಂಹಿತೆಯ 161ನೇಯ ಸೆಕ್ಷನ್ ಯಾವ ನಡವಳಿಕೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ.ಯಾವುದೇ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರರು ಕನೂನು ಬದ್ಧವೇತನವನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ, ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ತನಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರಿಗಾಗಲೀ ಯಾವುದೇ ರೂಪದ ಲಾಭ ಪಡೆದರೆ ಅದು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಯಾವುದೇ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರರು ಕನೂನು ಬದ್ಧ ವೇತನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ತನಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರಿಗಾಗಲೀ ಯಾವುದೇ ರೂಪದ ಲಾಭ ಪಡೆದರೆ ಅದು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವಾಗುವುದು ಅಂಥವನಿಗೆ 3 ವರ್ಷ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅಥವಾ ದಂಡ ಅಥವಾ ಎರಡನ್ನೂ ವಿಧಿಸಬಹುದು. ಮಾಜಿ ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರಾದ ಹಾಗೂ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣಾ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಕೆ. ಎ. ಸಂತಾನಂ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನು ಹೊಂದಿರುವ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವದ ಅನುಚಿತ ಅಥವಾ ಸ್ವಹಿತದ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪರಿಮಿತಿ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ಹಣಕಾಸಿನ ಲಾಭ ಅಥವಾ ಲಂಚವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಪಕಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ದುರುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದುರಾಚಾರಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದಾಗ ಅದು ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಹಣಕಾಸಿನ, ವಸ್ತು ರೂಪದ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನದ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಲಾಭಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಮೇಲಿನ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ 27 ಬಗೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳೆಂದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೀಳು ಮಟ್ಟದ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅಥವಾ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡುವುದು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಣ ಅಥವಾ ಆಸ್ತಿಯ ದುರುಪಯೋಗ. ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಸಾಲವಾಗಿ ಪಡೆಯುವುದು; ಸುಳ್ಳುಭತ್ತೆ ಕೇಳುವುದು; ಅಧಿಕಾರ ದುರುಪಯೋಗ, ಆದಾಯ ಪರಿಮಿತಿ ಮೀರಿ ಆಸ್ತಿ ಸಂಗ್ರಹ; ವರ್ಗಾವಣೆ ಅಥವಾ ಬಡ್ಡಿ ಅಥವಾ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು; ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಖಾಸಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ಜನನ ಅಥವಾ ಜಾತಿ ಸುಳ್ಳು ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ನೀಡುವುದು ಹಾಗೂ ಕಾಣಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ.

13.3 ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು

13.3.1 ಜನತೆಯ ಮನೋಭಾವದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆ

ಹಿಂದಿನ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೂ ಅಜಗಜಾಂತರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನೈತಿಕ ಕಟ್ಟಳೆಗಳು ನೌಕರನ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸರಳ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಚಿಂತನೆ ಆಗಿನ ಪ್ರಮುಖ ನೈತಿಕ ಧೈಯವಾಗಿತ್ತು ಆದರೆ, ಇಂದಿನ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಭಾವ ಬೆಳೆದಂತೆ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತಲಿವೆ ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯಗಳು ವಿನಾಶದ ಅಂಚಿನತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಲಿವೆ. ನಗರೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣ ಬೆಳೆದಂತೆ ಅನೇಕ ಅನೈತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತಲಿದ್ದು, ಇವುಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ನೈತಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಲಿದೆ. ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯ ಕೊರತೆಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಲಿದೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಹಾರ, ರಾಜಕಾರಣ, ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಲಿದೆ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಇತರ ರಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಡ ದುರಾಡಳಿತ, ಲಂಚ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಇದರಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮನೋಭಾವ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಲಿದೆ. ಸರಕಾರಿ ಹಾಸ್ಟೆಲ್, ವಾರ್ಡನ್ಸ್ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ಸಿಪಾಯಿಯನ್ನು ಮನೆಗೆಲಸಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು, ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗ ಕಛೇರಿಯ ಕಾರು ಚಾಲಕನನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಕಾರಿನ ಚಾಲನೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸರಕಾರಿ ವಾಹನ ಬಳಸುವುದು, ಸರಕಾರಿ ವೈದ್ಯರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದವಾಖಾನೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು ಹಾಗೂ

ಸರಕಾರಿ ಔಷಧೋಪಕರಣ ಬಳಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಇಂದು ಮೌಲ್ಯಗಳು ಹಾಳಾಗಿವೆ. ಕೇವಲ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿವೆ.

13.3.2 ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕುಸಿತ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ಇಂದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪಡುಗು ಎಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಲಿದೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ಜೀವನದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆದರ್ಶ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅವನು ಏನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ ? ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಅಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಸ್ತಿ ಪಾಸ್ತಿಯಂತಹ ಭೌತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗ ಸಾಧನಗಳ ಮೂಲಕವಾದರೂ ಹಣ ಗಳಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲಿದೆ. ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ, ಸ್ವ-ಜನ ಪಕ್ಷಪಾತ, ಆಶ್ರಯಿತರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು, ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗೆ ವಿಧೇಯಕರಾಗಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ದೇವರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುವ ಹಾಗೆ, ಶ್ರೀಮಂತರು, ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮಗಳು, ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಗುಂಪುಗಳು ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಈಡೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ನೌಕರರು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿ ಕುಂಠಿತವಾಗಿದೆ. ಬಿಳಿಕಾಲರಿನ ಆನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕೊರತೆ ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರು ಇವರು ತಮ್ಮ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಬಹಳ ವಿರಳ. ನೌಕರರು ತಮ್ಮತ್ತಿಯಾ ಶಿಲತೆಯ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಅಜ್ಞಾನ, ಉದಾಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಂದತ್ವದ ದುರ್ಲಾಭ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಜನರ ಕೋಪ ಅಥವಾ ನಿಂದನೆಗೆ ಹೆದರದೆ ನೌಕರರು ದುಷ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತಮಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತಮಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ಲಂಚಾವತಾರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಮಾತ್ರ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

13.3.3 ದುಬಾರಿ ಜೀವನ ಕ್ರಮ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಇಂದಿನ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆಯೇರಿಕೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೌಕರರ ಸಂಬಳವು ಸಾಲದಾಗಿದೆ. ಹಯೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ತುಟ್ಟಭತ್ತೆಯಿಂದಲೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ವೆಚ್ಚವು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ನೌಕರರ ಉತ್ಪನ್ನವೂ ಕುಂಠಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹುದ್ದೆಯ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ನೌಕರರು ಲಂಚ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸರ್ವೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

13.3.4 ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳ ದುರುಪಯೋಗ

ಸರಕಾರದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹಾಗೂ ತೊಡಕಾದ ಸಂದಿಗ್ಧವಾದ ಆಡಳಿತ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳ ರಚನೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯುತ್ತಲಿದೆ. ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಗೆ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಅಧೀನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದೆ ತೆರನಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ನಿಯೋಜಿತ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಸರ್ವೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗದ ಸಂಭವವುಂಟು. ಇದನ್ನು ತಡೆಯುವ, ಮನವಿಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಯಂತ್ರದ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ನ್ಯಾಯಯುತವಾಗಿ ಫಲಿಸಿಬೇಕಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಇಂದು ಸರಕಾರ ನಿರಂಕುಶವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂಬ

ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಅನೇಕ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ ಇವರು ವಿವಿಧ ಪ್ರಬಲ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಪರವಾಗಿ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಿಗಾಗಿ, ಕಮಿಷನ್ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲವೆ, ತೋರಿಕೆಗಾಗಿ ಸಂಘಟನೆಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದು ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದು ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸಚಿವರುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಅವರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಈ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದು ಇವರು ಅಧಿಕಾರಗಳ, ಸಚಿವರ ಸ್ನೇಹಿತರೋ, ಬಂಧುಗಳೋ, ಹಿತೈಷಿಗಳೋ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ.

13.3.5 ಪ್ರಪಂಚದ ಎರಡು ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳು

ದ್ವಿತೀಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಕೆಳ ಹಂತದ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು ಆದರೂ ಉನ್ನತ ಹಂತದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದಿಂದ ದೂರವಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲುವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಬಯಸಿದ ಕಾರಣ, ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಪೂರೈಕೆಯತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಆಸೆ ವಹಿಸಿತು. ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸಲು ಲೈಸೆನ್ಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಅನೇಕ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಇದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಲು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಲಂಚವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಕೆಳಹಂತದ ವರ್ಗ ಬೇಷರತ್ತಾಗಿ ಲಂಚವನ್ನು ಪಡೆದು ಲೈಸೆನ್ಸ್ ನೀಡಿ ಧನ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತು. ಹೀಗೆ ಯುದ್ಧದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಯುದ್ಧದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಅನಾರೋಗ್ಯಕರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಂದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಿಗಡಾಯಿಸಿತು.

13.3.6 ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ವಿಳಂಬತೆ

ಕೆಲವೊಂದು ಸರಕಾರಿ ಇಲಾಖೆಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಲಿಷ್ಟ. ಸಮದಿಗ್ಧ ಹಾಗೂ ವಿಳಂಬಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಉದಾ: ಸುಂಕ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಅಬಕಾರಿ, ಆಮದು ಮತ್ತು ರಫ್ತು, ರೈಲ್ವೆ, ಆಹಾರ ಪೂರೈಕೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ತ್ವರಿತ ವಿಲೇವಾರಿಗಾಗಿ ಹಣವೆಂಬ ಅನೇಕ ಅಪ್ರಾಣಿಕ ಪದ್ಧತಿ ಬೆಳೆದು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಚ ನೀಡುವವರು ನಿಯಮಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋಗಲು ಬಯಸದೆ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಕಡತಗಳ ತ್ವರಿತ ವಿಲೇವಾರಿಗಾಗಿ ಲಂಚ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅದಕ್ಷತೆ ಹಾಗೂ ವಿಳಂಬಕಾರಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದು ಮಾಮೂಲು ದೊರೆಯದೆ ಯಾವುದೇ ಕೆತ ಮುಂದುವರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

13.3.7 ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣ

ಯಾವಾಗಲೂ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರನೇ ಲಂಚ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಇರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಲಂಚ ಕೊಡುವವರಿದ್ದರೆ ಲಂಚ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರು ಇರುವರು. ಇದನ್ನು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ವರ್ಗದವರು ಲಂಚ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಅಪಾರ ಧನಲಾಭ ಗಳಿಸಬಹುದು. ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನ, ಅಂತಸ್ಥನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ವರ್ಗದವರು ರಾಷ್ಟ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೆ ಆದ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರು, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂಪತ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಹಾಗೂ

ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿರುವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಪ್ರಭಾವಿ ವ್ಯವಹಾರಸ್ಥರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರು ಸರಕಾರಿ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಪಡೆದು, ಕಡಿಮೆ ದರ್ಜೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಪೂರೈಸಿ, ಇಲ್ಲವೇ ಕೀಳು ಮಟ್ಟದ ರಸ್ತೆ ಸೇತುವೆ, ಡ್ಯಾಮ್‌ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹಾನಿಮಾಡಿ ತಾವು ಪಡೆದು ಅಪಾರ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವರು. ಹಾಗೂ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ, ಸಚಿವರಿಗೆ ಮಂಜೂರಾದ ಹಣದ ಶೇಕಡಾ ಇಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಲಂಚದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಜೂರಾದ ಹಣ ಶೇಕಡ 7 ರಿಂದ ಹನ್ನೊಂದರಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗ, ಸಚಿವರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. (ಸಂತಾನಮ್ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ)

13.3.8 ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಸೇವಾಭದ್ರತೆ

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನೈರ್ಜಲ್ಯೀಕರಣಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯದ ಸದಸ್ಯರು ಪ್ರಮುಖ ಅಡತಡೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಹೀಗಾಗದೇ ಇವೆರಡು ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಲಿವೆ. ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ನಿವಾರಣೆಗೆ ತಮ್ಮ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬೆಂಬಲವನ್ನು ನೂಡಬಹುದು. ಆದರೆ, ದುದೈವವಶಾತ್ ಈ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಹಕಾರ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಯಿದೆ ಪ್ರಕಾರ ಲಂಚ ಕೊಡುವುದು, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಪರಾಧ, ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಲಂಚ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರ ವಿರುದ್ಧ ಸಾಕ್ಷಿ ಪಡೆಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ತಮ್ಮ ಅಧೀನ ನೌಕರರು ಭ್ರಷ್ಟರು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಅಧೀನ ನೌಕರರ ಭ್ರಷ್ಟಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಪುರಾವೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಪಡೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿ 311ರ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಅರ್ಥೈಸಿದ ವಿವರಣೆ ಕೂಡ ಭ್ರಷ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ತೊಂದರೆದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಶಿಸ್ತು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕೆಲವು ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಶಿಸ್ತು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಕೆಲವು ಅವರ ಅಯೋಗ್ಯತೆಯಾದರೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಇನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದಲ್ಲಿ ತಾವೇ ಶಾಮಿಲಾಗಿರಬಹುದು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸೇವಾ ಭದ್ರತೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆಯೆಂಬ ದೂರುಗಳುಂಟು. ಸಂವಿಧಾನದ ನಿಧಿ 311 ಹೇಳುವಂತೆ, ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ದರ್ಜೆಯ ನೌಕರರಿಂದ ತೆಗೆಯಲ್ಪಡಬಾರದು ಮತ್ತು ಶೋಕಾಶ್ ನೋಟೀಸ್ ಕೊಟ್ಟು ಸಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಅವನಿಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದೇ ಯಾವ ನೌಕರರನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ವಜಾ ಇಲ್ಲವೇ ಹಿಂಬಡತಿ ಕೊಡಬಾರದು ಎಂದಿದೆ.

ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ:

1. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ.

.....

.....

.....

.....

2. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

13.4. ಉಪ ಸಂಹಾರ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ವಸಾಹತು ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಸೇವಾ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವೇತನ ಪಡೆದು ಐಷಾರಾಮದ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳದರ್ಜೆಯ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ದೇಶೀಯರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ವೇತನ ದೈನಂದಿನ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ ಸಾಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಜನರಿಂದ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಕೆ ಪಡೆಯತೊಡಗಿದರು. ಈ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಯು ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರಿದೆ. ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ನಾಗರೀಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಭಾವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಜನರು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೆಲವೇ ಜನರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೆ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಗುಂಡಾ ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಹಣದ ಆಮಿಷದಿಂದಲೋ ಅಂತಹವರ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ನಿರಕ್ಷರತೆಯ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಗರೀಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ನಿರಕ್ಷರತೆಯ ಹಾಗೂ ಉದಾಸೀನತೆಯ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಜನರ ಭಯವೇ ಇಲ್ಲದೆ ದುರ್ವರ್ತನೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವತಃ ನಾಗರೀಕರು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಬಹುದು ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕಿಗಾಗಿ ಒತ್ತಾಯಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಬಲವಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅಕ್ರಮ ಸಂಭಾವನೆ ತಡೆಯುವ ದೃಢ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು. ಜನರು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘಟಿತರಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು 1953ರ ರೇಲ್ವೆ ವಿಚಾರಣಾ ಸಮಿತಿ ಹೇಳಿದೆ.

13.5 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು

- * ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿ- ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ವಿಳಂಬತೆ
- * ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣ - ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು
- * ತುಟ್ಟಿ ಭತ್ಯೆ - ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರಿಗೆ ನೀಡುವ ಹಣಕಾಸು ಸೌಲಭ್ಯ
- * ಶೋಕಾಸ್ ನೀಡಿಸ್ - ವಿವರಣೆ ಕೇಳಿ ಹೊರಡಿಸುವ ಸೂಚನಾ ಪತ್ರ

13.6 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಆರ್. ಬಿ. ಜೈನ್, ಕಾಂಟೆಂಪರರಿ ಇಷ್ಯೂಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.

2. ಎಸ್. ಆರ್. ಮಹೇಶ್ವರಿ, ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
3. ಅರೋರಾ ಮತ್ತು ಗೋಯಲ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡಿಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
4. ಎ. ಆರ್. ತ್ಯಾಗಿ, ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡಿಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
5. ಎನ್. ಹಾಲಪ್ಪ, ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ.

13.7 ಪ್ರಗತಿಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

ಪ್ರಶ್ನೆ 1 ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ 13.2

ಪ್ರಶ್ನೆ 2ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ 13.3.1 ರಿಂದ 13.3.8

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಇರುವ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಹಾಗೂ ಶಾಸನೀಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳು

- 14.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 14.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 14.2 ಜನರ ಸಕ್ರಿಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣ
- 14.3 ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು
- 14.4 ಶಾಸಕಾಂಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯ್ದೆಗಳ ರಚನೆ
- 14.5 ಒಂಬಡ್ಡನ್
- 14.6 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಕ್ರಮಗಳು
- 14.7 ಸಂತಾನಮ್ ಸಮಿತಿಯ ಬರದಿ ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣೆ
- 14.8 ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮಾಣ
- 14.9 ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಸಲಹೆಗಳು
- 14.10. ಉಪ ಸಂಹಾರ
- 14.11 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 14.12 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 14.13 ಪ್ರಗತಿಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

14.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಇರುವ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಇರುವ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.

14.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಗಿದಾರನಾಗಿ, ನಾಗರಿಕನು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಆಡಳಿತ ಯಶಸ್ವಿ ಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಭಾರತದಂತಹ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಶೀಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಹಾಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ತಿರುಳು. ಇದನ್ನೇ ಅಬ್ರಾಹ್ಯಾಮ್ ಲಿಂಕನು ಜನರಿಂದ ಜನರಿಗಾಗಿ, ಜನರೇ ನಡೆಸುವ ಸರ್ಕಾರ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಪಂಡಿತ್ ಜವಾಹರಲಾಲನೇಹರು ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಸರ್ಕಾರ ಕೇವಲ ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಲದು. ಅದು ಜನರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿರಬೇಕು. ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಅದರ ಆಡಳಿತಜನಪರವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಆಡಳಿತ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿತು. ಜನತೆಯ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡವು ಸರ್ಕಾರ ಕೈಗೊಂಡನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗಳು, ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳು, ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳು, ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾದವು. ಈ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಣ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹೊಸ ನಿಯಮಗಳು, ನಿಯಂತ್ರಣಗಳ ಲೈಸೆನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಪರ್ಮಿಟ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ವಿಮಲ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದವು. ಇದು ಪ್ರಾಣ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಹಂತದಲ್ಲೂ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ನಾವು ಪ್ರತಿದಿನ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಬೋರ್ಡರ್ಸ್ ಹಗರಣ, ಹವಾಲಾ ಹಗರಣ, ಅಬಕಾರಿ ಹಗರಣ, ಶೋರು ಮಾರ್ಕೆಟ್ ಹಗರಣ, ಛಪಾ ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬಹುಕೋಟಿ ಅಕ್ಕಿ ಅಗರಣಗಳು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಜನತೆಗೆ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ವಿಶ್ವಾಸ ಹಾಗೂ ಗೌರವ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಹಗರಣಗಳ ಬಗೆಗಿನ ವಿಚಾರಣಾ ಆಯೋಗ ವರದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಯಾವ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳದೆ ಮೌನ ತಾಳಿದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣೆರುಚುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಎಸಗಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಅಮಾನತ್ತುಗೊಳಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮರಳಿ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಅತ್ಯಂತ ಭೀಕರವಾಗಿದೆ. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ವಿಶವಾಸವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಶೀಠಿಲಗೊಳಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದಂಟಾಗುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುವುದು ಅತಿದುಸ್ತ ಎಂದು ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕಯೋಜನೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ.

14.2 ಜನರ ಸಕ್ರಿಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣ

ಇಂದಿನ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಕಾನೂನುಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಜನತೆಗೆ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತದೊಂದಿಗೆ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು, ಸ್ತ್ರೀ ಮಂಡಳಿಗಳು ರೈತರ ಸೇವಾ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು, ಯುವ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಸ್ವಯಂ-ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಜನರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಿಂದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಆಗಬಹುದಾದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದಾಗುವ ಲಾಭಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದ ಜನರ ಪಾಲಾಗುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಡ ಹಾಗೂ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದವರು ಭಾಗವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಯೋಜನೆಗಳ ಲಾಭಗಳು ಶ್ರೀಮಂತರ ಪಾಲಾಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಅವುಗಳ ಸಮಾನ ಹಂಚಿಕೆಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸರ್ಕಾರವು ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ವಾಪಸು ಪಡೆದರೂ ಸಮುದಾಯದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಅಥವಾ ಸ್ವಯಂ-ಸೇವಕರು ಯೋಜನೆಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲರು. ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಹೊರೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜನರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವು, ಜನರು ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಸಹಭಾಗಿತ್ವವು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ, ಮುಂತೊಡಗುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ನಾಯಕತ್ವದಂತಹ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಮುದಾಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿ, ಬೇರುಮಟ್ಟದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಜನರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯು ಜನತಾ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ, ಸಮವೇದನಶೀಲತೆಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವು ಜನತೆ- ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಅರಿವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಉತ್ತಮ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಸಹಭಾಗಿತ್ವವು ತಾವು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿ, ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ನಾಗರಿಕ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ನೈತಿಕ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಜನರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವು ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ವಿಧಿಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಶಮನಗಳಿಗೆ ಜನರ ವಿಧೇಯತೆ ಹಾಗೂ ಗೌರವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

14.3 ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನವು ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಅಧಿನಿಯಮ 2005 ಹೆಚ್ಚು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಮಾಹಿತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾಯಿದೆಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನಿಗೂ ನೀಡುತ್ತದೆ. ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತ ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಗಳು, ಅವುಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಯಾವ ಹಂತದಲ್ಲಿವೆ ಎಂಬ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ಶಾಸನ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ದಾಖಲೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದುಕಡ್ಡಾಯ ಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ಬೇಕೆನಿಸಿದಾಗ, ಆತನು ನಿಗದಿ ಅರ್ಜಿ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಆ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸಮಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಗೆ ಮುಂದಿನ ಕ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ 30 ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜನತೆಗೆ

ಹೆಚ್ಚು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಜನರ ನಡುವಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನಿರ್ಣಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅರಿವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರು ಜನರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಅನುವುಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು (ಸಹಭಾಗಿತ್ವವನ್ನು) ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ವೈಚಾರಿಕ ಹಾಗೂ ರಚನಾತ್ಮಕ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವುದು. ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ಅಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ.

14.4 ಶಾಸಕಾಂಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯ್ದೆಗಳ ರಚನೆ

ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾನೂನುಗಳ ಹಲವಾರು ಸುಧಾರಿಸಿದ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ನೌಕರರ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳ ಮೂಲಕ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು, ಹೊಸಹೊಸ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕೌಶಲ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಂಶೋಧನಾ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗಾರ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುವುದು ಸಲಹಾ ಯಂತ್ರ ಅಥವಾ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು, ಬಾಹ್ಯ ಒತ್ತಡಗಳಿಂದ ಅಧಿಭಾರ ವರ್ಗವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಉದಾ: ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷ, ಸಚಿವರು, ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗುಂಪುಗಳು. ಸ್ವಂತ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯ ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಬಾರದು. ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರಿಯಿರಲಿ, ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಬಾರದು. ಇದನ್ನು ಅಧೀನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. ಯೋಗ್ಯ ನೇಮಕಾತಿ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತಗಾರರಿರಬೇಕು. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸಮಸ್ಯೆ ನಿವಾರಣಾ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣಾ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಶಕ್ತ ಮಾಡಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಬೇಕು.

14.5 ಒಂಬಡ್ಡಮನ್

ಒಂಬಡ್ಡಮನ್ ಶಾಸಕಾಂಗ, ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗಗಳಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಯ ದಯನಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಗಗಳು ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಈತನನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಸಂಸತ್ ನೇಮಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತಿನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ ಈತನನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು. ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು, ಆಡಳಿತವು ಕಾನೂನು ಬದ್ಧವಾಗಿ ಮತ್ತು ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರದಂತೆ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸರಿಯಾದ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳು ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳ ದುಷ್ಕೃತಗಳಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಜರುಗಿಸುವ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ವಜಾ ಮಾಡಲು ಇಲಾಖಾ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಶೀಘ್ರರಸ್ಸು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಂಬಡ್ಡಮನ್ ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

14.6 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಕ್ರಮಗಳು

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ತಡೆ ಕಾಯ್ದೆ -1947, ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣರ ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ವಿಚಾರಣಾ ಆಯೋಗಗಳ ಕಾಯ್ದೆ -1952, ಕೇಂದ್ರೀಯ ತನಿಖಾ ವಿಭಾಗ 1963, ಕೇಂದ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಾ ಆಯೋಗ 1964, ರಾಜ್ಯ ಜಾಗೃತಾ ಆಯೋಗ 1964, ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಬಡ್ಡಮನ್ ಮಾದರಿಯ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ, ಜಿಲ್ಲಾ ಜಾಗೃತಾ ಆಯೋಗ, ಪ.ಜಾ. ಮತ್ತು ಪ ಪಂ ಗಳಆಯೋಗ, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

14.7 ಸಂತಾನಮ್ ಸಮಿತಿಯ ಬರದಿ ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣೆ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಭೀಕರ ಸ್ವರೂಪ ತಾಳಿದ್ದರಿಂದ ಸಂಸತ್ತು ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಐವರು ಸಮಸದರು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಗೃಹ ಸಚಿವಾಲಯದ ಇಬ್ಬರು ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೆ. ಸಂತಾನಮ್ ರವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ 1962ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಸಂತಾನಮ್ ಕಮಿಟಿ ಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು 1964ರ ಮಾರ್ಚ್ 31ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಶಿಫ್ಟ್ ಹಾಗೂ ಸುಲಭ ವಿಲೇವಾರಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಯಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ತರಲು ಸಮವಿಧಾನವು 311ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸೂಚಿಸಿತು. ಸ್ವಾಯತ್ತ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದೆ. ಖಾಸಗಿ ಉದ್ಯಮಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಹಣಕಾಸಿನ ಸಹಾಯ ಅಥವಾ ವಂತಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಕೂಡದು. ಭಾರತದ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯಿದೆ 1962 ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಪುನರ್ ನೇಮಕವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯಲು ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ನೌಕರರ, ಎಂ.ಪಿ.ಗಳು ತಾವು ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ತಕ್ಷಣವೇ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

14.8 ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮಾಣ

ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಎಲ್ಲಾ ನೌಕರರ ಮೇಲೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ದೆಹಲಿಯು ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸಹ ಇದರ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಿಯು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವಂತೆ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಿಯು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ಅಧಿಭಾರ ಚಲಾಯಿಸಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಚಲಾಯಿಸದೇ ಇದ್ದರೆ ಅಂತಹ ತಕರಾರುಗಳ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಆಡಳಿತ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳಿಂದ ವರದಿಯನ್ನು ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಲು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು. ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿಯನ್ನು ಗೃಹ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಗೃಹ ಇಲಾಖೆಯು ಈ ವರದಿಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವುದು. ಈ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವು ಒಂದು ಸಲಹಾತ್ಮಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ವರದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು, ಬಿಡುವುದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟ ವಿಚಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

14.9 ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಸಲಹೆಗಳು

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಕೆಲವು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಚಿವರು ಎಂ.ಎಲ್.ಎ. ಎಂ.ಎಲ್.ಸಿ. ಗಳಿಗೆ ಆಚಾರ ಸಂಹಿತೆಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಕಟ್ಟು ನಿಟ್ಟಾಗಿ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಷಮವಾಗಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವೇತನ ಹಾಗೂ ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿಸಬೇಕು. ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ಹಾಗೂ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ನೇಮಕ ಹಾಗೂ ಬಡ್ಡಿ ಇರಬೇಕು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಇರದಂತೆ ಕಾನೂನು ರೂಪಿಸಬೇಕು. ರಾಜಕೀಯ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಚುನಾವಣಾ ವೆಚ್ಚದ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಯಂತ್ರಣ ವಿಧಿಸತರಣ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕು. ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವೆಸಗಿದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವಂತೆ ಕಾನೂನು ರೂಪಿಸಬೇಕು. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಎಲ್ಲ ದೂರು ಹಾಗೂ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ಹಾಗೂ ತನಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸುವಂತಾಗಬೇಕು. ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ತನಿಕೆಗಳು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು. ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಥವಾ ಸಚಿವ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅದ್ವೈತನ ವಿರುದ್ಧ ತನಿಕೆ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅವನು ತನ್ನ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿಯಾದರೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ತನ್ನ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದರೆ ತನಿಖೆ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಬಹುದು. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಸಾಬೀತಾದಾಗ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಆಕ್ರಮಣವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಆಸ್ತಿ- ಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಲಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ/ ಲಂಚಕೋರ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಘೋಷೋಗಳನ್ನು ದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಛೇದನಾ ಹಾಕಿಸಬೇಕು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂಬುಡ್ಡಮನ್ ಅಥವಾ ಲೋಕಪಾಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು.

ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

1. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ?

.....

.....

.....

.....

2. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಂತಾನಮ್ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

.....

.....

.....

.....

14.10. ಉಪ ಸಂಹಾರ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಸರ್ಕಾರವೂ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಲಂಚಗುಳಿತನದ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗರೂಕವಾದೆ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರೀಯ ವಿಚಕ್ಷಕದಣ ತನಿಖಾದಳ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣಾ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಯಶಸ್ಸು ಇದರಿಂದ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಲಂಚಗುಳಿತನ ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಇಂದಿನದಲ್ಲ, ಅದು ಹಿಂದಿನಿಮದಲೇ ಬಂದದ್ದು, ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಪ್ರದಾಯ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಅತೀ ಹತ್ತಿರದ ಸಾಮಿಪ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಯಿದೆ ಅಥವಾ ಹಣೆಬರಹ ದೈವ ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಲೇ ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ನಾವು ಇಂದು ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆಯತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹಳೆಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜದಿಂದ ನವ ಸಮಾಜ ಅಂದರೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಯುಗದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಜಾ ಪ್ರಭುತ್ವ ಸಮಾಜವಾದಿ ನಿರ್ಮಾಣವೇ ನಮ್ಮ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಈ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದ ಮೇಲೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತಿಳಿಯಾಗಬಹುದು. ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗದ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಖಚಿತವಾಗಿ ಸುಧಾರಣೆ ಯಾಗುವುದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಬಲ ಸಮಸ್ಯೆ ನಮಗೆ ಕಾಡುವುದೆಂದರೆ, ಪ್ರಬಲವಾದ ಸಂಘಟಿತವಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಕೊರತೆ. ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಇದನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿ ಬರಲು ಬಹಳ ಸಮಯ ಬೇಕು ಆದರೆ, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದು ಅವರು ಜಾಗ ತರಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡುವುದು ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಲೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಆಡಳಿತವನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಲು, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಲು, ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಯ ಹರಣ ಮಾಡಿದೆ ಹಲವು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ಬದಲಾವಣೆಮಾಡಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು.

14.11 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು

- * ಸಿ.ಬಿ.ಐ. - ಕೇಂದ್ರೀಯ ತನಿಖಾ ವಿಭಾಗ
- * ಸಿ.ವಿ.ಸಿ. - ಕೇಂದ್ರೀಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ
- * ಎಸ್.ವಿ.ಸಿ. - ರಾಜ್ಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ
- * ಡಿ.ವಿ.ಒ - ಜಿಲ್ಲಾ ಜಾಗೃತ ಅಧಿಕಾರಿ

14.12 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಆರ್. ಬಿ. ಜೈನ್, ಕಾಂಟೆಂಪರರಿ ಇಷ್ಯೂಸ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
2. ಎಸ್. ಆರ್. ಮಹೇಶ್ವರಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
3. ಅರೋರಾ ಮತ್ತು ಗೋಯಲ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
4. ಎ. ಆರ್. ತ್ಯಾಗಿ, ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
5. ಎನ್. ಹಾಲಪ್ಪ, ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ

14.13 ಪ್ರಗತಿಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

ಪ್ರಶ್ನೆ 1 ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ 14.3

ಪ್ರಶ್ನೆ 2ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ 14.7

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ನಿರ್ಮೂಲನ ಸಾಧನಗಳು- ಲೋಕಪಾಲ್, ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಿ.ಬಿ.ಐ

- 15.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 15.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 15.2 ಕೇಂದ್ರೀಯ ತನಿಕಾ ವಿಭಾಗ
- 15.3 ಲೋಕಪಾಲ್
- 15.4 ಲೋಕಾಯುಕ್ತ
- 15.5 ಉಪ ಸಂಹಾರ
- 15.6 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 15.7 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 15.8 ಪ್ರಗತಿಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

15.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- * ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಲೋಕಪಾಲ್ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- * ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಲೋಕಪಾಲ್ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- * ಸಿ.ಬಿ.ಐನ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.

15.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗಾಗಿದ್ದು ಸರ್ಕಾರಿ ಇಲಾಖೆಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿಯಂತಿದೆ. ಇಲಾಖೆಯ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬ ಕೆಂಪುಪಟ್ಟಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ದೋಷಪೂರಿತ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಕಾನೂನುಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಸಂತಾನಮ್ ಸಮಿತಿಯು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಜಾರಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಛೇರಿಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ತುತ್ತತುದಿಗೇರಿದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ರಾಜಕೀಯ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಎಂ.ಪಿ.ಗಳು, ಶಾಸಕರು, ಸರಪಂಚರು ತಮ್ಮ ಚುನಾವಣಾ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ತಂದು ಅಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನೈತಿಕ ಅದೇಶತನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಜನರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದಾನೆ. ಅವರ ಜೀವನದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಇಂದು ದಿಡೀರನೆ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶಭಕ್ತಿ, ದೇಶಪ್ರೇಮ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ ಇಂದು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದೆ.

15.2 ಕೇಂದ್ರೀಯ ತನಿಖಾ ವಿಭಾಗ

ಸಿ.ಬಿ.ಐ ಇಂದು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಮಂತ್ರಾಲಯದಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕೇಂದ್ರೀಯ ತನಿಖಾ ವಿಭಾಗವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಧಾನ ತನಿಖಾ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೀತಿ-ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಕೇಂದ್ರೀಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಭಾಗಗಳ ದುರ್ನಡತೆ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಹಾಗೂ ಲಂಚ ಪ್ರಕರಣಗಳ ತನಿಖೆ ನಡೆಸುವುದು. ಆರ್ಥಿಕ ನಿಯಮಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆ, ಅಂದರೆ ರಫ್ತು ಮತ್ತು ಆಮದುಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಸುಂಕ, ಕೇಂದ್ರ ಅಬ್ಕಾರಿ, ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ, ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ತನಿಖೆ ನಡೆಸುವುದು. ಸಂಘಟಿತ ಗುಂಪುಗಳು ನಡೆಸುವ ದೃಷ್ಟತ್ಯಗಳ ತನಿಖೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು. ಭ್ರಷ್ಟನಿರೋಧ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸುವುದು.

ರಾಜ್ಯವೊಂದರ ಮನವಿಯ ಮೇರೆಗೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಪ್ರಕರಣದ ತನಿಖೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು. ಅಪರಾಧಗಳ ಅಂಕಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನಿಡುವುದು ಮತ್ತು ಅಪರಾಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಚಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು- ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

15.3 ಲೋಕಪಾಲ್

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಸ್ವಜನಪಕ್ಷಪಾತ, ಅದಕ್ಷತೆ ವಿಳಂಬ, ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿತನ, ಅಧಿಕಾರದ ದುರ್ಬಳಕೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಅಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು ನಾಗರಿಕ, ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿತು. ಲೋಕಪಾಲ್ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಯರುವ ದೂರುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು, ಲೋಕಾಯುಕ್ತ (ಒಂದು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ) ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಬರುವ ದೂರುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಕಾರ ಲೋಕಪಾಲರನ್ನು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಿಸಬೇಕು, ನೇಮಕಾತಿಯ ಮೊದಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು, ಲೋಕಸಭೆಯ ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಿಷ್ಣುಪಾತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಅವರು ನಡೆಸುವ ತನಿಖೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳು ಖಸಗಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಅನೌಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅವರ ನೇಮಕಾತಿಯು ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕು. ಅವರ ಸ್ಥಾನಮಾನವು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಸ್ಥಾನಮಾನಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮನಾಗಿರಬೇಕು. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರ ಚಲಾವಣೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಕಿರುಕುಳ ಅಥವಾ ಸ್ವಜನ ಪಕ್ಷಪಾತದಂತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು ಅವರ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗವು ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಮಾಡುವಂತಿರಬಾರದು. ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯಲು ಅವರು ಗರಿಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಅವರು ಕಾರ್ಯಾಂಗದಿಂದ(ಸರ್ಕಾರದಿಂದ) ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಲಾಭ ಅಥವಾ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಾರದು.

15.4 ಲೋಕಾಯುಕ್ತ

ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದುರುಪಯೋಗ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು 1984 ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದು. ಇದರ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದಸ್ಯರು, ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಯಾವುದೇ ಶಾಸನೀಯ ಸಮಸ್ಯೆ, ನಿಗಮ, ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘದ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗದವರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಉಪ-ಲೋಕಾಯುಕ್ತರನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ನೇಮಕವು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ನೇಮಕ ಮಾಡುವಾಗ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು, ಶಾಸಕಾಂಗದ ಎರಡು ಸದನಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಎರಡು ಸದನಗಳ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ಮುಖಂಡರೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಲೋಕಾಯುಕ್ತರಾಗಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸುಪ್ರಿಮ್ ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ಅಥವಾ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಅವರು ಐದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಗೆ ನೇಮಕವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಅವರು ಹೊಂದಿರಬಾರದು. ದುರ್ನಡತೆ, ಅದಕ್ಷತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಶಾಸಕಾಂಗದ ಎರಡು ಸದನಗಳು 2/3 ರಷ್ಟು ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ನಿರ್ಣಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರನ್ನು

ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತೆಗೆಯಬಹುದು ಲೋಕಾಯುಕ್ತರ ವೇತನ ಮಾಸಿಕ ರೂ.8,500 ಎಂದು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ದುರಾಡಾಳಿತದ ಬಗೆಗಿನ ತಕರಾರುಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳರು. ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಎಸಗಿದ ಅಧಿಕಾರ, ಮಂತ್ರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ದೂರುಗಳನ್ನು ನಾಗರಿಕನು ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು. ಉದ್ದೇಶಪೂರಿತ ಇಲ್ಲವೆ ತಪ್ಪು ಆಪಾದನೆ ಸಲ್ಲಿಸುವವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಇವರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. 1977ರ ಕೇಂದ್ರ ಮಸೂದೆಯು, ಲೋಕಪಾಲರು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ, ಆ ಮಸೂದೆಯ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ನಿರ್ವಹಿಸಬಾಕಾಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ. ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉಪ- ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಲೋಕಪಾಲಕರ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾರದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳು ಇವನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿಚಾರಣೆಯ ನಂತರ, ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ಕ್ರಮಗೊಳ್ಳಲು ವರದಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಸೂಕ್ತಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಆಗ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ವರದಿಯನ್ನು ನೀಡಬಹುದು. ಲ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ, ನಂತರ ಅದನ್ನು ಶಾಸಕಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳು ಏಕರೂಪದ ನಿಯಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ. ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಉಪ-ಲೋಕಾಯುಕ್ತರನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇತರೆ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ಬಿಹಾರ, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕೇವಲ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೊಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಪಂಜಾಬ್ ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸಾ ರಾಜ್ಯಗಳು ಲೋಕಪಾಲಕನೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿವೆ. ಈ ಮಾದರಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಜವಾಬ್ದಾರರು. ಅವರು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ರಾಜ್ಯದ ತನಿಖಾ ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಇಲಾಖೆಗಳಿಂದ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಡತಗಳು, ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಮಾಡಿದ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಕೇವಲ ಸಲಹಾ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆಯೇ ವಿನಹ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ:

1. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಿ.ಬಿ.ಐ ನ ರಚನೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

.....

.....

.....

.....

2. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಲೋಕಪಾಲ್‌ನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ.

15.5. ಉಪ ಸಂಹಾರ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಿ.ಬಿ.ಐ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಲೋಕಪಾಲ್ ಸಂಘಟನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ರಚನೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಅದರ ರಚನ, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಿಮದ ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಲೋಕಪಾಲ್ ಇವುಗಳನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಯುವಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲ ಸಂಘಟನೆಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಜನತೆಯ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಮಟ್ಟ ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ನಿರಕ್ಷರತೆಯ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುಲುಕಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ನಿರಕ್ಷರತೆಯ ಹಾಗೂ ಉದಾಸೀನತೆಯ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಜನರ ಭಯವೇ ಇಲ್ಲದೆ ದುರ್ವರ್ತನೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ.ಲ ಸ್ವತಃ ನಾಗರಿಕರು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಬೇಕು ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕಿಗಾಗಿ ಒತ್ತಾಯಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಬಲವಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಅಕ್ರಮ ಸಂಭಾವನೆ ತಡೆಯುವ ಧೃಢ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು. ಜನರು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘಟಿತರಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧ್ಯ.

15.6 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು

- * ಎ.ಆರ್.ಸಿ. - ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗ
- * ಸಂಸತ್ತು - ಭಾರತೀಯ ಶಾಸಕಾಂಗ
- * ಲೋಕಾಯುಕ್ತ - ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಸಂಘಟನೆ
- * ಲೋಕಪಾಲ್ - ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದ ಸಂಘಟನೆ

15.7 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಆರ್. ಬಿ. ಜೈನ್, ಕಾಂಟಿಂಪರರಿ ಇಷ್ಯೂಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.

2. ಎಸ್. ಆರ್. ಮಹೇಶ್ವರಿ, ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್‌ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
3. ಅರೋರ ಮತ್ತು ಗೋಯಲ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್‌ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
4. ಎ. ಆರ್. ತ್ಯಾಗಿ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್‌ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
5. ಎನ್. ಹಾಲಪ್ಪ, ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ.

15.8 ಪ್ರಗತಿಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

ಪ್ರಶ್ನೆ 1 ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ 15.2

ಪ್ರಶ್ನೆ 2ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ 15.3 ರಿಂದ 15.4

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪಾತ್ರ

- 16.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 16.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 16.2 ಆಡಳಿತ ನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಜನರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ
- 16.3 ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ಧಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ದೇಶನ
- 16.4 ಮಹಿತಿ ಹಕ್ಕಿನ ಬಳಕೆ
- 16.5 ಒತ್ತಡ ಗುಂಪುಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಣ
- 16.6 ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನೆ
- 16.7 ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಡ್‌ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ
- 16.8 ಜಮಾ ಬಂಧಿ ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಣ
- 16.9. ಉಪ ಸಂಹಾರ
- 16.10 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 16.11 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 16.12 ಪ್ರಗತಿಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು.

16.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.
- * ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರನಿರ್ಮೂಲನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ವಿಫಲತೆಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

16.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಪ್ರಮಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ತೃತೀಯ ಜಗತ್ತಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದನ್ನು ಹಲವಾರು ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ತೃತೀಯ ಜಗತ್ತಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲು ಕಾರಣವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಬಡತನ, ಅನಕ್ಷರತೆ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದೊಂದಿಗೆ ಜನತೆಯ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಒಂದು ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಯಾವ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

16.2 ಆಡಳಿತ ನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಜನರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ

ಜನರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ದೈನಂದಿನ ಆಡಳಿತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಎಂದು ಅಭ್ಯಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಜನತೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣವೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಜನತೆಯ ಸಕ್ರಿಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ. ಆಧುನಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾಗಿದ್ದು ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಜನತೆಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನೀತಿ-ನಿಯಮಾವಳಿಗಳ ರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಗಬಹುದಾದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದಾಗಿದೆ.

16.3 ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ಧಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ದೇಶನ

ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ಧಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ದೇಶನ ಇವುಗಳು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಇರುವ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ಧಾರವೆಂದರೆ ಸರ್ಕಾರ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನತೆಯ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ದೇಶನವೆಂದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ

ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನತೆಯೇ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡೂ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನತೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

16.4 ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕಿನ ಬಳಕೆ

ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಎಂದರೆ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಒಂದು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಅಧಿನಿಯಮ 2005ರ ಅನ್ವಯ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಯಿದೆಯನ್ವಯ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಜೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

16.5 ಒತ್ತಡ ಗುಂಪುಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಣ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಂಘಟನೆಗಳು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿವೆ. ಆ ಸಂಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸರ್ಕಾರಿ ಸಂಘಟನೆಗಳಾದರೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಲೋಕಯುಕ್ತ, ಲೋಕ್ಪಾಲ್, ಸಿ.ಬಿ.ಐ. ಇವುಗಳು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಸಂಘಟನೆಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳಾಗಿ ಹಲವಾರು ಒತ್ತಡ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಸಮುದಾಯ ಆಧಾರಿತ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಗಳು, ರೈತರ ಸಂಘಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಯುವಕ ಸಂಘಗಳು, ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಇವುಗಳು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಒತ್ತಡ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ರಚನೆಗೊಂಡದ್ದು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮಕಾರ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜನತೆಯನ್ನು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಉತ್ತಮ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ನೌಕರ ಶಾಹಿಯ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿರಂತರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ತಲೆದೂರಿದಾಗ ಅದನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಪೂರಕವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸಂಬಂಧಿತ ಇಲಾಖೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡವನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

16.6 ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನೆ

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಉದ್ದೇಶ ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಬಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಸಕ್ರಿಯಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂವಿಧಾನದ 73 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ವಯ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್, ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ರಚನೆ ಹಾಗೆಯೇ 74 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ವಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿರುವ ಪಟ್ಟಣ ಪಂಚಾಯತಿ, ಪುರಸಭೆ, ನಗರಸಭೆ ಹಾಗೂ ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಬಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಬಲ್ಲದು.

16.7 ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಡ್‌ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ

ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಡ್ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನೇರ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರತೀಕಗಳೆಂದೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಹಾಗೂ ಫಲಾನುಭವಿಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಡ್ ಸಭೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ನೀತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ವಾರ್ಡ್‌ಸಭೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಗಳ ಕಾರ್ಯ ಕ್ಷಮತೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಹಲವಾರು ಒಶೋಧನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮತೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರಲು ಕಾರಣಗಳೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಜನತೆಯ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನತೆ ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಡ್ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದಾಗ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

16.8 ಜಮಾ ಬಂಧಿ ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಣ

ಭಾರತದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹಣಕಾಸು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜಮಾ ಬಂಧಿಯಂತಹ ರಚನಾತ್ಮಕ ಲೆಕ್ಕ ತಪಾಸಣಾ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಜಮಾ ಬಂಧಿ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚಗಳ ಮೇಲೆ ಜನತೆ ಹೊಂದಿರುವ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕ್ರಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅವುಗಳ ಹಣಕಾಸು ವಹಿವಾಟನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಜನತೆ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಂಡನೆಯಾದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಆಹಣಕಾಸು ವಹಿವಾಟಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಣೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಜಮಾ ಬಂಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

1. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು.

.....

.....

.....

.....

2. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

.....

.....

.....

.....

16.9. ಉಪ ಸಂಹಾರ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಜನತೆಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಪಾತ್ರ ಉತ್ತಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಅನಕ್ಷರತೆಯ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು ಜನತೆಗೆ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಗೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಂತಾಗಬೇಕಾದರೆ ಜನತೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

16.10 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು

ಪ್ರಜಾನಿರ್ದಾರ್: ಕಾನೂನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ನಿರ್ದಾರ

ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ದೇಶನ: ಕಾನೂನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಜನತೆ ನೀಡುವ ನಿರ್ದೇಶನ

ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ : ಗ್ರಾಮದ ಮತದಾರರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಭೆ

ಜಮಾ ಬಂಧಿ : ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಲೆಕ್ಕ ತಪಾಸಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.

16.11 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಆರ್. ಬಿ. ಜೈನ್, ಕಾಂಟಿಂಪರರಿ ಇಷ್ಯೂಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
2. ಎಸ್. ಆರ್. ಮಹೇಶ್ವರಿ, ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
3. ಅರೋರ ಮತ್ತು ಗೋಯಲ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
4. ಎ. ಆರ್. ತ್ಯಾಗಿ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.
5. ಎನ್. ಹಾಲಪ್ಪ, ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ.

16.12 ಪ್ರಗತಿಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

ಪ್ರಶ್ನೆ 1 ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ 16.2

ಪ್ರಶ್ನೆ 2ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ 16.6 ರಿಂದ 16.8

**ಘಟಕ - 17 : ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಹಾಗೂ
ಸಂವಿಧಾನಿಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳು**

ರಚನೆ

- 17.0 ಗುರಿಗಳು
- 17.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 17.2 ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಅರ್ಥ
- 17.3 ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ
- 17.4 ಸಂವಿಧಾನದ 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ
- 17.5 ಸಂವಿಧಾನದ 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ
- 17.6 ಸಾರಾಂಶ
- 17.7 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು
- 17.8 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 17.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

17.0 ಗುರಿಗಳು

- ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು
- ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು
- ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಹಂತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು

17.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಆಧುನಿಕ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದ್ದು ಆಡಳಿತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ 18ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಬಹುತೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಬದಲಿಗೆ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಈ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಚೋಳರ ಅವಧಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಾನೂನಾತ್ಮಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಾತ್ಮಕ ತತ್ವಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳು ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸದಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರಾದ್ಯಂತ ಏಕ ರೂಪದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಜಾರಿಗೊಂಡ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು.

17.2 ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಅರ್ಥ

ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣವೆಂದರೆ ಆಡಳಿತದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಮಾಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಗೂ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವುದನ್ನೇ ಆಡಳಿತದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಂತಹ ವಿಶಾಲವಾದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅನೇಕ ಘಟಕಗಳು ಅಥವಾ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮಂತ್ರಾಲಯಗಳು, ಇಲಾಖೆಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಗಮಗಳು, ಮಂಡಳಿಗಳು, ಆಯೋಗಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಂಪನಿಗಳು ಇತ್ಯದಿ ಸಂಘಟನೆಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಲಾಗಿದ್ದು ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಷಯವಾರು ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖೆಗಳು ಸ್ವಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಯೋಜನೆ, ಹಣಕಾಸು ಹಾಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು

ಹೊಂದಿರುವುದು ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ವಿಷಯವಾರು ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರದೇಶವಾರು ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್, ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್, ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ, ವಾರ್ಡ್ ಸಭೆ ಹೀಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ನೀತಿ ನಿರೂಪಣೆ ಹಾಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನ ಆಡಳಿತ ಅಧಿಕಾರಗಳು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತಗೊಂಡಿವೆ.

17.3 ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನತೆಯಿಂದ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ನಡೆಸುವ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಂದ ನಡೆಯುವ ಆಡಳಿತ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ. ಆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತವು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ತಳಹದಿಯಾಗಿದ್ದು ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ಹಂತದ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಸಂಘಟನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಂತಹ ವಿಶಾಲ ಭೂ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣವು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಅರಿವು ಬೆಳೆಯಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಜನತೆಯ ನಾಯಕತ್ವ ಗುಣಗಳು ಬೆಳೆಯುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣವು ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಷಯವಾರು ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಕೂಡಾ ತಜ್ಞ ಆಡಳಿತ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೊಂದಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

17.4 ಸಂವಿಧಾನದ 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತವಾದ ಚಲನೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 1952ರಲ್ಲಿ ಬಲವಂತರಾಯ್ ಮೆಹತಾರವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ನಂತರ 1977ರಲ್ಲಿ ಅಶೋಕ್ ಮೆಹತಾ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ನಂತರದಲ್ಲಿ 1980ರಲ್ಲಿ ಜಿ.ವಿ.ಲೆ. ರಾವ್ ರವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವಾರು ಅಧ್ಯಯನ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ವರದಿಗಳನ್ವಯ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಡಳಿತದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತರಲಾಗಿದೆ. ಬಲವಂತರಾಯ್ ಮೆಹತಾ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯನ್ವಯ 1993ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ 73ನೇ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಅಧಿನಿಯಮದನ್ವಯ ಮೂರು ಹಂತದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್, ತಾಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ

ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಡ್ ಸಭೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ವಯ ಮೂರು ಹಂತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಶೇ. 15ರಷ್ಟು ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗೆ, ಶೇ. ರಷ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ, ಶೇ. 33ರಷ್ಟು ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ 1/3 ಭಾಗದಷ್ಟು ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂರು ಹಂತದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಆಡಳಿತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ತ್ರಾಯಿ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

17.5 ಸಂವಿಧಾನದ 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ

ಸಂವಿಧಾನದ 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ, ಸಂವಿಧಾನದ 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ವಯ ರಾಷ್ಟ್ರದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳು, ಪುರಸಭೆಗಳು, ಪಟ್ಟಣ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು, ಅಧಿಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶ ಸಮಿತಿಗಳು, ದಂಡು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹಾಗೂ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮಂಡಳಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಇಲ್ಲಾ ಹಂತದ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸಂಬಂಧಿತ ನಗರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಸರಬರಾಜು, ವಿದ್ಯುತ್ ಪೂರೈಕೆ, ನಗರ ನೈರ್ಮಲ್ಯೀಕರಣ, ಶಿಕ್ಷಣ ಸೇವೆಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಕೊಳೆಚಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನೆ, ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳಿಗೆ ತಡೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿರುವ ಈ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸದಸ್ಯರುಗಳು, ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಜನತೆಗೆ ಹೊಣೆಗಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಂವಿಧಾನದ 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಮೇಲೆ ನಮೂದಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಹಂತಗಳ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಶೇ.15 ರಷ್ಟು ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗೆ, ಶೇ.3ರಷ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ, ಶೇ.33ರಷ್ಟು ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ 1/3 ಭಾಗದಷ್ಟು ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ನಗರ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಆಡಳಿತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಮದ ಸ್ತ್ರಾಯಿ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಸಹಕಾರದಿಂದ ನಗರ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ -I

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ.

2. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ

3. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ.

17.6 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತದ ವರೆಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಶಾಸನೀಯ ಸ್ವರೂಪ ದೊರೆತದ್ದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಬಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ 1993ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾದ 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದವು. ಅದರ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನದ 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಕೇವಲ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಯೋಜನೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡಾ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಏಕ ಸ್ವಾಮ್ಯತೆ ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದು ನೌಕರ ಶಾಹಿಗಳ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸಿಲುಕಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ನೈಜವಾದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

17.7 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

1. ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ - ಸ್ಥಳೀಯರಿಂದಲೇ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುವ ಸರ್ಕಾರ
2. ಗ್ರಾಮೀಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ - ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸರ್ಕಾರ
3. ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ - ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸರ್ಕಾರ
4. ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿ - ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷಯವಾರು ಸಮಿತಿ.

17.8 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- | | | |
|-----------------------|---|---|
| 1. ಆರ್.ಬಿ.ಜೈನ್ | : | ಕಾಂಟೆಂಪರರಿ ಇಷ್ಯೂಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 2. ಎಸ್. ಆರ್. ಮಹೇಶ್ವರಿ | : | ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 3. ಅರೋರಾ ಮತ್ತು ಗೋಯಲ್ | : | ಇಂಡಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 4. ಎ.ಆರ್. ತ್ಯಾಗಿ | : | ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್. |
| 5. ಎನ್. ಹಾಲಪ್ಪ | : | ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ |
-

17.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 17.2
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 17.3
3. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 17.4 ಮತ್ತು 17.5

ಘಟಕ - 18 : ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯಿತಿ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ರಚನೆ

- 18.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 18.1 ಪಿರೀಕೆ
- 18.2 ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸ್ವರೂಪ
 - 18.2.1 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ
 - 18.2.2 ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿ
 - 18.2.3 ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ
- 18.3 ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು
- 18.4 ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಹಣಕಾಸು ಅಧಿಕಾರ
- 18.5 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿ
- 18.6 ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ
- 18.7 ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿಸಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ
- 18.8 ಸಾರಾಂಶ
- 18.9 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು
- 18.10 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 18.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

18.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಭಾರತದ ಪಂಚಾಯಿತಿ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಪಂಚಾಯಿತಿ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು
- ಪಂಚಾಯಿತಿ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚಾಯಿತಿ ರಾಜ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1993ನನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು

18.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗಣ ಸಂಘಗಳ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನತೆಯ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಸ್ವಯಂ ಆಡಳಿತ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಚೋಳರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ನಂತರದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಆಡಳಿತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ರಚನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪನ್ ಭಾರತದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಾತ್ಮಕ ತತ್ವಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ 1993ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕ ಮೂರು ಹಂತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಂತೆ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಏಕ ರೂಪದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರಚನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು.

18.2 ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸ್ವರೂಪ

ಭಾರತದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಒಂದಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂರು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್, ತಾಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಕೆಳ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಡ್ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

18.2.1 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ

ಪ್ರತಿ 5,000 ರಿಂದ 7,000 ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಂದರಂತೆ ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮನೆನಾಡು ಹಾಗೂ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಿತಿಯನ್ನು ಕಡಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದು 2,500 ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ 5 ಕಿ.ಮೀ. ಸುತ್ತಳತೆಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ 400 ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಬ್ಬ

ಸದಸ್ಯನನ್ನು ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ 1993ರ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

18.2.2. ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿ

ಮೂರು ಹಂತದ ಪಂಚಾಯಿತಿ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿಯು ಪಟ್ಟಣಪಂಚಾಯಿತಿ ಅಥವಾ ಇತರೆ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದಂತೆ ಉಳಿದ ಇಡೀ ತಾಲೂಕಿನ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಪ್ರತಿ 10,000 ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ತಾಲೂಕಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 1,00,000ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ 11 ಜನ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿಯಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ತಾಲೂಕನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಲೋಕ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು, ರಾಜ್ಯ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು, ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಸದಸ್ಯರು, ವಿಧಾನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು ಹಾಗೂ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಗೆ ಸರದಿ ಪ್ರಕಾರ ತಾಲೂಕಿನ 1/5 ಭಾಗದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ 1993ರ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ ಇತರ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

18.2.3. ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ

ಮೂರು ಹಂತದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮೇಲೆ ಸ್ಥರದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್‌ನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಮೇಲ್‌ಸ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ನೇರ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿಯು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದಂತೆ ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ 40,000 ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು 18ರಿಂದ 30,000ಕ್ಕೆ ಕಡಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಲೋಕ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು, ರಾಜ್ಯ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು, ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಸದಸ್ಯರು, ವಿಧಾನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲಾ ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ 1993ರ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

18.3 ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು

ಪಂಚಾಯಿತಿ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಬಲ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಇದನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ, ಆಯಾಯ ಹಂತಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.

ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಷೆಡ್ಯೂಲ್ 11ರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ತಂದಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಸಹ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿದೆ.

1. ಕೃಷಿ ವಿಸ್ತರಣೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ
2. ಭೂಸಾರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು
3. ಸಣ್ಣ ನೀರಾವರಿ, ಜನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಜಲಾನಯನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
4. ಪಸು ಸಂಗೋಪನೆ, ಹೈನುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೋಳಿ ಸಾಕಣೆ
5. ಮೀನುಗಾರಿಕೆ
6. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ನೆಡುತೋಪು
7. ಕಿರು ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನ
8. ಆಹಾರ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು
9. ಖಾದಿ, ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು
10. ಗ್ರಾಮೀಣ ವಸತಿ
11. ಕುಡಿಯುವ ನೀರು
12. ಸೌದೆ ಮತ್ತು ಮೇವು
13. ರಸ್ತೆಗಳು, ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು, ಹಾಯ್ಡ, ಜನಮಾರ್ಗಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನೆಗಳು
14. ವಿದ್ಯುತ್ ಹಂಚಿಕೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ವಿದ್ಯುತೀಕರಣ
15. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಲ್ಲದ ಇಂಧನ ಮೂಲಗಳು
16. ಬಡತನ ನಿವಾರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು
17. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು
18. ತಾಂತ್ರಿಕ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣ
19. ವಯಸ್ಕರ ಹಾಗೂ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ
20. ಗ್ರಂಥಾಲಯ
21. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು
22. ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ಜಾತ್ರೆ
23. ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರ, ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು
24. ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ

25. ಮಹಿಳೆಯರ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
26. ಅಂಗವಿಕಲರು, ಮಾನಸಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥರ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ
27. ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಪಂಗಡಗಳ ಕಲ್ಯಾಣ
28. ಪಡಿತರ ವಿತರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು
29. ಸಮುದಾಯ ಸ್ವತ್ತುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ

18.4 ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಹಣಕಾಸು ಅಧಿಕಾರ

ಅಧಿಕಾರ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೀಡದೆ, ಹಣಕಾಸು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪಂಚಾಯತ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ಶುಲ್ಕವನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಧನ ನೀಡಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ವಯ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಹಣಕಾಸಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಆಯೋಗವು ರಾಜ್ಯ ಒಟ್ಟು ಆದಾಯವನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಣಕಾಸು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ಈ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜಮಾ ಬಂಧಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದ್ದು ಆಯಾ ವರ್ಷದ ಜಮಾ ಬಂಧಿಯನ್ನು ಆಯಾ ವರ್ಷದ ಮಾರ್ಚ್ 31 ರೊಳಗಾಗಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಜನತೆಯ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸಿ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧಕರ ಮೂಲಕ ಹಣಕಾಸು ತಪಾಸಣೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

18.5 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿ

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳ ಸ್ತರದ ಆಡಳಿತ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯು ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುವ ಪೂರ್ಣಕಾಲಿಕ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಅವನ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ನಿಧಿಗೆ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಆ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯಿಂದ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ನೀಡುವ ವೇತನ ಹಾಗೂ ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಮೂದಿಸಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಯಾವುದೇ ನೌಕರನ ಮೇಲೆ ಶಿಸ್ತು ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ನಿಯೋಜಿಸಬಹುದು. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ಆಡಳಿತದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯದಾಗಿದ್ದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಸಮಗ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಅವನದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

18.6 ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿರುವ ಮೂರು ಸ್ತರದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಪರ್ಕ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿದ್ದು ಇಡೀ ಆಡಳಿತದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿಯು ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ತಾಲೂಕಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯಿಂದ ಆಡಳಿತ ವರದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಅದನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಇವರದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ 4-5 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಪಂಚಾಯತ್ ವಿಸ್ತರಣಾ ಅಧಿಕಾರಿಯಿದ್ದು, ಸಂಬಂಧಿತ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು ಅವನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

18.7 ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ

ಮೂರು ಹಂತದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ ಸ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕನಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಯ ದರ್ಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಆಡಳಿತದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರದೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಧೀನ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೂಡ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವರಿಗೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾಧಿಕಾರಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಹಣಕಾಸು ಅಧಿಕಾರಿ ಹಾಗೂ ವಿಭಾಗೀಯ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಎಲಾಖೆಗಳ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ -I

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

3. ವಿವಿಧ ಸ್ತರದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ.

18.8 ಸಾರಾಂಶ

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತದವರೆಗೆ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಅಧಿಕಾರ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ 1993ರಲ್ಲಿ ತರಲಾದ 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದವು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕಾರ್ಯಚರಣೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಅವುಗಳ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿರುವ ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಡ್ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ನಿರಾಶಾದಾಯಕವಾಗಿದ್ದು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಉದ್ದೇಶ ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

18.9 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | |
|---------------|--|
| 1. ಸಿ.ಇ.ಓ | - ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿ |
| 2. ಇ.ಓ | - ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿ |
| 3. ಪಿ.ಇ.ಓ | - ಪಂಚಾಯತ್ ವಿಸ್ತರಣ ಅಧಿಕಾರಿ |
| 4. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ | - ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿ |

18.10 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- | | | |
|-----------------------|---|---|
| 1. ಆರ್.ಬಿ.ಜೈನ್ | : | ಕಾಂಟೆಂಪರರಿ ಇಷ್ಯೂಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 2. ಎಸ್. ಆರ್. ಮಹೇಶ್ವರಿ | : | ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 3. ಅರೋರಾ ಮತ್ತು ಗೋಯಲ್ | : | ಇಂಡಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 4. ಎ.ಆರ್. ತ್ಯಾಗಿ | : | ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್. |
| 5. ಎನ್. ಹಾಲಪ್ಪ | : | ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ |
-

18.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 18.2
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 18.3
3. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 18.5 ರಿಂದ 18.7

ಘಟಕ - 19 : ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರಾಡಳಿತ

ರಚನೆ

- 19.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 19.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 19.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು
- 19.3 ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆ
- 19.4 ನಗರ ಸಭೆ ಮತ್ತು ಪುರ ಸಭೆ
- 19.5 ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅದಾಯದ ಮೂಲಗಳು
- 19.6 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ವಯ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು
- 19.7 ಸಾರಾಂಶ
- 19.8 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು
- 19.9 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 19.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

19.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರಾಡಳಿತದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು
- ನಗರ ಸಭೆ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು
- ಪುರಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು
- ಸಂವಿಧಾನದ 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದು

19.1 ಪೀಠಿಕೆ

ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ, ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ವೆಂಬ ಮೂರು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯವೊಂದನ್ನು ವಿಭಾಗ ಜಿಲ್ಲೆ, ಉಪವಿಭಾಗ, ತಾಲ್ಲೂಕು, ಹೋಬಳಿ, ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾರವು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದು ಅಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೆಂದು ಎರಡು ರೀತಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತವನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಭಾರತದ್ಯಾಂತ ಏಕರೂಪದ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೆಂದರೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆ ನಗರದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯಪ್ತಿಯು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಯನ್ನು 1687ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ನಂತರ 1726ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತಾ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದವು. ಲಾರ್ಡ್‌ರಿಪ್ಪನ್ ಅವರನ್ನು ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪಿತಾಮಹನೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

19.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಪ್ರಕಾರ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಆರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ

- ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳು
- ನಗರ ಸಭೆಗಳು / ಪುರಸಭೆಗಳು
- ಪಟ್ಟಣ ಪುರಸಭೆಗಳು
- ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

19.3 ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿ, ಮುಂಬಯಿ, ಚನೈ ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತದಂತಹ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದು, ಯಾವುದೇ ನಗರದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 3ರಿಂದ 5 ಲಕ್ಷ ಮಿತಿಯನ್ನು ದಾಟಿದಂತಹ ಬೆಂಗಳೂರು, ಹೈದರಾಬಾದ್, ಮೈಸೂರಿನಂತಹ ನಗರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಗರ ಪಾಲಿಕೆ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ, ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸದಸ್ಯ, ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಯ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪಾಲಿಕೆಯ ಆಯುಕ್ತರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳೆಂದರೆ,

- ಶುದ್ಧ ಕುಡಿಯುವ ನೀರನ್ನು ನಗರದ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಪೂರೈಸುವುದು.
- ನೀರಾವರಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆ.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಸ್ತೆ, ಸೇತುವೆಗಳು, ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳು, ಚರಂಡಿ, ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ
- ವಿದ್ಯುತ್ ಪೂರೈಕೆ
- ರಸ್ತೆ ಸಾರಿಗೆ ಸೇವೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ
- ನಗರ ನಿರ್ಮಲೀಕರಣ
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೀದಿದೀಪ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವುದು.
- ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು
- ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳ ನೋಂದಣೀಕರಣ ಮತ್ತು ಶವಗಳನ್ನು ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡುವುದು.
- ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಸುವುದು
- ಅಗ್ನಿಶಾಮಕ ದಳದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದು
- ತಿಂಡಿ, ತೀರ್ಥ, ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು
- ಅಪಾಯಕಾರಿ ಮತ್ತು ಅಸಹ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು
- ಕೊಳಚೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು
- ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಮುನ್‌ಚಾಚುಗಳನ್ನು ಅಪಾಯಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು
- ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ಅಧಿಕೃತ ಅಜ್ಜೆಯ ಮೂಲಕ ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗೆ ವಹಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳನ್ನು ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳನ್ನು ತಂಗುದಾಣಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಾನವನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಈಜುಕೊಳ ಹಾಗೂ ಸ್ನಾನಗೃಹಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ
- ರಸ್ತೆಗಳ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದು
- ತಂಗುದಾಣ, ಬಡವರಿಗಾಗಿ ಮನೆಗಳು, ಮತಿವಿಕಲರಿಗೆ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳು, ಕಿವುಡ ಮತ್ತು ಮೂಖ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮನೆಗಳು, ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗಾಗಿ ಮಾದರಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.
- ಗರ್ಭಿಣಿಯರ ಮತ್ತು ಶಿಶುಕಲ್ಯಾಣ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸುವುದು
- ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುವುದು.
- ಗೃಹಗಳ ಮತ್ತು ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸುವುದು
- ವಸ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

19.4 ನಗರ ಸಭೆ ಮತ್ತು ಪುರ ಸಭೆ

ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳ ನಂತರದ ಹಂತವಾಗಿ ನಗರ ಸಭೆ ಮತ್ತು ಪುರಸಭೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 50 ಸಾವಿರದಿಂದ 3 ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ನಗರ ಸಭೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ 20 ರಿಂದ 50 ಸಾವಿರದವರೆಗಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪುರ ಸಭೆ ಎಂದು ಸರ್ಕಾರ ಘೋಷಿಸಬಹುದು. ಪುರಸಭೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುನ್ಸಿಪಾಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದ್ದು, ಕನಿಷ್ಠ 23 ರಿಂದ ಗರಿಷ್ಠ 35 ಜನ ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನಗರ ಸಭೆ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ, ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸದಸ್ಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಗರ ಸಭೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಗರ ಸಭೆಯ ಅಯುಕ್ತರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ನಗರ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳೆಂದರೆ.

- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಸ್ತೆಗಳು, ಚರಂಡಿಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ, ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ದೀಪ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದು.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಸ್ತೆಗಳ, ಸ್ಥಳಗಳ ಮತ್ತು ಒಳಚರಂಡಿಗಳ ನಿರ್ಮಲೀಕರಣ
- ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳ ನೋಂದಣಿ ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳನ್ನಿಡುವುದು.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ
- ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಸರಬರಾಜು
- ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳ ಮತ್ತು ಔಷಧಾಲಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಚುಚ್ಚು ಮದ್ದು ಹಾಕಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದು

- ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಡುವುದು, ಮನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು
- ಕಸಾಯಿ, ಶೌಚಾಲಯ, ಮೂತ್ರಾಲಯ ಕಟ್ಟಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ.

19.5 ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆದಾಯದ ಮೂಲಗಳು

ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದು ಆದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗೆ ಹಲವಾರು ಮೂಲಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ

- ಆಸ್ತಿ ತೆರಿಗೆ
- ವಾಹನಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ
- ಮನೋರಂಜನಾ ತೆರಿಗೆ
- ಜಾಹೀರಾತು ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ
- ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ
- ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಅನುಧಾನಗಳು
- ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಸಾಲಗಳು
- ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಪಡೆಯುವ ದೇಣಿಗೆಗಳು
- ಕಟ್ಟಡದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ
- ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ತೆರಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆದಾಯದ ಮೂಲಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

19.6 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ವಯ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ

- ಪಟ್ಟಣ ಯೋಜನೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳ ಯೋಜನೆ
- ಭೂಉಪಯೋಗದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ
- ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ
- ರಸ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ಸೇತುವೆಗಳು
- ಗೃಹಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ನೀರು ಸರಬರಾಜು
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ವ್ಯರ್ಥ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ

- ಅಗ್ನಿಶಾಮಕ ಸೇವೆಗಳು
- ನಗರ ವನ ನಿರ್ಮಾಣ, ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಜೀವ ಪರಿಸರ ಅಂಶಗಳ ಸಂವರ್ಧನ.
- ಅಂಗವಿಕಲರು ಮತ್ತು ಮನೋವಿಕಲರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಮಾಜನ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು.
- ಕೊಳೆಚೆ ಪ್ರದೇಶ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸುಧಾರಣೆ
- ನಗರ ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನ
- ಉದ್ಯಾನವನಗಳು, ತೋಟಗಳು, ಆಟದ ಮೈದಾನಗಳಂಥ ನಗರ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು.
- ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನಾ ವಿಷಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ
- ಹೆಣ ಹೂಳುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ಮಶಾನಗಳು ; ಶವದಹನ, ಸುಡುಗಾಡು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ ಚಿತಾಗಾರಗಳು
- ದನದ ದೊಡ್ಡಿಗಳು ; ಪ್ರಾಣಿಹಿಂದಾ ಪ್ರತಿಬಂಧ
- ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳ ನೋಂದಣಿಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಜನನ ಮರಣ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು
- ಬೀದಿ ದೀಪಗಳು, ವಾಹನ ನಿಲುಗಡೆ ಸ್ಥಳಗಳು, ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿಗೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ -I

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರಸಭೆಗಳ ಆದಾಯದ ಮೂಲಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ

2. 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಪ್ರಕಾರ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ

19.7 ಸಾರಾಂಶ

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಿಂದ ಅಂದರೆ ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮೆಹಂಜಾದಾರು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಆಡಳಿತ ಇದ್ದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಾಸನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಹಾತು ಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಜ ನಿರ್ದೇಶಾತ್ಮಕ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟು ನಿಟ್ಟಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ 1993ರಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕ ಏಕರೂಪದ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿರುವ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ತತ್ವಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಆದರೆ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡುವ ಕಾನೂನುಗಳಿನ್ವಯ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ರಚನೆ, ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬದಲಾದಣೆಯನ್ನು ತರುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು.

19.8 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | |
|-----------------|----------------|
| 1. ಮುನ್ಸಿಪಾಲಿಟಿ | - ಪುರಸಭೆ |
| 2. ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ | - ನಗರ ಸಭೆ |
| 3. ಆಡಿಟ್ | - ಲೆಕ್ಕ ತಪಾಸಣೆ |
| 4. ಕಮಿಷನರ್ | - ಆಯುಕ್ತರು |

19.9 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- | | |
|-----------------------|---|
| 1. ಆರ್.ಬಿ.ಜೈನ್ | : ಕಾಂಟೆಂಪರರಿ ಇಷ್ಯೂಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 2. ಎಸ್. ಆರ್. ಮಹೇಶ್ವರಿ | : ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 3. ಅರೋರಾ ಮತ್ತು ಗೋಯಲ್ | : ಇಂಡಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 4. ಎ.ಆರ್. ತ್ಯಾಗಿ | : ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್. |
| 5. ಎನ್. ಹಾಲಪ್ಪ | : ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ |

19.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 19.5
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 19.6

ಘಟಕ - 20 : ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತ

ರಚನೆ

- 20.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 20.1 ಪಿರೀಕೆ
- 20.2 ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ
- 20.3 ಜಿಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರ
- 20.4 ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳು
- 20.5 ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತರೆ ಇಲಾಖಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು
- 20.6 ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತದ ಅಧೀನ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳು
- 20.7 ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು
- 20.8 ಸಾರಾಂಶ
- 20.9 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು
- 20.10 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 20.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

20.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ವಿವಿಧ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

20.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮನುಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ಮೌರ್ಯರು ಮತ್ತು ಗುಪ್ತರು ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ನಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊಘಲರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸಂಘಟಿಸಲಾಗಿದ್ದು ನಂತರ ಬಂದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಒಂದು ಆಡಳಿತ ಘಟಕವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

20.2 ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸ್ವರೂಪ

ಇಂದಿನ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತದ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಪಾತ್ರ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಮುಖವೆನಿಸಿದೆ. ಭಾರತ ವಿಶಾಲವಾದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕೇವಲ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಗಳ ತಯಾರಿ, ವರದಿ ತಯಾರಿಕೆ, ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಣಯಗಳ ರೂಪಿಸುವಿಕೆ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ಇವುಗಳು ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಮೂಲಕವೇ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಇಲಾಖೆಯ ಆಡಳಿತದ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರದೆ ಇಡೀ ಸಮಗ್ರ ಇಲಾಖೆಗಳ ಆಡಳಿತದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮತ್ತು ವರದಿ ನೀಡಿಕೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರದೇ ಕಾನೂನು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ್ದಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಮೂಲಭೂತ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಆದಾಯದ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಭೂ ಆಡಳಿತದ ನಿರ್ವಹಣೆ, ದಾಖಲಾತಿಗಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಮಿತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಇಂದಿನ ಆಡಳಿತದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಆಡಳಿತ ಘಟಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

20.3 ಜಿಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿ

ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತದ ನಂತರದ ಆಡಳಿತ ಘಟಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಘಟಕದ ಆಡಳಿತದ

ಆಡಳಿತದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅವನನ್ನು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಅಥವಾ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮೀಷನರ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಯ ದರ್ಜೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಮಗ್ರ ಆಡಳಿತದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಕೆಳಗೆ ಪೋಲೀಸ್, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಕೃಷಿ, ಶಿಕ್ಷಣ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ, ವಿದ್ಯುತ್ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಭಿನ್ನ ಇಲಾಖೆಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಆ ಎಲ್ಲಾ ಇಲಾಖೆಗಳ ಅಂತಿಮ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವರುಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

20.4 ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳು

ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಅವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಇಲಾಖೆಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತ, ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಪಾಲನೆ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. 1860ರ ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿನಿಯಮದನ್ವಯ ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯದಾಗಿದ್ದು ಅವನು ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವಿಕೋಪಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯದೇ ಆಗಿದ್ದು, ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

- ರಾಷ್ಟ್ರದ ಲೋಕ ಸಭೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಸಭೆ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುವುದು.
- ಪ್ರತಿ 10 ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಜನಗಣತಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದು
- ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ವೃದ್ಧರು, ವಿಧವೆಯರಿಗೆ ಮಾಸಿತ ವೇತನ ನೀಡಿವುದು
- ನಿವೇಶನ ರಹಿತರು ಮತ್ತು ವಸತಿ ರಹಿತರಿಗೆ ವಸತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು
- ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು
- ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಾಗೂ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು
- ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸುವುದು.
- ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉಳಿತಾಯ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾ ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು.

- ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನೆ, ಯೋಜನೆಗಳ ರೂಪಿಸುವಿಕೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ
- ಸರ್ಕಾರಿ ಸ್ವತ್ತುಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತ ವಿಲೇವಾರಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ
- ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ, ಮಹಿಳೆಯರು ಹಾಗೂ ಅಂಗವಿಕಲರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ.
- ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧೀನ ನೌಕರರಿಗೆ ತರಬೇತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ
- ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಎಲ್ಲಾ ಇಲಾಖೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ
- ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಅಧೀನ ನೌಕರರುಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ವರ್ಗಾವಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ.

20.5 ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತರೆ ಇಲಾಖಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖೆಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮುಖ್ಯ ಇಲಾಖಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವರುಗಳೆಂದರೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು, ಜಿಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧೀಕ್ಷಕರು, ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಭಿಯಂತರರು, ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಪೂರೈಕೆ ಅಧಿಕಾರಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಸಮಾಜಕಲ್ಯಾಣ ಅಧಿಕಾರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಇಲಾಖಾ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸಂಬಂಧಿತ ಇಲಾಖೆಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರುಗಳಾಗಿದ್ದು, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ನಿರ್ದೇಶನದೊಂದಿಗೆ ಸಹಕಾರಯುತವಾದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ.

20.6 ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತದ ಅಧೀನ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳು

ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತ ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅದರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಉಪ ವಿಭಾಗಗಳಿ, ತಾಲೂಕು ಆಡಳಿತ, ಹೋಬಳಿ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮ ಆಡಳಿತಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಭಾಗೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ ಆಯುಕ್ತರುಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಾಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಹಶೀಲ್ದಾರರನ್ನು ಹೋಬಳಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಸೇವಕರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇವರುಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದವರ ಜೊತೆಗೆ ವಿಭಾಗೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ತಾಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಆ ಇಲಾಖಾ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರುಗಳು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಆಯಾ ಇಲಾಖೆಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವರು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಹೊಣೆಗಾರರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ.

20.7 ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು

ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಕ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು ಕೆಲವೊಂದು ಸಲಹೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

- ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತವನ್ನು ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಭಾಗಶಃವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬೇಕಾಗಿ ಸಲಹೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

- ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತವನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಮತ್ತೊಂದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬೇಕು.
- ಜಿಲ್ಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಕ್ರಿಯಗೊಳಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಸಮಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಮೂಲಕ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರಯುತವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಬೇಕು.
- ಇಂದಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರಮುಖರು ಭೇಟಿ ನೀಡಿದಾಗ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಮುದ್ದಾಗಿ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಅನವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಜಿಲ್ಲಾದ್ಯಂತ ಪ್ರವಾಸಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ತಪಾಸಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು.
- ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಜೊತೆಗೆ ತಾಲೂಕು ಆಡಳಿತ ನೇರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಈಗಿನ ಪದ್ಧತಿಯಾದ ವಿಭಾಗೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದು.
- ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಜಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಭೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗೊಂದಲಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅದರ ವರದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಆಡಳಿತ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸೂಕ್ತ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ಎಂಬ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು ನೀಡಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ -I

ಸೂಚನೆ : 1. ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ.

2. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಾದರಿ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

1. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

20.8 ಸಾರಾಂಶ

ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಕ್ರಿಯಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದ್ದು ಅವನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಜಿಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಉತ್ತಮ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪಕ್ಷಾಧಾರಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಆಡಳಿತವೂ ಕೂಡಾ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದ್ದು ಅನಗತ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 1993ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿರುವ ಸಂವಿಧಾನದ 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ವಯ ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದ್ದು ಆಡಳಿತದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಹಂತದಲ್ಲಿ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

20.9 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

- | | |
|-----------------------|---|
| 1. ಡಿ.ಸಿ | - ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ |
| 2. ಎಸ್.ಪಿ | - ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಆಫ್ ಪೊಲೀಸ್ |
| 3. ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿ | - ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ತಾಲೂಕುಗಳ ನಡುವಿನ ಹಂತದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿ |
| 4. ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ | - ಆಡಳಿತದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚುವುದು. |

20.10 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

- | | |
|-----------------------|---|
| 1. ಆರ್.ಬಿ.ಜೈನ್ | : ಕಾಂಟೆಂಪರರಿ ಇಷ್ಯೂಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 2. ಎಸ್. ಆರ್. ಮಹೇಶ್ವರಿ | : ಇಂಡಿಯನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 3. ಅರೋರಾ ಮತ್ತು ಗೋಯಲ್ | : ಇಂಡಿಯನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ |
| 4. ಎ.ಆರ್. ತ್ಯಾಗಿ | : ಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್. |
| 5. ಎನ್. ಹಾಲಪ್ಪ | : ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ |

20.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 20.2
2. ನೋಡಿ ವಿಭಾಗ 20.3 ಮತ್ತು 20.4

ಘಟಕ -21: ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ - ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

ರಚನೆ

- 21.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 21.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 21.2 ಯೋಜನೆಯ ಅರ್ಥ
- 21.3 ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯ ಉದ್ದೇಶ
- 21.4 ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯ ವಿಧಗಳು
- 21.5 ಯೋಜನೆಯ ಮಹತ್ವ
- 21.6 ಸಾರಾಂಶ
- 21.7 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 21.8 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 21.9 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

21.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಯೋಜನೆಯ ವಿಧಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.

21.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಉದ್ದೇಶಿತ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ನಡೆಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಯೋಜನೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಯೋಜನೆಯು ಎಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪ್ರಥಮ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿದೆ. ಸೀಮಿತ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಿಂದ ಸೀಮಿತ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಗರಿಷ್ಠ ಕಾರ್ಯಸಾಧಿಸಲು ಯೋಜನೆಗಳು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಮಾಡಲಿರುವ ಕಾರ್ಯದ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಸಿದ್ಧತೆಯೇ ಯೋಜನೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುರಿಗಳ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಯೋಜನೆ, 21ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಯೋಜನೆ ಇಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಟೆರಿ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಜನೆ ಭದ್ರ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಶೀಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಸರ್ಕಾರವು ಹಲವಾರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

21.2 ಯೋಜನೆಯ ಅರ್ಥ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ, ನಿರಂತರ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಪರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದೇ ಯೋಜನೆ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಿದ್ಧತೆಯೇ ಯೋಜನೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಯೋಜನೆ, ದಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಮಿತವ್ಯಯದಿಂದ ಗುರಿಗಳ ಸಾಧನೆಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಅವಶ್ಯಕ. ಇದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ಗುರುತರವಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೂ ಅಗಿದೆ. ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಜನರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಶೀಘ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವುದೇ ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು, ಉದ್ದೇಶಗಳ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕ್ರಿಯಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದು. ಇವು ಯೋಜನೆಯ ವಿವೇಕ ಯುಕ್ತ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಸಂಯೋಜಿತ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

21.3 ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಉದ್ದೇಶ

ಆಧುನಿಕ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಕೇವಲ ಪೋಲೀಸ್ ಸರ್ಕಾರಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಅವು ಜನತೆಯ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಾಂತತೆ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಇವೆರಡೂ ಆಧುನಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಡತನ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸರ್ಕಾರವು ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜನತೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಭಾರತವು ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳೆಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೈಗಾರಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರ ಸಲುವಾಗಿ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಭಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು, ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಆರ್ಥಿಕ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಾನವಾಗಿ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವಂತೆ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಬಡತನ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇದ್ದು, ಜನತೆಯ ಬಹುಭಾಗದ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವು ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ಅರೆ ಉದ್ಯೋಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದಾಯ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಯ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಅಸಮಾನತೆಗಳಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ, ಜನತೆಯ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಾದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸದೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮಟ್ಟ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ, ಒಕ್ಕಲುತನ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಾದಾಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೇ ಯೋಜನೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

21.5 ಯೋಜನೆಯ ಮಹತ್ವ

ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಯು ಕಷ್ಟಕರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದು ಇದು ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಜಟಿಲ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ದೀರ್ಘಾವಧಿ ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಭೌತಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯೀಕರಣದ ಮೂಲಕ ಜೀವನ ಮಟ್ಟ ಸುಧಾರಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣ ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇದಾಗಿದೆ. ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುರಿ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಜೀವನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಾಗಿ ಪರಿಸರ ಸುಧಾರಿಸುವ ಅಂತಿಮ ಧ್ಯೇಯ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲು ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಜಾಣ್ಮೆ ಹಾಗೂ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ತರುವುದಾಗಿದೆ. ಯೋಜನೆಯು ಒಂದು ವಿಧಾನ ಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ನೀತಿ ನಿರೂಪಣೆ ಹಾಗೂ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸೇತುವೆಯಾಗಿದೆ.

ಅಭಿವೃದ್ಧಿಶೀಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಗಳು ದೇಶದ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಜೊತೆ ಆರ್ಥಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಡ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕಾರಣ ಇರುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಾಗೂ ಶೀಘ್ರ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲಭ್ಯವಿರುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ,

ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಪವ್ಯಯವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇವಕ್ಕೆ ತರ್ಕಸಮ್ಮತ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದಂತಹ ದೀರ್ಘಾವಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವೆಚ್ಚಗಳ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಂಡವಾಳ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ವಿನ್ಯಾಸ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಶೀಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಅಂಗೀಕೃತ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸರಕಾರೀ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಭವಿಷ್ಯದ ಮುನ್ನೋಟ ಹೊಂದಿವೆ. ದೂರಗಾಮಿ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ವಲಯಗಳ ಸಂಭವನೀಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆದ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಲುವಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಲಭ್ಯವಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ನಂತರ ಕೇಂದ್ರ ಯೋಜನಾ ಕಚೇರಿಯು ವಿಭಿನ್ನ ಸರಕಾರೀ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯತೆ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಗುರಿಯು ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಯೋಜನೆಯು ಕ್ಷುಲ್ಲಕವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವಾಗಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇದರ ಉದ್ದೇಶವೂ ಯೋಜನೆಯ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು ಸಂಭವಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಮೌಲ್ಯದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಬದಲಾವಣೆಯು ಆಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ವೇಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣ ಯೋಜನೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಬೇಕಾದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಈಗಲೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಈ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಯಾವ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಈಗಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಯೋಜನೆಯು ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯಗಳು ತಮ್ಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಾಮೂಹಿಕ ಗುರಿಗಳ ಸಾಧನೆಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ಜನತೆ, ಉದ್ದಿಮೆ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ತಂದು ಆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುವಂತಹ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಸಮನ್ವಯ ಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ಮಿಳಿತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

1. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

.....

.....

.....

.....

2. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯ ವಿಧಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

.....

.....

.....

.....

21.7 ಸಾರಾಂಶ

ಯೋಜನೆಯ ತಯಾರಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಆಧುನಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು, ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಆರ್ಥಿಕ ಒಲವು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಾನವಾಗಿ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರದ ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೀತಿಯ ಕೇಂದ್ರ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನೆಯ ತತ್ವವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಭಾರತವು ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಯಾಣದ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭೌತಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸ್ವಾಮಿತ್ವ ಹಾಗೂ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಹಿತವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಂಚುವುದು ಮತ್ತು ಅರ್ಥ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ಸಂಪತ್ತಿನ ಹಾಗೂ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಸಾಧನಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅಹಿತವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ಅಪವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ. ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾನೂನನ್ನು ಪಾಸುಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಸಮಗ್ರ ದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನೆಗೆ ಶಾಸನ ಸಮ್ಮತ ಆಧಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

21.7 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು

ಮೋಲೀಸ್ ರಾಜ್ಯ	:	ಜನತೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.
ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯ	:	ಜನತೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಮೂಲಭೂತ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು.
ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಆಡಳಿತ	:	ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಆಡಳಿತ
ತೃತೀಯ ಜಗತ್ತು	:	ಹಿಂದುಳಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಗುಂಪು

21.8 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B. Jain	:	Contemporary Issue in Indian Administration
R.K. Arora Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ.ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು
ಡಾ: ಟಿ.ಡಿ. ದೇವೇಗೌಡ	:	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ

21.9 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 21.2 ಮತ್ತು 21.3

ಪ್ರಶ್ನೆ 2ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 21.4 ಮತ್ತು 21.5

ಘಟಕ -22 : ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ರಚನೆ -
ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪಾತ್ರ

ರಚನೆ

- 22.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 22.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 22.2 ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ರಚನೆ
- 22.3 ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ
- 22.4 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಮಂಡಳಿ
- 22.5 ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ
- 22.6 ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ
- 22.7 ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು
- 22.8 ಸಾರಾಂಶ
- 22.9 ಮುಖ್ಯಪದಗಳು
- 22.10 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 22.11 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

22.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

22.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುವಂತೆ 18950ರ 15ನೇ ಮಾರ್ಚ್‌ರಂದು ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳವು ಈ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಚ್ 28, 1950ರಂದು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತ, ನಿರಂತರ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಪರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದೇ ಯೋಜನೆ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಿದ್ಧತೆಯೇ ಯೋಜನೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಯೋಜನೆ, ದಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಮಿತವ್ಯಯದಿಂದ ಗುರಿಗಳ ಸಾಧನೆಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಅವಶ್ಯಕ. ಇದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ಗುರುತರವಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಜನರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಶೀಘ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವುದೇ ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು, ಉದ್ದೇಶಗಳ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕ್ರಿಯಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದು. ಇವು ಯೋಜನೆಯ ವಿವೇಕ ಯುಕ್ತ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಸಂಯೋಜಿತ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

22.2 ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ರಚನೆ

ಈ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ 8 ಜನ ಸದಸ್ಯರಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯವರು ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಪೂರ್ಣಾವಧಿ ಸದಸ್ಯರಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಸೇರಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರೇ ಯೋಜನಾ ಮಂತ್ರಿಯು ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಣಕಾಸು ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಯೋಜನಾ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಉಪಸಚಿವರು ಮತ್ತು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಸಹಾಯಕೊಡುವರು. ಯೋಜನಾ ಮಂತ್ರಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಯೋಜನೆಗಳ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಸಚಿವ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದೇ ಆಯೋಗದ ಅಧಿಕಾರ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಧೀನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಈತನಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಚೇರಿಯು ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. 1. ಯೋಜನಾ ಸಲಹಾಗಾರರು 2. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಚಿವಾಲಯ 3. ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಭಾಗ

ಯೋಜನಾ ಸಲಹೆಗಾರರು ಭಾರತದ ಸರ್ಕಾರದ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ದರ್ಜೆಯವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಆಯೋಗದ ಪ್ರಗತಿ ಹಾಗೂ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವರು.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಚಿವಾಲಯವು ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಶಾಖೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅ) ಯೋಜನಾ ಸಮನ್ವಯ ಆ) ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮನ್ವಯ ಆಡಳಿತ ಇ) ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಕ್ರಮಾನುಸರಣಿ ವಿಭಾಗ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಚಿವಾಲಯವು ಆಡಳಿತ ಇಲಾಖೆ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಗುಮಾಸ್ತರು ಹಾಗೂ ಸಚಿವಾಲಯದ ಸೇವಾ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯದವರು ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಕಚೇರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು. ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಭಾಗವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಶಾಖೆಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದೊಂದು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ವಿಭಾಗವೂ ಹೌದು. ಈ ವಿಭಾಗದ ಗಾತ್ರವು ಏಕರೀತಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸಂಶೋಧನಾ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನೇ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದು. ಇನ್ ಚಾರ್ಜ್ ನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಡಿಮೆ ಸೇವಾ ಹಿರಿತನವುಳ್ಳ ಅಧಿಕಾರಿಯು ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಹಾಯಕ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಶೋಧನಾ ಘಟಕವೂ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಇನ್ವೆಸ್ಟಿಗೇಟರ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳು. ಇಂಥ ಸಂಶೋಧನಾ ಘಟಕಗಳು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 20 ಘಟಕಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಭಾಗದ ಹಿರಿಯ ಸ್ಥಾನಗಳು ಪಠ್ಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತಿ ಹೊಂದಿದವರಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಭಾಗಗಳು ವಿವಿಧ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೊಳಪಡಿಸುವವು ಮತ್ತು ಆಯೋಗದ ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯನೀತಿಗಳ ರಚನೆಗೆ ಒಂದು ರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಕೂಲಂಕುಶ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ರಚನೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವರದಿ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆ, ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವುದು, ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯದಿವದ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ಈ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಪ್ರಸಕ್ತ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಬಲಾಬಲವು ಸುಮಾರು: 12 ಜನ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು, 160 ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಕಿರಿಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬಹುಪಾಲು ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಭೌತಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಕೃಷಿ ಪರಿಣಿತರು, ಪಿಸಿಷಿಯನ್, ಇಂಜಿನಿಯರ್, ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ.

22.3 ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಆಸ್ತಿತ್ವವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರೆ ರಾಜ್ಯ ಯೋಜನಾ ಇಲಾಖೆಯೊಂದಿದೆ. ಇದು ನೇರವಾಗಿ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯ ಇಲಾಖೆಗಳು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವುದು. ಯೋಜನಾ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಯೋಜನೆಯು ಮೊದಲು ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಅದನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿ ಅಥವಾ ಯೋಜನಾ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದಿರುವುದು. ಈ ಸಮಿತಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಯೇತರ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ನಂತರ ಅದನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲಾಗುವುದು.

ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗ ನೀಡಿದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದು. ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರದ ನಿಯಮವನ್ನೇ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಆಯೋಗವು ಅನುಸರಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ.

22.4 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಮಂಡಳಿ

ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಯೋಜನಾ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಮಂಡಳಿಗಳು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರಲು ಹಾಗೂ ಮೂಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಳಿಗಳು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಆಯೋಗದಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ಹಣಕಾಸು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಸದಸ್ಯರುಗಳಾಗಿಯೂ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಜೊತೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಮಂದಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯು ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ರಾಜ್ಯದ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಇಲಾಖೆಯು ಈ ಮಂಡಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ರಾಜ್ಯ ಆಯೋಗದ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಸಮರ್ಥನೀಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಯೋಜನಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಯೋಜನಾ ಮಂಡಳಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಹಾಗೂ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಈ ಮಂಡಳಿಗಳು ಇಲಾಖೆಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಸಹಾಯಕವಾಗಬಲ್ಲವು. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಯೋಜನೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೇಂದ್ರದ ಸಹಾಯ ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳಂತಹ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಬಹು ಸರಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಕೇಂದ್ರದ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ನಡುವೆ ಉತ್ತಮ ಸಹಯೋಗವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಯೋಜನಾ ಮಂಡಳಿಯು ಕಾರಣಭೂತವಾಗಿದೆ.

22.5 ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ

ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಬ್ಲಾಕ್ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ಯೋಜನೆಗಳ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದೆ. ಇದು ವಿವಿಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಯೇತರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿ ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಟ್ಟದ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಹೊಣೆಗಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

22.6 ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ

ಭಾರತವು ಹಳ್ಳಿಗಳ ದೇಶ. ಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದರ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಹಳ್ಳಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಮಂಡಳಿ ಅಥವಾ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಟ್ಟದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಾಧಿಕಾರದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕು.

22.7 ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು

ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಅಂದಾಜು ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚವು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದು ಮತ್ತು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣವಾದುದು. ಸಮಾಜವಾದದ ಗುರಿಯುಳ್ಳ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಯೋಜನಾ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆಗಳು ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಗುರಿಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಯೋಜನೆಯ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಗುರಿಗಳ ಈಡೇರಿಕೆ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಆಯೋಗವು ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅದರ ವೆಚ್ಚವು ಹತೋಟಿ ಮೀರುತ್ತದೆ. ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕಡಿತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅದು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವೆಚ್ಚವು ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಯೋಜನೆಯು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದು ಅತಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾದುದಾಗಿದೆ. ಡಾ: ವಿ.ಕೆ.ಆರ್.ವಿ.ರಾವ್ ರವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅದು ಬಹುವಾಗಿ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗ ಕೇವಲ ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯಾಗಿರದೆ, ಕಾರ್ಯಶೀಲಾ ಮಂಡಳಿಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಯೋಜನೆಯನ್ನೇನೋ ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಯೋಜನೆಗೆ ಸೇರಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಎಲ್.ಕೆ.ಝಾ. ರವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವರು. ಯೋಜನೆಯು ಮೇಲಂತಸ್ತಿನವರೆಗೆ ರೂಪಿತವಾದುದು ಹಾಗೂ ಅದು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿರುವಂತದ್ದು, ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಯೋಜನೆಯ ಫಲ ಅಷ್ಟೊಂದು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ವಾಸ್ತವಿಕ ಅಂದಾಜು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲು ತಾಂತ್ರಿಕ ಕೌಶಲ್ಯತೆಯನ್ನು ಬಲವೃದ್ಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯು ಕೆಳಸ್ತರದಿಂದಲೇ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದು ಸೂಕ್ತವಾದುದಾಗಿದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಯೋಜನೆಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೆರವಾಗಬೇಕು. ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಗುರಿಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ದೊಡ್ಡ ಯೋಜನೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವು ಸಾರ್ಥಕವಾದಿತು. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವೇ ತನ್ನ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಾದರೆ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆ, ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬಹುದು. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತಹ ಯೋಜನಾ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಗತ್ಯಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಆಯೋಗದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುವ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿವಹಿಸುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

1. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ.

22.8 ಸಾರಾಂಶ

ಯೋಜನೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟ, ದಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ಮನೋಭಾವಗಳೇ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಬಲ್ಲವು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯೋಜನೆಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಾರವು. ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಭಾರ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಭಾರ ಬಿದ್ದಂತೆ ಅವು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ವಿಸ್ತಾರ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ದಕ್ಷತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೆಲಸಗಳು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಫಲಗಳು ನಮಗೆ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ಕೆಲಸಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೊಣೆಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸುತ್ತವೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಈಗಿನ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಜನತೆಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ. ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿವೆ. ಆಡಳಿತವು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಲಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಕ್ಷತೆ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳೂ ತೊಡಕಿನದಾಗಿದ್ದು ತೀವ್ರವಾಗಿ, ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ನಿಶ್ಚಿತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ನೆರವೇರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ವೆಚ್ಚವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ವೆಚ್ಚವು ಮಿತಿ ಮೀರುತ್ತಿದೆ. ಸರಕಾರದ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯತೆಗಳ ಅಭಾವ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಜನತೆಯಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾದ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತಗಾರರು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

22.9 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು

ಮಂಡಳಿ	:	ಒಂದು ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ಸಂಘಟನೆ
ಸಚಿವಾಲಯ	:	ಸಚಿವರ
ಬಜೆಟ್	:	ಆಯ-ವ್ಯಯ
ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರ	:	ಪ್ರಜೆಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರ

22.10 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration

R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು
ಡಾ: ಟಿ.ಡಿ. ದೇವೇಗೌಡ	:	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ

22.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 22.2

ಪ್ರಶ್ನೆ 2ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 22.3

ಘಟಕ -23: ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು

ರಚನೆ

- 23.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 23.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 23.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ
- 23.3 ಯೋಜನಾ ತಯಾರಿಕಾ ಹಂತಗಳು
- 23.4 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಹತ್ವ
- 23.5 ಸಾರಾಂಶ
- 23.6 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 23.7 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 23.8 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

23.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಯೋಜನೆಯ ತಯಾರಿಕೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಯೋಜನೆಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಯೋಜನೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.
- ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

23.1 ಪೀಠಿಕೆ

ರಾಷ್ಟ್ರದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದು ಯೋಜನ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ಹೊಣೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಯೋಜನಾ ಬೋರ್ಡುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಚರಣೆಗೆ ತರಲು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಲು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಯೋಜನಾಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆಯ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮಾಹಿತಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಪ್ರಸ್ತುತ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ವರದಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿಗಳು ಈ ವರದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಡ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಯೋಜನೆಯ ಕರಡನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುವುದು. ಯೋಜನೆಯ ಕರಡನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಗುವುದು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೊಡನೆ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಮುಂದಿಡುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಅಂತಿಮವಾದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿ, ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

23.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ

ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ 1931ರ ಕರಾಚಿಯ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. 1973ರಲ್ಲಿ ಅದು ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ಭಾರತದ ಯೋಜನೆಯ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಎತ್ತರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕೆಂದೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ, ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೂ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುವಂತಿರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಸಮಿತಿಯು ಹಲವು ವರದಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿತಲ್ಲದೆ, ಅವುಗಳ ಚರ್ಚೆಯು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧಿವೇಶನಗಳಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಇವು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ದ್ವಿತೀಯ ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧದ ಒತ್ತಡ ಮತ್ತು

ಅಟ್ಟಾಂಟಿಕ್ ಘೋಷಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ 1945ರಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಇಲಾಖೆಯೊಂದನ್ನು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಕೆಲವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಗಳು ಹಲವು ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದವು. ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ದಿಮೆಗಳು ಮುಂಬಯಿ ಯೋಜನೆ ಎಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದವು. ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಇವುಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮಗಳೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ, ಯೋಜನೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಮನ್ನಣೆ ದೊರಕಿತು. ಸಂವಿಧಾನದ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶದ ಸಮಾನತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ, ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕು, ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗುವಷ್ಟು ವೇತನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತೆಯ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ನೀಡಿತು. 1950ರ ಮಾರ್ಚ್ 15ರಂದು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು.

23.3 ಯೋಜನಾ ತಯಾರಿಕಾ ಹಂತಗಳು

1963ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಒಂದು ಪರಿಪತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮೂಲಕ ಯೋಜನಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಕಳೆದರೆಡು ದಶಕಗಳಿಂದಲೂ ಯೋಜನಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಆ ವಿಧಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ದೇಶದ ವಿಶಾಲ ಭೂಪ್ರದೇಶ, ಅತ್ಯಧಿಕ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕೊರತೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ತಲೆದೂರಿವೆ. ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. ಅದು ಆರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಹಂತ-1

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಸಕ್ತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನರಿತು ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಯಾರಿಸಿದ ವರದಿಯೊಂದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು. ಇವುಗಳೆರಡು ವರದಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಧೋರಣೆಗಳು, ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗುರಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ಹಂತ-2

ಈ ಹಂತವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಚಿಂತನೆಗೆ ನೆರವಾಗುವ ವಿಶೇಷ ತಜ್ಞರನ್ನು ತಂಡಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಯೋಜನಾ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಲಾಗುವುದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಂಡವು ಒಂದೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆರನೇ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದಾಗ ಇಂತಹ 30 ಕಾರ್ಯನಿರತ ತಂಡಗಳಿದ್ದವು. ಉದಾ: ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಸಮಿತಿ, ಕೃಷಿ ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿ, ಕೈಗಾರಿಕಾ ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಉಪಸಮಿತಿಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ವರದಿಗಳ

ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಯೋಜನೆಯ ಕರಡು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಸಚಿವ ಸಂಪುಟವು ಚರ್ಚಿಸಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸುವುದು.

ಹಂತ-3

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಕರಡು ಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕರಡು ರೂಪರೇಖೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಧೋರಣೆ, ಗುರಿಗಳು ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಕರಡು ರೂಪರೇಖೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರದ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಾಲಯಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗುವುದು. ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ, ಅನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುವು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಬಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಲೋಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸಭೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗುವುದು.

ಹಂತ-4

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮಟ್ಟದ ಹಾಗೂ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಮಟ್ಟದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವುದು, ನಂತರ ರಾಜ್ಯದ ಯೋಜನೆಯ ಗಾತ್ರ, ರಚನೆ, ಉದ್ದೇಶಗಳು, ಗುರಿಗಳು ಮತ್ತು ಆದ್ಯತೆಗಳು, ದೊರೆಯುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು, ಅವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾದ ಸಹಾಯದ ಮತ್ತು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು.

ಹಂತ-5

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ ಹೊಸ ವಿವರಣಾ ಪತ್ರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದು, ಅದು ಸೂಕ್ತ ಪರಿಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಚರ್ಚೆಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಅದು ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯು ಪರಿಶೀಲನೆಗೂ ಒಳಪಡುವುದು.

ಹಂತ-6

ಈ ಹಂತವೇ ಅಂತಿಮವಾದುದು, ಆಯೋಗವು ಯೋಜನೆಯ ಅಂತಿಮ ವರದಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು. ಇದು ಮುಂಬರುವ ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಗಳ ಅನುಮೋದನೆಯು ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ವರದಿಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅದನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವರು. ಸಂಸತ್ತಿನ ಸಮ್ಮತಿ ದೊರೆತ ನಂತರ ಯೋಜನೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅಂತಿಮ ವರದಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ನಂತರ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಮುಗಿದ ಅದನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಭಾರವು ಆರಂಭವಾಗುವುದು.

23.4 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಹತ್ವ

ಭಾರತವು ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಒಂದು ವಿಧಾನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದು ಇದು ತೀರಾ ಅನನ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಶೀಘ್ರ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸಮತೋಲನ ಹೊಂದಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಜನತೆಯು ಸಹಕಾರವನ್ನು ಕಾರ್ಯ ಚೈತನ್ಯಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ವಿಧಾನ ಬ್ರಿಟನ್ ಹಾಗೂ ರಶಿಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ವಿಧಾನ

ಫ್ರೆಂಚ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಅಂತರವೆಂದರೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೇಶದಲ್ಲಿರದ ಫೆಡರಲ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜವಾದೀ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸರಕಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಯುಗೋಸ್ಲಾವಿಯಾಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಭಾರತವು ಬಂಡವಾಳದ ಖಾಸಗಿ ಸ್ವಾಮಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಾಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಅಂತಿಮ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕಿಂತ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜನರ ಅಂಗೀಕಾರ ಹಾಗೂ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಂಗೀಕಾರ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಎಂದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸುವುದು ಹಾಗೂ ವಿಭಿನ್ನ ವಲಯಗಳ ಅಂತರ್ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಯೋಜನೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗಲೇ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಇದು ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ತೆರೆಯುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ ಜನರ ನಡುವೆ ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ತೆರೆಯುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ ಜನರ ನಡುವೆ ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ತೆರೆಯುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ ಜನರ ನಡುವೆ ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗತಿ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ನವೀನ ಚೈತನ್ಯ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಕಳೆದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಂತಹ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದಿದೆ. ಇಂದು ಇದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತರುವ ಮುಂತಾದ ಯೋಜನೆಯ ಯೋಜನೆ, ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ, ವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯತೆ ಹಾಗೂ ಸಂಯೋಜನೆ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನೆ, ವಲಯ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಯೋಜನೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಲಹರಣವಾಗುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ ಇದೊಂದು ಜಟಿಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ಒಂದು ಜಂಟಿ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಮಂಡಳಿ, ತನ್ನ ಕಾರ್ಯತಂಡ ಮತ್ತು ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಗಳ ಜೊತೆಗೂಡಿರುವ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗ, ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರಗಳ ಸಚಿವ ಖಾತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಸಂಸತ್ತು ಭಾಗಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಗಳು ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಉದ್ಯಮಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಇವರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ವಲಯದೊಂದನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನವು ನಾಲ್ಕು ಹಂತಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಹಂತದ ಪ್ರಕಾರ ಹೊಸ ಯೋಜನೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮೂರು ವರ್ಷದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವ ಅಥವಾ ಗುರುತಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಫಲಿತಾಂಶದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರಲಾಗುವುದು. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ಎದುರು ಇಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯ ಎದುರು ಇಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಗತಿಯ ಗತಿ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಈ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗ ಯಾವ ಆದ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕೂಡ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಕೇಳಿದಾಗ ಅದು ಸಂಭವನೀಯವೆಂದು ತನಗೆ

ಅನಿಸಿದ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ನೀಡಬೇಕು ಹಾಗೂ ವಿಭಿನ್ನ ಶ್ರೇಣಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಪರ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ಅಂತಿಮ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದೆ. ಇದು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮೂಲಭೂತ ಅಂಶಗಳಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಪ್ರಮಾಣ, ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ, ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ತ್ಯಾಗಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಮೂದಿಸಿರಬೇಕು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯು ನೀಡಿರುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಪೂರ್ಣ ವಿವರ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು.

ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಯಾಮವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳ ರೂಪರೇಷೆ ತೋರಿಸುವ ಕರಡು ವರದಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಹಂತದ ಕಾರ್ಯ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕರಡು ವರದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯು ಮಾಡಿರುವ ಅವಲೋಕನಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕರಡು ರೂಪರೇಷೆ ತಯಾರಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಟೀಕೆ-ಟಿಪ್ಪಣಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ದೊರೆತ ನಂತರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರ ಸಮಾಲೋಚನಾ ಸಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂಸತ್ತು ತನ್ನ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಂತಿಮ ವರದಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದೇ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಹಂತವಾಗಿದೆ. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೇಂದ್ರಮಂತ್ರ ಖಾತೆಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಜೊತೆ ಅವುಗಳ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಗಳು ಹಾಗೂ ಚೇಂಬರ್ಸ್ ಆಫ್ ಕಾಮರ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಇಂಡಸ್ಟ್ರೀಸ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಖಾಸಗಿ ವಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಘಟಿತ ಉದ್ಯಮಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಚರ್ಚೆಯ, ಸಮಾಲೋಚನೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಅಂಶಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು, ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ನೀತಿ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು ಹಾಗೂ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳು, ಹೀಗೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ವರದಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವರದಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳಿ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕರಡು ಪ್ರತಿಯು ಬಗ್ಗೆ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿಯೇ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಂತಿಮ ವರದಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಿಮ ವರದಿಯ ಕರಡನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಗೆ ಅವುಗಳ ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಸಂಸತ್ತಿನೆದುರು ಚರ್ಚೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಸಮ್ಮತಿಗಾಗಿ ಮಂಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ಯೋಜನಾ ತಯಾರಿಕೆಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

23.5 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತದಂತಹ ದೇಶಕ್ಕೆ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಅವಶ್ಯಕ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ವಿಜ್ಞಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿಂತನೆಯ ಜೀವನಾಡಿಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಿನಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡ ಧೈಯ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದೆ. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ತಾನೇ ಆಗಾಗ ಹೊಸ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಲಹೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ, ಸರ್ಕಾರದ ಇತರ ನಿಯೋಗಿಯಿಂದ ಬಂದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವುದು. ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿವಿಧ ಆಸಕ್ತ ನಿಯೋಗಗಳ ನಡುವೆ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ದಂತದ ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲ. ಇದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿಯೋಜಿತ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಕ್ತ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವಣ ಸುಮಧುರ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

23.6 ಮುಖ್ಯಪದಗಳು

ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ	:	ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಯೋಜನೆ
ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶನಕ ತತ್ವಗಳು	:	ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಲಿರುವ ತತ್ವಗಳು
ಮಂತ್ರಾಲಯ	:	ಸಂಘಟನೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ
ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ	:	ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಗುಂಪು

23.7 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು

23.8 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 23.3
2. ಪ್ರಶ್ನೆ 2ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 23.4

ರಚನೆ

- 24.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 24.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 24.2 ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಭಾವ
- 24.3 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಯೋಜನೆಯ ಪರಿಣಾಮ
- 24.4 ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು
- 24.5 ಯೋಜನಾ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳು
- 24.6 ಸಾರಾಂಶ
- 24.7 ಮುಖ್ಯಪದಗಳು
- 24.8 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 24.9 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

24.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಯೋಜನಾ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.
- ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.

24.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಆಧುನಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವು ಶಾಂತತೆ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪರ ಕಾರ್ಯಗಳ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಕಾರ್ಯವಧಿಯೊಳಗೆ ಕಾರ್ಯಗತಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆಡಳಿತದ ಮನೋಭಾವ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಬದಲಾವಣೆಯ ಕಾರ್ಯಸ್ಥರಿದ್ದಂತೆ. ಆಡಳಿತವು ಕೆಲವೊಂದು ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನೀಡೇರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಸ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟ, ದಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ಮನೋಭಾವಗಳೇ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಬಲ್ಲವು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯೋಜನೆಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಾರವು. ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಭಾರ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಭಾರ ಬಿದ್ದಂತೆ ಅವು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ವಿಸ್ತಾರ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ದಕ್ಷತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೆಲಸಗಳು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಫಲಗಳು ನಮಗೆ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ಕೆಲಸಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೊಣೆಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸುತ್ತವೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಈಗಿನ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಜನತೆಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಯೋಜನಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ.

24.2 ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಭಾವ

ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರವಾದಂತಹ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯಾಗಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಾಹಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಸ್ತರಣಾ ಸೇವೆ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ವಿಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಸ್ತರಣೆ ಸೇವಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇದರ ಮೇಲೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಖಾತೆಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಈಗ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್‌ಗೆ ಸಲಹೆ ಮಾಡಲು ಇರುವ ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯಾಗಿದೆ.

ಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಆಡಳಿತದ ನೇರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಲ್ಲವಾಗಿದ್ದು ಇದು ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಯೋಗವು ಸಲಹಾಕಾರರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಇವರು ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಅವಶ್ಯಕ ಸಲಹೆ,

ಸೂಚನೆ, ಶಿಫಾರಸ್ಸು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಆಯೋಗವು ಮಾಹಿತಿ ಕಲೆ ಹಾಕುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಜನರು ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ಅರಿವು ಹೊಂದಲೆಂದು ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಹಕಾರ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಉತ್ತೇಜನ ಮೂಡುವಂತಾಗಲು ಪ್ರಚಾರ ಅಭಿಯಾನ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಸಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಾಜೆಕ್ಟ್ ಸಮಿತಿ, ಹೀಗೆ ಇವೆರಡು ಸಮಿತಿಗಳು ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನ ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಟೀಕೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೇನಾದರೂ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಭಿನ್ನ ಯೋಜನೆಗಳ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಪ್ರಕಾರ ಯೋಜನೆಯ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಸರಪಳಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಅನುಷ್ಠಾನವು ತೀರ ದುರ್ಬಲವಾದ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿದೆ. ದೇಶದ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರು ವಾಸಿಸುವಂತಹ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆ ಮನೋಭಾವನೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ಬೃಹತ್ ಯೋಜನೆಗಿಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ಬೃಹತ್ ಯೋಜನೆಗಿಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗತವಾಗುವಂತಹ ಚಿಕ್ಕ ಯೋಜನೆಯು ಜನತೆಯ ಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದುದಾಗಿದೆ. ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಮೂರನೆಯ ಯೋಜನೆಯ ಯಶಸ್ಸು ಅದನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಉದಾಸೀನತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಿದ ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದು. ಹೆಚ್ಚು ಆಹಾರ ಬೆಳೆಯಿರಿ ಎನ್ನುವ ಘೋಷಣೆ, ಬೀಜಗಳ ಮತ್ತು ಗೊಬ್ಬರಗಳ ಹಂಚಿಕೆ, ತಕ್ಕಾ ವಿ ಸಾಲಗಳಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ವಿಫಲವಾಗಲು ಕಾರಣಗಳೇನು? ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೈತಿಕ ವಿಫಲತೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ದೂಷಿಸಿದರೆ ಸಾಲುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮೀಪ್ಯದಿಂದ ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಸಂಗತಿಗಳು ಅಡಕವಾಗಿರುವುದು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೆಂದರೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಕೊರತೆ ಸರಕಾರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಕೊರತೆ ಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಲ್ಲದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ, ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕದ ಕೊರತೆ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನದ ಅಳತೆಗೋಲು.

24.3 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಯೋಜನೆಯ ಪರಿಣಾಮ

1950ರಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯು ಆಗಮನವಾದ ನಂತರದಿಂದ ಇದು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತದ ಸ್ವರೂಪ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ. ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಶಕ್ತಿಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವಾಗಿ ಈ ಪರಿಣಾಮ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಕಾರವೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಆಡಳಿತ ಪ್ರವರ್ತನೆಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳ, ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಯ ಕೆಳಹಂತದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವಂತಾಗಲು ಹಾಗೂ ಯೋಜನೆಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಜನರು ಆಡಳಿತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಹೊಂದುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ.

ಮೊದಲನೆಯ, ಎರಡನೆಯ ಹಾಗೂ ಮೂರನೆಯ(ಕರಡು) ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು, ಯೋಜನೆಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ಮಹತ್ವ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿವೆ. ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಗತಿಯು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟ, ಯಾವ ರೀತಿ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಇದು ಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೂ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಇದು ಸಫಲವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದರ ಮೇಲೆ

ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ಎಂದು ಮೊದಲನೆಯ ಯೋಜನೆಯ ಕರಡು ಹೇಳಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ದಕ್ಷ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಸಮನ್ವಯತೆ, ತ್ವರಿತ ಮನೋಭಾವ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಎರಡನೆಯ ಯೋಜನೆಯ ಸಫಲತೆಯು ಖಚಿತವಾದಂತೆಯೇ ಎಂದು ಎರಡನೆಯ ಯೋಜನೆ ಹೇಳಿದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಯಶಸ್ವಿ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವತ್ತ ಮೂರನೆಯ ಕರಡು ಯೋಜನೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ-ಎಲ್ಲಾ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ವಿಶ್ವಾಸ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆ ಹಾಗೂ ವೇಗ ತರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳವಾದಂತೆ ಆಡಳಿತದ ಈ ಸಂಗತಿಗಳ ಸುಧಾರಣೆಯ ತೀವ್ರತೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ತಿರುತ್ತವೆ.

ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ನಂತರ ಇದರ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಡಳಿತ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಯೋಜನೆಯ ಸರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬರದೇ ಹೋದಲ್ಲಿ ಅದು ಅರ್ಥಹೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವೇಗ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಫಲಿತಾಂಶ ಪಡೆಯುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವಿಕೆಗೆ ಮತ್ತು ಗರಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣದ ಉತ್ಪಾದನೆ ಹಾಗೂ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಸಮನ್ವಯತೆ ತರಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಎದುರಾಗುವ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ, ರಾಜ್ಯ, ಜಿಲ್ಲೆ, ಬ್ಲಾಕ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಯಾವ ಸಾಧನಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅರಿವನ್ನು ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನಡುವೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ವ್ಯಾಪಕ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ನಮ್ಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಸ್ತರಗಳ ನಡುವೆ ಹಾಗೂ ಅದೇ ಸ್ತರಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನಡುವೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಮೇಲೆ ಇದು ಬಹುವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ವಿಭಿನ್ನ ಸಚಿವ ಶಾಖೆಗಳ ನಡುವೆ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಸಮನ್ವಯತೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಯು ಒಂದು ಬಾರಿ ಆಹ್ವಾನ ನೀಡಿದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಭಾರ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ, ಎರಡನೆಯ ಹಾಗೂ ಮೂರನೆಯ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹೊಸ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಿಷದೀಕರಿಸಿವೆ.

24.4 ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದ ವೇಳೆ ಎದುರಾಗುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತ ವಿಳಂಬ, ಅದಕ್ಷತೆ ಹಾಗೂ ದೋಷಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ: ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಆಮೆ ಗತಿ, ಬೆಲೆಯೇರಿಕೆ ಮತ್ತು ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದಿರುವಿಕೆ, ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದಿರುವ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿ, ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಂಬಂಧಿತ ವಿಫಲತೆ, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಈ ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸಲು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿ ಹಾಗೂ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸಪಡಿಸಬೇಕಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಹೊಸ ಆಹ್ವಾನಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಎದುರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಮೂರು ಯೋಜನೆಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಸಂಘಟನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಯ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿವೆ. ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಅದರ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನದ ನಿರಂತರ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಜನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿವೆ. ಆಡಳಿತವು ಚುರುಕು ಹಾಗೂ ದಕ್ಷವಾಗಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಎಲ್ಲರ ಅನಿಸಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪುರಾತನ ವಿಧಾನಗಳು ಅತಿಯಾದ ಹಾಗೂ ಸಹಗಾಮಿಯಾದ ಅವಿರೋಧ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಇಂದಿನ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಆಡಳಿತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೆಂದರೆ ಅವಶ್ಯಕ ಮಾನವ ಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶೀಘ್ರ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಾಗಲು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸರಳೀಕರಿಸುವುದಾಗಿದೆ.

24.5 ಯೋಜನಾ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳು

ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

- ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನದ ಸರಳೀಕರಣ.
- ವಿಳಂಬವನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸುವುದು.
- ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸುವುದು.
- ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಕಡಿತ.
- ಆಡಳಿತ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಾಂಕನದ ಮೇಲೆ ಸರಿಯಾದ ಒತ್ತು ನೀಡುವಿಕೆ.
- ಹಣಕಾಸು ಖಾತೆ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಮೂಲಾಗ್ರ ಮಾರ್ಪಾಟು
- ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವ ಸಚಿವ ಖಾತೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಅಧಿಕಾರದ ನಿಯೋಗ ಅಥವಾ ಪತ್ಯಾ ಯೋಜನೆ.
- ಬಜೆಟ್ ಪೂರ್ವ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ
- ಸಚಿವ ಖಾತೆಗಳ ಪುನರ್ ಸಂಘಟನೆ
- ಭಾರತದ ಸರ್ಕಾರದ ಸಚಿವ ಖಾತೆಗಳ ಇಲಾಖೆಗಳ ನಡುವೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯ.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ.

- ನಿರ್ಣಯ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಲ್ಲಿ ತ್ವರಿತತೆ.
- ಆಡಳಿತ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ಸರಿಯಾದ ತರಬೇತಿ.
- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಧುರೀಣತ್ವದ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ.
- ಕಾರ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ.
- ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅವಸರದ ಮನೋಭಾವನೆಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡುವುದು.
- ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಇರುವ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು.
- ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುವುದು.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಮೇಲೆ ಯೋಜನೆಯ ವಿವರಿಸಿ.

2. ಭಾರತದ ಯೋಜನಾ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ.

24.6 ಸಾರಾಂಶ

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಆಡಳಿತದತ್ತ ಸಾಕಷ್ಟು ಗಮನ ನೀಡಿವೆ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿವೆ. ಮೂರನೆಯ ಯೋಜನೆಯ ಕರಡು ಯೋಜನೆಯು, ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆ ಹಾಗೂ ತ್ವರಿತತೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕೂಡ ಹೇಳಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ಹೆಚ್ಚಳ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಾರ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಅವಸರದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕಿದೆ. ಯೋಜನೆಯ ವಿಧಾನಗಳು ತುಂಬ ಕೃತಕವಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಜಟಿಲತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಾಕಷ್ಟು ಜಟಿಲತೆ ಇದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲೆಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ ಇವೆ. ಆಂಗ್ಲದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮಿತಿಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹಾಗೂ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಯೋಜನೆಯ ವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕೆಳಹಂತದಿಂದಲೇ ಅಂದರೆ ಜಿಲ್ಲೆ, ಬ್ಲಾಕ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಿಂದಲೇ ಇದರ ವೈಫಲ್ಯ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ.

24.7 ಮುಖ್ಯಪದಗಳು

ತರಬೇತಿ	:	ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಜ್ಞತೆ ನೀಡುವ ಶಿಕ್ಷಣ
ಬ್ಲಾಕ್	:	ಇಂದಿನ ತಾಲ್ಲೂಕ್ ಘಟಕ
ನಿರ್ಣಯ	:	ತೀರ್ಮಾನ
ಶಾಖೆ	:	ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಭಾಗ

24.8 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು

24.9 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

1. ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 24.2 ಮತ್ತು 24.3
2. ಪ್ರಶ್ನೆ 2ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 24.4

**ಘಟಕ - 25 : ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆ -
ಅಗತ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು**

ರಚನೆ

- 25.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 25.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 25.2 ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಅರ್ಥ
- 25.3 ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ
- 25.4 ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಬಗೆಗಳು
- 25.5 ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು
- 25.6 ಸಾರಾಂಶ
- 25.7 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 25.8 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 25.9 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

25.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣಾ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.

25.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಬದಲಾವಣೆ, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪರಿವರ್ತನೆ, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪುನರ್ ರಚನೆ, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನವೀಕರಣ, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪುನಸ್ಸಂಯೋಜನೆ ಎಂದು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ. ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಪರಿಸರದ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಹಾಗೂ ನೀತಿ ನಿರ್ಣಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿತ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಅವಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೇ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯೋಜನಾ ಬದ್ಧವಾದ, ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಪುನರ್ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ರೂಪ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವುದೇ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಿದೆ.

25.2 ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಅರ್ಥ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನ್ಯೂನತೆಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರದ ಪುನರ್ ರಚನೆ, ಅಂದರೆ ಇಂದಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ವಾತಾವರಣಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನೀತಿ, ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸುಧಾರಣೆ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಬದಲಾವಣೆ, ಪುನರ್ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾರಿಭಾಷಿಕವಾಗಿ ಸುಧಾರಣೆ ಎಂದರೆ ಹೊಸ ರೂಪ, ಆಕಾರ ಕೊಡುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಅದು ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆ ಎಂಬುದು ರಚನೆ, ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನ ಹಾಗೂ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

25.3 ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ

ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯು ಒಂದೇ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ಪ್ರಗತಿಪರ ಸರ್ಕಾರವೊಂದು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಬದಲು ಸಮಾಜದಲ್ಲಾಗುವ ವಿವಿಧ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದರ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಸಮಾಜವು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಬೇಕು. ಪರಿಸರದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು

ನೂತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅವಿಷ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲು, ಹೊಸ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಹಳೆಯ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಇದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನಿಯಮ. ಹಾಗೆಯೇ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಬದಲಾವಣೆಯು ಈ ಬದಲಾವಣೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಷ್ಟೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಡಳಿತವು ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಉಪವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಡಳಿತವು ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಆಧುನೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಬೇಕಿದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಡತ್ವ ತಲೆದೋರಿ ಅಸಮತೋಲನಗಳು ಉಂಟಾಗಿ ಇಡೀ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾರ್ಯಹೀನವಾಗಿ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

25.4 ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಬಗೆಗಳು

ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅನೇಕ ಬಗೆಗಳಿವೆ. ಸುಧಾರಣಾ ಸಲಹೆಗಳು ಸೀಮಿತವಾಗಿರಬಹುದು ಮತ್ತು ಬಹು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರಬಹುದು. ಸೀಮಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳು ಒಂದು ಆಡಳಿತ ಇಲಾಖೆಗೆ ಅಥವಾ ಅ ಇಲಾಖೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಬಹು ವ್ಯಾಪಕ ಸುಧಾರಣಾ ಪ್ರಸ್ತಾವವು ಇಡೀ ಆಡಳಿತಾಂಗ ಅಥವಾ ಅದರ ಬಹುತೇಕ ಭಾಗದ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವಸ್ತು ವಿಷಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸುಧಾರಣಾ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು.

• ರಚನಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಒಂದು ಸಂಘಟನೆಯ (ಸಂಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ) ರಚನೆಯಲ್ಲಾದ ಸುಧಾರಣೆ ಅಥವಾ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ರಚನಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಚನಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಯು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ಸಂಘಟನೆಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ರಿಪೇರಿ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಅದರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಡು ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿದೆ. ಅಧೀನ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ, ನಿಯೋಜಿತಾಧಿಕಾರ, ಸಂಯೋಜನೆ, ಕಾರ್ಯ ವಿಭಜನೆ, ಹೊಸ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಂತಹ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ರಚನಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಆಡಳಿತದ ದಕ್ಷತೆ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕೃತ್ವ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಇಂತಹ ರಚನಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

• ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತನಾ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಹಾಗೂ ಔಪಚಾರಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಾನವೀಯ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ನೌಕರಶಾಹಿಯನ್ನು ಅದರ ಅವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಅಮಾನೀಯ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಮತ್ತು ಗುಂಪುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ನೌಕರಶಾಹಿಯ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತರಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತವು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸೇವೆ ನೀಡಲು ಇಂತಹ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಜೊತೆ ಸೌಜನ್ಯವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಬೇಕಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಂವೇದನಾಶೀಲ ತರಬೇತಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿವೆ. ವಿವಿಧ ಶ್ರೇಣಿಯ ನೌಕರರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ, ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ನೌಕರರಲ್ಲಿ ಏಕತ್ರ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಸಂವೇದನಾಶೀಲ ತರಬೇತಿಯು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನೋವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ

ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಹೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಂವೇದನಾಶೀಲ ತರಬೇತಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆಂಬುದು ಚರ್ಚಾಸ್ಪದ ವಿಷಯ.

25.5 ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು

ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಹಲವಾರು ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಆಡಳಿತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಮೂಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಬೇಕು. ನಂತರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೌಕರಶಾಹಿಗಳು ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕು. ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಂಖ್ಯಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯು ಉತ್ತಮ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

1. ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

2. ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.

25.6 ಸಾರಾಂಶ

ಆಡಳಿತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬದಲಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಇದನ್ನು ಸಾಧ್ಯಗೊಳಿಸಲು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ತರಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಯಾಂತ್ರಿಕತೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪೂರ್ವ ಯೋಜಿತ ಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

25.7 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು

ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನವೀಕರಣ	:	ಆಡಳಿತವನ್ನು ನವೀಕರಿಸುವುದು
ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆ	:	ಆಡಳಿತದ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು
ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಘಟನೆ	:	ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುವ ಸಂಘಟನೆ
ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯ	:	ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಿಂದ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುವ ವಿಷಯ

25.8 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು

25.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 25.2 ಮತ್ತು 25.3

ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 25.4

ಘಟಕ - 26 : ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆ - ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತಂತೆ ಪಾಲ್ ಅಪೆಲ್‌ಬಿ ವರದಿ

ರಚನೆ

- 26.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 26.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 26.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು
- 26.3 ಅಪೆಲ್‌ಬಿ ವರದಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು
- 26.4 ಸಾರಾಂಶ
- 26.5 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 26.7 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 26.8 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

26.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಆಡಳಿತದ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ನೇಮಿಸಿದ ವಿವಿಧ ಸಮಿತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಪಾಲ್ ಅಪಲಬಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.

26.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗೊಂಡ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಗಂಭೀರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅಂತಹ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯು ಒಂದು ಸವಾಲಿನ ಸಂಗತಿಯಾಗಿಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸುಮಾರು 560ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಭಿನ್ನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತ ಏಕಾತ್ಮಕ ಸರ್ಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರ ಜೊತೆಗೆ ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಮಾದರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆ ಅಗತ್ಯವೆನಿಸಿತು.

26.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ನೀಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣ ಆಡಳಿತದ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಅಧ್ಯಯನ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಆ ಸಮಿತಿಗಳು ನೀಡಿರುವ ವರದಿಗಳನ್ವಯ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. 1947ರಲ್ಲಿ ಗಿರಿಜಾಶಂಕರ ಬಾಜ್ ಪೈ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವಾಲಯದ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಚಿವಾಲಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪುನರ್ ನವೀಕರಣವಾಗಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 1948ರಲ್ಲಿ ಕಸ್ತೂರಬಾ ಲಾಲ್‌ಬಾಯ್ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶ ಕಡಿತಗೊಳಿಸಿ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪಾರದರ್ಶಕಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. 1949ರಲ್ಲಿ ಎನ್. ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಖಾತೆಗಳ ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ನಂತರ 1951ರಲ್ಲಿ ಎ.ಡಿ. ಗೋರ್‌ವಾಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಖಾತೆಗಳ ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ನಂತರ 1951ರಲ್ಲಿ ಎ.ಡಿ. ಗೋರ್‌ವಾಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಲು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಇದರ ನಂತರದಲ್ಲಿ 1956ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಯಾರ್ ಸಮಿತಿ, 1958ರಲ್ಲಿ ವೇತನ ಸಮಿತಿ, 1962 ವಿ.ಟಿ.ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿ ಸಮಿತಿ, 1962ರಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಣಾ ಸಮಿತಿ

ಹಾಗೂ 1965ರಲ್ಲಿ ಎನ್.ಆರ್.ಪಿ.ಲೈ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

26.3 ಅಪಲಬಿ ವರದಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು

1953ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಮೇರಿಕಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಡಳಿತ ತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದ ಫಾಲ್ ಅಬಲಬಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ನೇಮಕಾತಿ, ತರಬೇತಿ, ನೌಕರಶಾಹಿ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನೊಂದಿಗೆ ಆಡಳಿತದ ಸಂಬಂಧ, ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗ, ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧನೆ, ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಇವೆರಡನ್ನೂ ನೇರವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ನೀಡಿತು. ಇದು ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಇವೆರಡನ್ನೂ ನೇರವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹೊರತರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಸ್ತನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೌಕರಶಾಹಿಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ ಈ ಸಮಿತಿ ನೌಕರ ಶಾಹಿಗಳ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಸೂಕ್ತ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ತರಬೇತಿಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು. ಹಣಕಾಸು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಮರ್ಥ ಲೆಕ್ಕ ತಪಾಸಣೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್ ಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಮತ್ತು ಅಧೀನ ಮಂತ್ರಿಗಳ ನಡುವೆ ಉತ್ತಮ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪಾರದರ್ಶಕ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡಿತು.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

1. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ.

2. ಪಾಲ್ ಅಪಲಬಿ ವರದಿಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

26.5 ಸಾರಾಂಶ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೈಗೊಳ್ಳತಾ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತ ಒಂದು ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಧೈಯೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವಿಫಲವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಅನಕ್ಷರತೆ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಾನತೆಯ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆಯನ್ನು ತಂದಿದ್ದು, ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಇನ್ನೂ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

26.7 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು

ಐ.ಐ.ಪಿ.ಎ	:	ಭಾರತೀಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆ
ಓ ಮತ್ತು ಎಂ	:	ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ
ನೌಕರಶಾಹಿ	:	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ವರ್ಗ
ಪದೋನ್ನತಿ	:	ಇರುವ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ಮೇಲಿನ ಹುದ್ದೆಗೆ ಬಡ್ಡಿ ಪಡೆಯುವುದು

26.8 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು

26.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 26.2

ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 26.3

ಘಟಕ - 27 : ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ವರದಿ

ರಚನೆ

- 27.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 27.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 27.2 ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು
- 27.3 ಸಾರಾಂಶ
- 27.4 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 25.5 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 25.6 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

27.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದು.
- ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.
- ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.

27.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು 1965 ಜನವರಿ 5ರಂದು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವೊಂದನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಆಯೋಗವು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಲೋಪದೋಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಪೂರಕವಾದ ವರದಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಆಯೋಗವು ಶ್ರೀ ಮುರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು ಕೆಂಗಲ್ ಹನುಮಂತಯ್ಯ, ಎಚ್.ಸಿ.ಮಾಥೂರ್, ಜಿ.ಎಸ್. ಪಾಟೀಲ್ ಮತ್ತು ಹೆಚ್.ವಿ.ಕಾಮತ್ ಇವರುಗಳನ್ನು ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಆಯೋಗವು 1970ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂತಿಮ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ 1976ರಲ್ಲಿ ಕೊಠಾರಿ ಆಯೋಗವನ್ನು, 1977ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪೋಲೀಸ್ ಆಯೋಗವನ್ನು 1981ರಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವನ್ನು 1983ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಯೋಗವನ್ನು 2000ರಲ್ಲಿ ಪಿ.ಸಿ. ಹೋಟೆ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

27.2 ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು

1966ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು 1970ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಅದು ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನಾಗರಿಕ ಕುಂದುಕೊರತೆಯ ನಿವಾರಣೆ, ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಯಂತ್ರ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳು, ಹಣಕಾಸಿನ ಲೆಕ್ಕಾಪತ್ರ ಮತ್ತು ಪರಿಶೋಧನೆ, ಜೀವ ವಿಮಾ ಆಡಳಿತ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಆಡಳಿತ, ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧಗಳು, ಕೈಗಾರಿಕಾ ಆಡಳಿತ, ರೈಲ್ವೆ ಆಡಳಿತ, ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ ಇಲಾಖೆ, ತೆರಿಗೆ ಆಡಳಿತ, ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಆಡಳಿತ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉದ್ಭವವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಕೈಗಾರಿಕರಣ, ನಗರೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಜಾಗೃತಿ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದು ಆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆಯಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ವಿಶೇಷ ವಿಧಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಯ ಸ್ಥಾನ ಭರ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ವಿಷಯವಾರು ತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಿನಿರತ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆ.

ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಯ ಸ್ಥಾನ ಭರ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ವಿಷಯವಾರು ತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಿನಿರತ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆ.

ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಯ ಸ್ಥಾನ ಭರ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ವಿಷಯವಾರು ತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಿನಿರತ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆ.

ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಸೂಕ್ತ ತರಬೇತಿ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡಲು ಅಗತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆ.

ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವ ತಜ್ಞತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆಗೆ ವೈದ್ಯರನ್ನು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಗೆ ಇಂಜಿನಿಯರ್‌ಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ನೇಮಿಸಬೇಕು.

ತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದಂತೆ ಆರ್ಥಿಕ ಆಡಳಿತ, ಕೈಗಾರಿಕಾ ಆಡಳಿತ, ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಆಡಳಿತ, ಹಣಕಾಸು ಆಡಳಿತ, ರಕ್ಷಣಾ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಯೋಜನಾ ಆಡಳಿತ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ವರ್ಗ-1ರ ದರ್ಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆ.

ತರಬೇತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ಪೂರ್ವ ತರಬೇತಿ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯಕನುಗುಣವಾಗಿ ತರಬೇತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆ.

ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಬಡ್ಡಿ ಈ ಎರಡೂ ಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದು ಪರೀಕ್ಷಾ ವಯೋಮಿತಿಯನ್ನು 24 ರಿಂದ 26ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನೌಕರರಿಂದ ಬರುವ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಷ್ಕರ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಾನೂನು ಪ್ರಕಾರ ನಿಷೇಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೇಮಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರಿಯ ಆಯೋಗವು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸುಧಾರಣೆಗೆ 247 ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಅಂತರ್‌ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನು ನೇಮಿಸುವಾಗ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ, ಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು, ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸುವುದು, ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅವಧಿಯನ್ನು 5 ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸದಿರುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

1. ನಿರ್ಧಾರ-ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

27.3 ಸಾರಾಂಶ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವಾರು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಆಯೋಗಗಳು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ತೀವ್ರತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿವೆ. ಹೀಗೆ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ವರದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಡೆಸಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿನ ವಿಫಲತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗಗಳು ನೀಡಿರುವ ವರದಿಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪಾರದರ್ಶಕ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥ ಆಡಳಿತವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ.

27.4 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

ಬಡ್ಡಿ	:	ಒಂದು ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವುದು
ಔದ್ಯಮಿಕ	:	ಕೈಗಾರಿಕೆ
ಅಂತರ್ ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿ	:	ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು
ಶೇಷಾಧಿಕಾರ	:	ಕೇಂದ್ರಪಟ್ಟಿ, ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ವಿಷಯಗಳ ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ

27.5 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು

27.6 ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ - 1

ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 27.2 ಮತ್ತು 27.3

ರಚನೆ

- 28.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 28.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 28.2 ಮೊಯ್ಲಿ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು
- 28.3 ಸಾರಾಂಶ
- 28.4 ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳು
- 28.5 ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳು
- 28.6 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು

28.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ವೀರಪ್ಪ ಮೊಯ್ಲಿ ಸಮಿತಿಯ ನೇಮಕದ ಅಗತ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು.
- ವೀರಪ್ಪ ಮೊಯ್ಲಿ ಸಮಿತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.

28.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 1960 ರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತದವರೆಗೆ ಹಲವಾರು ಅಧ್ಯಯನ ಆಯೋಗಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಆಯೋಗಗಳು ನೀಡಿದ ವರದಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬದಲಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸವಾಲುಗಳು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಎದುರಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ 2005ರಲ್ಲಿ 6 ಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಎಂ. ವೀರಪ್ಪ ಮೊಯ್ಲಿ ಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ತನ್ನ ಮಧ್ಯಂತರ ವರದಿಯನ್ನು 2007ರಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ.

28.2 ಮೊಯ್ಲಿ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು

ಆಡಳಿತದ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸುವ ಶಾಸಕರು ಹೊಸದಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕು.

ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾಯ್ದೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸದಸ್ಯತ್ವದಿಂದ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು.

ಶಾಸಕರ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು.

ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನಾತಮಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕ ಈಗಿರುವ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು.

ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳು ಎಥಿಕ್ಸ್ ಕಮಿಷನರನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕು.

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನು ತರಲು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರ ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಪ್ರಧಾನಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕು.

ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಕ್ಷೇತ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಧಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ನ್ಯಾಯ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ, ಲೋಕಸಭಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಕಾನೂನು ಸಚಿವ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರುಗಳು ಇರಬೇಕು.

ರಾಜ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಿದ್ದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಮಂಡಳಿ ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ಈಗಿರುವ ಲೋಕ್‌ಪಾಲ್‌ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಎಂದು ಮರು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವರು, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸದವರನ್ನು ಲೋಕಾಯುಕ್ತರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

1. ವೀರಪ್ಪ ಮೊಯ್ಲಿ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

28.3 ಸಾರಾಂಶ

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನೇಮಿಸಿದ ವೀರಪ್ಪ ಮೊಯ್ಲಿ ಸಮಿತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವಾರು ಪ್ರಮುಖ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವರದಿಯೊಂದನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಆದರೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಈ ವರದಿಯಲ್ಲಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಮುಂದಾಗದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಇನ್ನು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

28.4 ಕಠಿಣ ಪದಗಳು

ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ	:	ಒಂದು ಪಕ್ಷದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದರ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಬಂಧ
ಸಂಸದರು	:	ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರು
ಸ್ಪೀಕರ್	:	ಲೋಕಾಸಭಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷ
ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ	:	ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾದದ್ದು

28.5 ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳು

S.R. Maheshwari	:	Indian Administration
R.B.Jain	:	Contemporary Issues in Indian Administration
R.K. Arora and Goyal	:	Indian Public Administration
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಹಾಲಪ್ಪ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ
ಡಾ. ಕಪೂರ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ	:	ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಗಳು

28.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

ಪ್ರಶ್ನೆ 1ಕ್ಕೆ ನೋಡಿ - 28.2

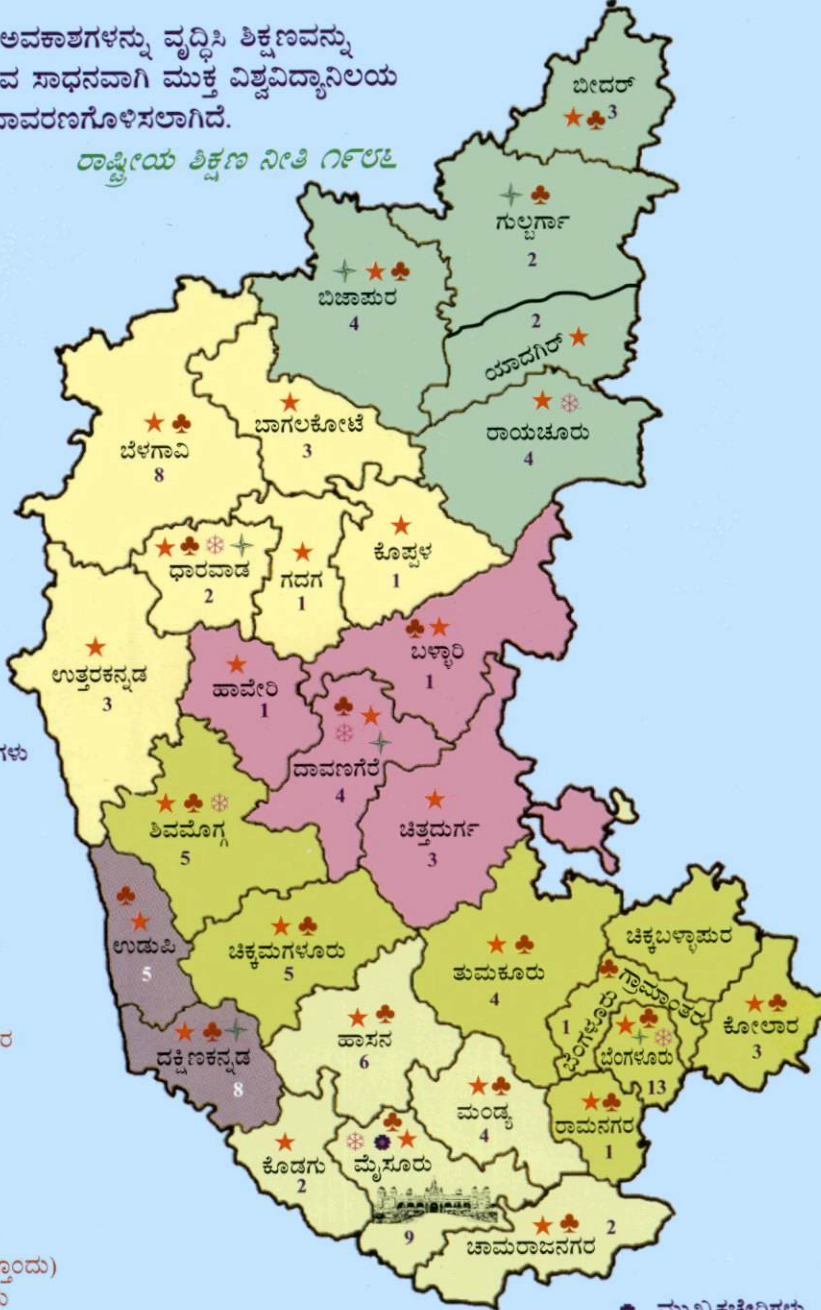


ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು - 570 006

ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರಜಾತಾಂತ್ರಿಕರಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ ೧೯೮೬



ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳು

- ಬೆಂಗಳೂರು
- ದಾವಣಗೆರೆ
- ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ
- ಧಾರವಾಡ
- ಶಿವಮೊಗ್ಗ
- ಮಂಗಳೂರು
- ತುಮಕೂರು
- ಹಾಸನ
- ಚಾಮರಾಜನಗರ
- ಬಳ್ಳಾರಿ
- ಮಂಡ್ಯ
- ಕೋಲಾರ
- ಬಿಜಾಪುರ
- ಬೆಳಗಾವಿ
- ರಾಮನಗರ
- ಬೆಂಗಳೂರು (ಮತ್ತೊಂದು)
- ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು
- ಉಡುಪಿ
- ಕಾರವಾರ
- ಬೀದರ್
- ಮೈಸೂರು

ಮುಖ್ಯಕಚೇರಿಗಳು

- ★ ಒಟ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರಗಳು: ೧೨೩
- ♣ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳು: ೨೧
- ✱ ಬಿ ಎಡ್ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರಗಳು: ೧೦
- + ಎಂ ಎಡ್ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರಗಳು: ೦೬



KSOU

Higher Education to everyone everywhere
ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲೆಡೆ



ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು - 570 006

Karnataka State Open University

Mukthagangotri, Mysore-570 006 Website : www.ksoumysore.edu.in